

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΚΑΙ ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ»**

**« Η αρθρογραφία των εφημερίδων της Καλαμάτας κατά την περίοδο
1940-44 και τα Δεκεμβριανά με επίκεντρο το ολοκαύτωμα του
Αγίου Φλώρου. Ηθικά διλήμματα και συλλογικές νοοτροπίες.»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥ

Θεόδωρου Χ. Σταυριανόπουλου

Διπλωματούχου Τμήματος Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Πατρών

(1982)

Επιβλέπων Καθηγητής:

Χρήστου Αθανάσιος, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Τμήμα Φιλολογίας.

Συνεπιβλέποντες Καθηγητές:

Ξανθάκη – Καραμάνου Γεωργία, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Τμήμα Φιλολογίας.

Πολίτης Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Φ.Π.Ψ.

Καλαμάτα, Σεπτέμβριος 2014

**Η εργασία είναι αφιερωμένη
στη σύζυγό μου Γεωργία και
στις κόρες μου Σάφη και Χαρά.**

Ευχαριστίες

Πρώτα, θέλω να ευχαριστήσω την Καθηγήτρια κ. Γεωργία Ξανθάκη – Καραμάνου που συνέβαλε τα μέγιστα στην ίδρυση Πανεπιστημίου στην Καλαμάτα, καθώς και για την ευδότηση των δυναμικών και επίπονων προσπαθειών της, προκειμένου να λειτουργήσουν Τμήματα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Καλαμάτα.

Στη συνέχεια, θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας μου, Θανάση Χρήστου Επίκουρο Καθηγητή για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια της εργασίας μου καθώς και για την ηθική υποστήριξή του.

Επίσης, αποτελεί μεγάλη τιμή για μένα, που τα άλλα δύο μέλη της εξεταστικής επιτροπής της διπλωματικής εργασίας μου, είναι η Γεωργία Ξανθάκη – Καραμάνου Καθηγήτρια και ο Γεώργιος Πολίτης Επίκουρος Καθηγητής. Τους ευχαριστώ για τις πολύτιμες υποδείξεις τους.

Οφείλω ιδιαίτερες ευχαριστίες στο συγγραφέα κ. Νίκο Ζερβή που μου επέτρεψε να χρησιμοποιήσω πολύτιμο υλικό από τα βιβλία του καθώς και στους συγγραφείς που αναφέρω στη βιβλιογραφία μου για τις πολύτιμες πληροφορίες που έλαβα για την εργασία μου.

Θα ήταν παράλειψή μου αν δεν ανέφερα το περιστατικό που συνέβη όταν πριν δύο χρόνια είχα μεταβεί στο Πανεπιστήμιο προκειμένου να καταθέσω την αίτηση της κόρης μου και μετέπειτα συμφοιτήριάς μου στο Μεταπτυχιακό Τμήμα του Πανεπιστημίου στην Καλαμάτα. Τότε η κ. Ξανθάκη μου πρότεινε να καταθέσω και εγώ αίτηση λέγοντας χαρακτηριστικά «τι ωραίο που θα είναι μπαμπάς και κόρη να είναι συμφοιτητές στο Μεταπτυχιακό Τμήμα». Αυτό ως παρότρυνση με έπεισε και κατέθεσα αίτηση. Την ευχαριστώ για άλλη μια φορά.

Τέλος οφείλω να μνημονεύσω και ευχαριστήσω την μητέρα μου και τον πατέρα μου που δεν βρίσκονται πλέον στη ζωή για όσα έκαναν για μένα.

Θεόδωρος Σταυριανόπουλος

Μαθηματικός - Δ/ντής του 2^{ου} Λυκείου Καλαμάτας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	5
Εισαγωγή	8
A. Κεφάλαιο	
Η Κατοχή, η Αντίσταση και τα ηθικά τους διλήμματα στη Μεσσηνία μέσα από τα δημοσιεύματα των εφημερίδων	
1.1 Κατοχή, Αντίσταση και εμφύλια βία στη Μεσσηνία.....	10
1.2 Δημοσιεύματα εφημερίδων Καλαμάτας.....	11
1.3 Αντιστασιακές οργανώσεις στη Μεσσηνία	24
1.4 Ηθικά διλήμματα.....	27
B. Κεφάλαιο	
Το ολοκαύτωμα του Αγίου Φλώρου και οι πρωταγωνιστές του	
2.1 Η πρώτη ενέδρα του ΕΛΑΣ (5-2-1944).....	31
2.1.1 Συνέντευξη από τον Αθανάσιο Σγάντζο	36
2.2 Η δεύτερη ενέδρα του ΕΛΑΣ (19-2-1944)	37
2.2.1 Συνέντευξη από τον Αθανάσιο Σγάντζο	39
2.2.2 Συνέντευξη από τον Δημήτριο Θεοδορακόπουλο	39
Γ. Κεφάλαιο	
Ο απόηχος των αιματηρών επεισοδίων και το τέλος της Κατοχής	
3.1 Ο απόηχος των αιματηρών επεισοδίων	41
3.2 Τέλος Κατοχής. Κατάληψη Καλαμάτας από το ΕΑΜ. (9-9-1944).....	54
3.3 Ο τελευταίος κατοχικός Νομάρχης (24-11-1944)	57
Δ. Κεφάλαιο	
Η απελευθέρωση και η ΕΑΜοκρατία	
4.1 Εαμοκρατία	61
4.2 Αντιστασιακά δρώμενα και γεγονότα στην περιοχή της Καλαμάτας.....	64
4.3 Η αποχώρηση των Γερμανών από την Καλαμάτα (6-9-1944)	65
4.4 Οι Γερμανοί φεύγουν, οι Ταγματασφαλίτες μένουν.....	71
Ε. Κεφάλαιο	
Τα Δεκεμβριανά	
5.1 Αριστεροί μύθοι και πικρές αλήθειες για τα Δεκεμβριανά	79
5.2 Δεκέμβριος 1944 στην Καλαμάτα	81
5.3 Η αποχώρηση του Νομάρχη (9-9-1944).....	85
ΣΤ. Κεφάλαιο	
Ηθικά διλήμματα και συλλογικές νοοτροπίες όλων των παραπάνω	
Ηθικά διλήμματα και συλλογικές νοοτροπίες όλων των παραπάνω	89
Συμπέρασμα	95
Πηγές και Βιβλιογραφία	100

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο κύριος στόχος αυτής της ιστορικής έρευνας είναι η απόδοση της αλήθειας και ο προβληματισμός γύρω από την Εθνική Αντίσταση. Η έρευνα είναι δύσκολη και επίπονη, δημιουργεί νέα ερωτήματα και επανατοποθετεί άλλα και εδώ έγκειται η επιτυχία της. Η απόπειρα μελέτης αξίζει τον κόπο γιατί το χθες σε χρεώνει για το σήμερα και σε πιστώνει για το αύριο. Προφανώς όσο καλύτερα γνωρίζεις το χθες τόσο καλύτερα αντιμετωπίζεις το παρόν και σχεδιάζεις το μέλλον.

Κληρονομήσαμε τους εθνικούς και απελευθερωτικούς αγώνες των προγόνων μας και είμαστε υπερήφανοι που με πατριωτικό πνεύμα συνεχίζουμε να αγωνιζόμαστε για την ελευθερία της πατρίδος μας. Η περίοδος 1940-44 έχει καταγραφεί ιστορικά ως μια εποχή που εδραιώθηκαν ιδεολογικά οι θυσίες του λαού μας και απετέλεσαν αφετηρία σκέψης και προβληματισμού για τους νεότερους. Η εποχή αυτή είναι «γοητευτικά επώδυνη», γιατί τραβώντας κανείς την «κουρτίνα» για να κοιτάξει πίσω από τα γεγονότα, δυσκολεύεται να χειριστεί όλες αυτές τις αντιστασιακές ιστορίες με νηφαλιότητα, ψυχραιμία, με άλλα λόγια να χειριστεί όλο αυτό το εκρηκτικό μείγμα προσεκτικά χωρίς να προκαλέσει έκρηξη¹.

Έφθασε η ώρα, έπειτα από 70 χρόνια, να ιδωθούν τα γεγονότα με τη σωστή τους διάσταση και απαλλαγμένα από κάθε κομματική παραμόρφωση και επιρροή. Δεν έχουμε το δικαίωμα γεγονότα που συνέβησαν πριν από πολλά χρόνια, εμείς να τα τοποθετούμε σήμερα μέσα σε προκατασκευασμένα πλαίσια. Κάθε γραφή μας πρέπει να συνταχθεί σύμφωνα με το πνεύμα του εθνικού ποιητή μας Διονύσιου Σολωμού, που αναφέρει: *“Το έθνος πρέπει να μάθη να θεωρεί εθνικόν ό,τι είναι Αληθές”*.

Αν και έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε παραμένουν στη μνήμη μας τα ανθρωπογεγονότα ζωντανά και άσβεστα. Οι θυσίες του λαού εκείνης της εποχής είναι ηρωικές και οι μάχες κατά του κατακτητή υπεράνθρωπες. Όλα αυτά δεν άφησαν το ιστορικό μελάνι να ξεθωριάσει, οπότε φαντάζει ως κάτι γραμμένο σημερινό, κάτι γραμμένο πολύ πρόσφατο που μας προκαλεί με τη λάμψη του ².

¹ Βλ. Δορδανάς, Σ.(2006): σ. 16-19

² Βλ. Αντωνακάκης, Χ. (2006): σ.9

Η αθάνατη ελληνική ψυχή αφού έδωσε υπόσχεση νίκης ξεκίνησε το σκληρό και δύσκολο αγώνα της. Η δύναμη και το μεγαλείο του λαού αποτέλεσε φλέβα που έδινε υποσχέσεις για νέες «Θερμοπύλες» για νέο « '21».

Τα κείμενα αποχτούν προστιθέμενη αξία όταν οι μαρτυρίες είναι προσωπικές, είναι ζωντανές, είναι αυθεντικές απαλλαγμένες από φτιασίδι και έντεχνη φαντασία. Τα γεγονότα που εξιστορούνται εδώ αποτελούν ιστορική πραγματικότητα, μεταφέροντας πολλές φορές προσωπικά βιώματα απλών αγωνιστών. Η έρευνα αυτή κρίνει, αλλά δεν επικρίνει, αποκαλύπτει, αλλά δεν καταδικάζει, σχολιάζει, αλλά δεν κουτσομπολεύει τους ανθρώπους και τις επιλογές τους. Ακολουθεί, εν πολλοίς, πιστά τις βασικές αρχές της ιστοριογραφίας, όπου η κατανόηση του παρελθόντος αποτελεί τον ασφαλή οδηγό, ενώ οι καταδικαστικές ή αθωωτικές αποφάσεις παραπέμπονται στις αίθουσες των δικαστηρίων.

Είναι, βέβαια, αναμφισβήτητη αλήθεια ότι οι ιστορικές στιγμές σε καμιά περίπτωση δεν αναπαράγονται. Θ' αποτελούσε όμως αφέλεια να αποδεχτούμε ότι κάθε ιστορική εποχή, δεν αποτελεί συνέχεια και εξέλιξη της προηγούμενης. Κι ακόμα αφελέστερο να ισχυριστούμε ότι κάθε εποχή είναι ανεπηρέαστη και άσχετη από την προηγούμενη. Κάθε ιστορική εποχή, με τα διδάγματά της, αποτελεί πηγή έμπνευσης και διορθώνει τα λάθη που προηγήθηκαν σε κάθε λαό ³.

Η ελκτική δύναμη της ιστορίας, καθώς την δημιουργούμε μέσα στον καθημερινό αγώνα, πάντα είναι ισχυρότερη από την ανιστόριση. Είναι αδύνατο και σφάλμα κάποιος να αγνοεί την ιστορία. Γιατί η συστηματική συμμετοχή στη δημιουργία του πολιτικού γίνεσθαι προϋποθέτει και επιβάλλει την κριτική ενατένιση της ιστορίας. Τα πολιτικά και κοινωνικά φαινόμενα, για να γίνουν γεγονότα, απαιτούν την συμμετοχή όλων μας παίρνοντας θέση και συμμετοχή στη δημιουργία τους. Άλλωστε, η λαϊκή σοφία αποτυπώνει την απόλυτη σχέση παρελθόντος - παρόντος - μέλλοντος. Όποιος παραβλέπει ή παραβιάζει τον νόμο της ιστορικής εξέλιξης, θα σπάσει τα μούτρα του κυριολεκτικά, πάνω στην αιχμηρή πραγματικότητα ⁴.

Η έρευνα αυτή για την ηρωική ανάταση του έθνους μας θα προσπαθήσει να προσφέρει πολλαπλές αναπαραστάσεις και καταγραφές γεγονότων αναδεικνύοντας

³ Βλ. Γκλέζος, Μ.(2006): σ. 34-35, τ. 1

⁴ Βλ. Γκλέζος, Μ.(2006): σ. 21-25, τ. 1

ηθικά διλήματα και νοοτροπίες αντανακλώντας το χθες πάνω στο σήμερα, προκαλώντας ιδανικά και αξίες να προσαρμοστούν στην ελληνική αποφασιστικότητα και ενότητα της εποχής, δείχνοντας πόσο ανίσχυρες στάθηκαν οι δυνάμεις του κατακτητή αν και ήταν συντριπτικά υπέρτερες.

Οι σελίδες της έρευνας αυτής χρησιμοποιώντας και αυθεντικές μαρτυρίες του αγώνα θα προσπαθήσουν να περιγράψουν με όσο το δυνατόν απόλυτη ακρίβεια τη δράση του αγώνα και του δημοσιεύματος, θα προσπαθήσουν να υφάνουν την τοπική ιστορία της εθνικής Αντίστασης χρησιμοποιώντας αρκετές φορές και νήμα φερμένο απ' άλλες περιοχές. Σ' αυτόν τον τόπο της Μεσσηνίας όπως και το '21 έτσι και το 1944 ανυψώθηκε η πατριωτική συνείδηση και φούντωσε το πάθος για την απελευθέρωση της σκλαβωμένης πατρίδας. Έτσι ξεκίνησε ο αγώνας ενάντια του κατακτητή τόσο σε ενέδρες όσο και στις κατά μέτωπο μάχες⁵.

Η έρευνα θα αναδείξει μόνο ηθικά διλήματα των κατακτημένων αλλά και των κατακτητών. Θα είναι λάθος επίσης να αναλωθεί στην αφοριστική καταδίκη των Ιταλών ή Γερμανών ως των «κακών κατακτητών» και να σταθεί μόνο σε αυτό. Η έρευνα έχει υποχρέωση να αναδείξει και το «ανθρώπινο πρόσωπο» του κατακτητή, μελετώντας την καθημερινότητα των Ιταλών και Γερμανών στρατιωτών στη Μεσσηνία, το βαθμό της εμπλοκής τους στη φασιστική ιδεολογία, τις δικές τους αγωνίες, τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν (στη σίτιση και σε άλλα θέματα επιβίωσης), την αίσθηση της απομόνωσης που βίωναν, τη νοσταλγία τους για την πατρίδα και τις οικογένειες τους, καθώς και τις περίπλοκες σχέσεις τους με τους ντόπιους.⁶

Στην παρούσα εργασία ενδεχομένως θα υπάρχουν λάθη και παραλήψεις, αδυναμίες και περιθώρια βελτιώσεων. Όμως, στο δύσκολο αυτό εγχείρημα προσπάθησα να κρατηθώ μακριά από το συναίσθημα, να «ξεχάσω» την προσωπική μου διαδρομή και να κοιτάζω με ειλικρίνεια και τιμιότητα το παρελθόν και να μην αναπαράγω και εγώ με τη σειρά μου τα στερεότυπα της εποχής.

⁵ Βλ. Αντωνακάκης, Χ. (2006): σ. 11

⁶ Βλ. Lecoeur, S. (2009): σ. 139

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στη συγγραφή αυτής της ιστορικής μελέτης είναι η συγκριτική έρευνα και ο κριτικός σχολιασμός. Για να υπάρξει η ιστορική μελέτη και ο κριτικός σχολιασμός προϋποτίθεται η πιο πιστή απεικόνιση των γεγονότων. Γι' αυτό και έχει καταβληθεί ιδιαίτερη προσπάθεια ώστε να ελεγχθούν όλα τα στοιχεία τα οποία συγκροτούν την ακριβή περιγραφή του κάθε γεγονότος. Τι ακριβώς έγινε, που έγινε, πότε έγινε, πως έγινε και ποιοι το έκαναν. Διότι για πολλά γεγονότα υπάρχουν αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις⁷.

Στην έρευνά μου αναζητήθηκαν γραπτές πηγές και μαρτυρίες, με ρητές αναφορές που διαδραματίστηκαν στην Καλαμάτα και στην γύρω περιοχή. Χρησιμοποίησα προσωπικές αναμνήσεις και εμπειρίες ατόμων και προσπάθησα να τις επιβεβαιώσω και διασταυρώσω με γραπτά κείμενα και δημοσιεύματα της εποχής.

Η έρευνα εκτείνεται σε έξι κεφάλαια και προσπαθεί σε αυτά να δώσει βήμα προς βήμα νόημα και εξηγήσεις στις θεματικές ενότητες των κεφαλαίων. Κατατίθενται αντικρουόμενες πηγές πληροφόρησης προκειμένου να αποφευχθεί η υπερβολή. Επιδίωξη αποτελεί η ισορροπία των γεγονότων και η απαλλαγή τους από κάθε είδους ταραχές και εμμονές.

Έτσι, αρχικά παρατίθενται δημοσιεύματα των εφημερίδων της Καλαμάτας με σκοπό να αναδειχθεί το ύφος και ήθος της δημοσιογραφίας. Ο τύπος παντού και πάντοτε διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στα δρώμενα καθώς επίσης επηρεάζει την στάση των πολιτών. Η κατοχή της περιοχής από τον Γερμανικό στρατό και όλη η καταπίεση έφερε την αντίδραση που εκφράστηκε ως Αντίσταση μέσω των αντιστασιακών οργανώσεων που δημιουργήθηκαν και που γίνεται σχετική αναφορά. Τελειώνοντας το κεφάλαιο θέτει ηθικά διλήματα που αλλάζουν τον τρόπο που οι άνθρωποι σχετίζονται μεταξύ τους και αναδιαμορφώνουν τις σχέσεις εξουσίας. Αυτά είναι η πείνα, η μαύρη αγορά, ο φόβος και ο θάνατος που οι κάθε είδους δολοφονίες του δημιουργούν απλούστευση.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια καταγραφής κάθε λεπτομέρειας σχετικής με τις δύο ενέδρες που πραγματοποίησαν οι αντάρτες του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ στις 6 και 9 Φεβρουαρίου 1944 στον Άγιο Φλώρο, εναντίον των Γερμανών. Με χρήσιμο εργαλείο την αντικειμενικότητα η έρευνα εδώ προσπαθεί να ισορροπήσει

⁷ Βλ. Γληνός, Δ. (1944): σ. 38-39

προσπαθώντας να συνθέσει την αλήθεια και το δίκαιο, γι' αυτό προσκομίζει δημοσιεύματα εφημερίδων και αρκετές καταγεγραμμένες μαρτυρίες. Επίσης η έρευνα καταφεύγει και σε συνεντεύξεις ατόμων προσδίδοντας λεπτομερείς αναφορές στην περιγραφή των γεγονότων.

Συνεχίζοντας η ερευνητική ιστορική περιήγηση διαβάζοντας τον τοπικό τύπο εξετάζει τον απόηχο των επεισοδίων που προηγήθηκαν κάνοντας αναφορά στα γερμανικά αντίποινα και στις πρωτοβουλίες αποτροπής των αντιποίνων από τις τοπικές αρχές. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά για το τέλος της Γερμανικής Κατοχής και την κατάληψη της Καλαμάτας από τον ΕΑΜ/ΕΛΑΣ (9-9-1944) καθώς και στον τελευταίο κατοχικό Νομάρχη.

Στο κεφάλαιο αυτό αρχικά γίνεται μια γενική αναφορά στο ρόλο, στη δράση και τον αγώνα του ΕΑΜ. Μετά η έρευνα εξετάζει την αντιστασιακή δράση της εαμοκρατίας στην ευρύτερη περιοχή της Καλαμάτας και καταλήγει στην απελευθέρωση της Καλαμάτας από τους Γερμανούς (6-9-1944). Οι Γερμανοί μπορεί να έφυγαν όμως οι ταγματασφαλίτες και οι αντάρτες έμειναν και η έρευνα με παρατηρητική ματιά συνεχίζει να κάνει αναφορές σε αιματηρά επεισόδια που συνέβησαν εκείνη την εποχή.

Πριν φθάσουμε στα ηθικά διλήματα της έρευνας θα κάνουμε αναφορά στα Δεκεμβριανά. Μετά την απελευθέρωση της Αθήνας στις 12.10.1944 σχηματίστηκε η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου. Σ' αυτή συμμετείχαν και Υπουργοί-Υφυπουργοί από τον χώρο του ΕΑΜ. Στη συνέχεια ξετυλίγοντας το χρόνο φθάνουμε στα θλιβερά γεγονότα του Δεκέμβρη 1944, τα γνωστά Δεκεμβριανά. Το ΕΑΜ κάνει σαφείς τις προθέσεις εξουσίας του και ανοίγει ένας καινούργιος κύκλος αντιπαλότητας.

Η έρευνα κλείνει με αναφορές, όπου τα ηθικά διλήματα και οι συλλογικές νοοτροπίες όλων των παραπάνω συνοψίζονται και αποφορτίζουν το κλίμα, φθάνοντας σε χρήσιμα συμπεράσματα, θεωρώντας ότι η εθνική αντίσταση σημαίνει τον καθολικό ξεσηκωμό ενός λαού μακριά από ιδεοκαπηλίες. Για να αποτυπωθεί όμως αυτό πρέπει να αξιοποιήσουμε νηφάλιες, συνετές και αντικειμενικές ιστορικές πηγές με συγγραφική υπόσταση και που δεν υπακούουν σε συμφέροντα και υστεροβουλίες. Είναι καιρός να ισορροπήσει το εκκρεμές της ελληνικής ιστοριογραφίας.

Α. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Κατοχή, η Αντίσταση και τα ηθικά τους διλήμματα στη Μεσσηνία μέσα από τα δημοσιεύματα των εφημερίδων

1.1 Κατοχή , Αντίσταση και εμφύλια βία στη Μεσσηνία.

Τα γεγονότα της κατοχής στη Μεσσηνία μπορούν να σκιαγραφηθούν με βάση πέντε βασικούς άξονες, οι οποίοι δεν διαφοροποιούνται αρκετά από το τι συμβαίνει στην υπόλοιπη Πελοπόννησο.⁸

α. Η ένοπλη αντίσταση στη Μεσσηνία εμφανίζεται με σημαντική καθυστέρηση σε σχέση με την Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα. Οι πρώτες οργανωμένες ομάδες εμφανίζονται τον Μάιο του 1943 και αποκτούν ουσιαστική υπόσταση τον Σεπτέμβριο του 1943. Μία από αυτές είναι και ο Ε.Σ. που δημιουργείται με πρωτοβουλία Μεσσηνίων αξιωματικών.

β. Σχετικά με τον ΕΛΑΣ, μπορεί να σημειωθεί πως η πολιτική του οργάνωση (ΕΑΜ) προηγείται χρονικά της έναρξης της ένοπλης αντίστασης.

γ. Η ανάπτυξη της αντιστασιακής δράσης στη Μεσσηνία δεν μπορεί να διαχωριστεί από την εμφύλια σύγκρουση. Εδώ η εμφύλια σύγκρουση προηγείται της ένοπλης αντίστασης.⁹

δ. Η εμφύλια αυτή σύγκρουση μετά το 1944 θα εξελιχθεί σε έναν πιο αιματηρό εμφύλιο πόλεμο. Η διάλυση του Ε.Σ. περιορίζει το πεδίο των πολιτικών επιλογών των αξιωματικών. Όσοι δεν ταυτίζονται με τον ΕΑΜ, ο αγώνας τους πλέον μετατρέπεται σε αντικομμουνιστικό. Αρκετοί από τους αξιωματικούς του Ε.Σ. θα πρωταγωνιστήσουν στην ίδρυση των Ταγμάτων Ασφαλείας τα οποία στη συνέχεια θα έχουν σημαντικό ένοπλο ρόλο στη Μεσσηνία. Το Τάγμα της Καλαμάτας ιδρύεται τον Φεβρουάριο του 1944 και δραστηριοποιείται από τον Απρίλιο 1944.¹⁰

ε. Η έξαρση της κατοχικής βίας στη Μεσσηνία παρατηρείται σχεδόν αποκλειστικά γύρω από τη σύγκρουση του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ και των Ταγμάτων Ασφαλείας με αποκορύφωμα τη μάχη του Μελιγαλά, όπου υπήρξαν εκατοντάδες θύματα (708) και από τις δύο πλευρές.¹¹

⁸ Βλ. Σχινάς, Γ.(1989): σ. 156-159

⁹ Βλ. Καραχάλιος, Γ.(1998): σ. 367-378

¹⁰ Βλ. Καζάκος, Π.(1998): σ. 228-235

¹¹ Βλ. Καλύβας, Σ.(2005): σ. 161-170

Η κατοχή στη Μεσσηνία μπορεί να διαχωριστεί σε τέσσερις φάσεις: Η πρώτη φάση καλύπτει το διάστημα της Ιταλικής Κατοχής από τον Ιούνιο του 1941 έως το καλοκαίρι του 1943. Την περίοδο αυτή η βία είναι παρούσα με εκφοβισμούς και συλλήψεις όχι όμως με ακραία μορφή.¹²

Η δεύτερη φάση ξεκινάει πριν το τέλος της Ιταλικής Κατοχής, το καλοκαίρι του 1943 και φθάνει έως την άνοιξη του 1944. Το φθινόπωρο του 1943 κυριαρχείται από τη διάλυση του Ε.Σ. και τη συνθηκολόγηση των Ιταλών. Εδώ παρατηρούνται και οι πρώτες δολοφονίες από την πλευρά του ΕΑΜ κυρίως σε συνεργάτες των Ιταλών.

Η τρίτη φάση ξεκινάει από την άνοιξη του 1944 με την οργάνωση των Ταγμάτων Ασφαλείας στη Μεσσηνία και τελειώνει με την αποχώρηση των Γερμανών το Σεπτέμβριο του 1944. Στόχος των Ταγμάτων είναι η μη «επανάκτηση» της Μεσσηνίας από τον ΕΑΜ. Οι εκτελέσεις παίρνουν μαζικότερο και αγριότερο χαρακτήρα.¹³ Δημιουργούνται στη Μεσσηνία στρατόπεδα συγκέντρωσης αιχμαλώτων, δύο εξ αυτών είναι στο χωριό Χαλβάτσου (Κεφαλόβρυσο) και στο Μανιάκι.¹⁴

Η τέταρτη φάση καλύπτει την χρονική περίοδο από την απελευθέρωση της Καλαμάτας 7 Σεπτεμβρίου 1944 έως τη συνθήκη της Βάρκιζας. Εδώ η βία φθάνει στο αποκορύφωμά της σε αγριότητα και σε αριθμό. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την πλήρη κυριαρχία του ΕΑΜ.¹⁵

1.2 Δημοσιεύματα εφημερίδων Καλαμάτας.

Μετά τη μάχη που διεξήχθη μεταξύ των Γερμανών με τα αποχωρούντα στρατεύματα των Βρετανών η Καλαμάτα καταλήφθηκε από τους Γερμανούς στις 28 Απριλίου 1941¹⁶. Από την πρώτη κιόλας στιγμή τα στρατεύματα κατοχής έδειξαν τις πραγματικές τους διαθέσεις προς τον ελληνικό λαό που είχε αντιταχθεί με ηρωισμό

¹² Βλ. Καλύβας, Σ.(2005): σ. 165-172

¹³ Βλ. Πασαγιώτης, Ν.(1998): σ. 122

¹⁴ Βλ. Μπλουγουράς, Θ.(2007): σ.73

¹⁵ Βλ. εφ. Ακρόπολις 14 Αυγούστου 1954

¹⁶ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): σ. 57, τ. 1

στην εισβολή στην Αθήνα, των Ιταλών (28 Οκτωβρίου 1940) και Γερμανών (6 Απριλίου 1941) ¹⁷.

Το κύριο άρθρο που δημοσιεύθηκε στο πρώτο φύλλο, που κυκλοφόρησε (6-5-1941) μετά την κατάληψη της Καλαμάτας από τα γερμανικά στρατεύματα στην εφημερίδα «ΣΗΜΑΙΑ», προξενεί έκπληξη. Γράφονται τα εξής ¹⁸:

“ Ο Μεσσηνιακός λαός υπεδέχθη με αίσθημα ανακουφίσεως την νέαν τροπήν την οποίαν έλαβον από τινών ημερών τα ελληνικά πράγματα. Βαθύς ήτο ο πόνος του λαού μας δια τας αιματηράς δοκιμασίας εις τας οποίας άφρονες κυβερνήται τον είχαν εμπλέξει ...”

Στο κύριο άρθρο την ίδια ημερομηνία (6-5-1941) στην εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» και με τίτλο «**Τα καθήκοντα της παρούσης ώρας**» γράφονται τα εξής ¹⁹:

“ ...ο Γερμανικός στρατός εις την Ελλάδα όχι μόνον εσεβάσθη την ιδιάζουσαν ζωήν και τας συνηθείας των Ελλήνων πολιτών, αλλά και εις πλείστας εκδηλώσεις ήλθεν αμέσως συνεπικουρος και αρωγός .” ! Σε άλλο σχόλιο τοπικής εφημερίδας με τον τίτλο “Αι Διαταγαί” γράφονται και τα εξής: “Να προσέξουν οι συμπολίται τας διαταγάς που εκδίδει το Γερμανικόν Φρουραρχείο της πόλεως και αι οποίαι αφορούν τας προμηθείας εμπορευμάτων από τα καταστήματα της πόλεως. Εις τας διαταγάς αυτάς ουδεμία γίνεται διάκρισις μεταξύ Γερμανών στρατιωτών και Ελλήνων πολιτών”. Και αμέσως, πιο κάτω, συνεχίζει: “Τούτο πείθει και τους πλέον δυσπίστους ότι οι Γερμανοί δεν ήρθον ως κατακτηταί εις την χώραν μας και δεν σφαιτερίζονται των δικαιωμάτων μας, αλλά ως φίλοι...” ²⁰

Επίσης στις τοπικές εφημερίδες που κυκλοφόρησαν στις 6 Μαΐου 1941, άρχισαν να δημοσιεύονται συνεχείς ανακοινώσεις και διαταγές του Γερμανικού Στρατού. Παρακάτω παραθέτω αντίγραφα ²¹ που είχαν δημοσιευθεί στις εφημερίδες της Καλαμάτας ΘΑΡΡΟΣ και ΣΗΜΑΙΑ.

¹⁷ Βλ. Παπακωνσταντίνου, Θ. (1966): σ. 226

¹⁸ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): σ. 61, τ. 1

¹⁹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): σ. 61, τ. 1

²⁰ Βλ. εφ. «Σημαία»: 7 Μαΐου 1941

²¹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): σ. 57, τ. 1

ΑΙΩΡΑΙ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΚΑΛΑΜΩΝ ΚΑΙ ΚΛΕΙΣΙΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

Ἡ ἐλευθέρα κυκλοφορία διὰ τοὺς ἰδιώτας ὀρίζεται μέχρι 21.000 ὠρας. Ἡ κυκλοφορία μεταξύ 21.00 καὶ 5ης πρωΐνης ὠρας ἐπιτρέπεται μόνον βάσει ἐιδικῆς ἀδείας τοῦ Φρουραρχείου.

2) Τὰ ἐμπόρικὰ καταστήματα κλείουν τὴν 19ην ὥραν, τὰ δὲ ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια καὶ καφενεῖα τὴν 22αν ὥραν.

3) Τὰ πρόσωπα ἄτινα ἐξασκοῦν ἐπάγγελμα μέχρι βαθεῖος νυκτὸς ἐφοδιάζονται μὲ ἐιδικὴν ἀδειαν τοῦ Φρουραρχείου.

4) Ἀπανταίαι ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως Καλαμῶν καὶ τῶν περιχώρων μὴ ἐκτραγέισαι βόμβαι δέον ν' ἀγγέλλονται ἀμέσως εἰς τὸ Φρουραρχεῖον μὲ ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς τοποθεσίας αὐτῶν.

5) Ἡ Ἑλληνικὴ χωροφυλακὴ καὶ οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ὑποχρεοῦνται νὰ χαιρετῶσι τοὺς Γερμανοὺς ἀξιωματικούς καὶ ὑπαλλήλους κατὰ

βαθμὸν ἀξιώματος.

6) Ἀπανταίαι τὰ εἶδη ἱματισμοῦ αὐτοκίνητα καὶ τρόφιμα Ἀγγλικῆς προελεύσεως τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν κατοχὴν ἰδιωτῶν, δέον νὰ παραδοθῶσιν ἐντὸς 24 ὥρων εἰς τὸ Γερμανικὸν Φρουραρχεῖον. Πρόσωπα τὰ ὅποια ἤθελον φωραθῆ κατέχοντα εἶδη ἱματισμοῦ, αὐτοκίνητα καὶ τρόφιμα Ἀγγλικῆς προελεύσεως μετὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην, θὰ συλλαμβάνωνται καὶ θὰ δικάζονται.

7) Ὁ Γερμανικὸς στρατὸς πληρῶναι μὲ χαρτονομίσματα τῶν Κρατικῶν Πιστωτικῶν Ταμείων Reichskreditkas sen. Τιμὴ ἀνταλλαγῆς ὀρίζεται 50 δρχ. κατὰ μάρκον.

Ἡ ἐξαργύρωσις ἄλλων Γερμανικῶν χαρτονομισμάτων ἀπαγορεύεται ρητῶς.

Ὁ Φρουραρχος
ΦΟΝ ΑΡΕΝΣΤΟΡΦΦ
Ἀντισυνταγματάρχης

«Σημαία» 6 Μαΐου 1941

Παρά τις απειλές και διαταγές των Γερμανικών Αρχών, οι πολίτες της Καλαμάτας και των γύρω περιοχών βοηθούσαν, περιέθαλλαν και φιλοξενούσαν στα σπίτια τους βρετανούς στρατιώτες που είχαν αποφύγει την αιχμαλωσία. Για να αποθαρρύνουν οι Γερμανοί τον κόσμο να βοηθά τους συμμάχους έβγαλαν την παρακάτω διαταγή²².

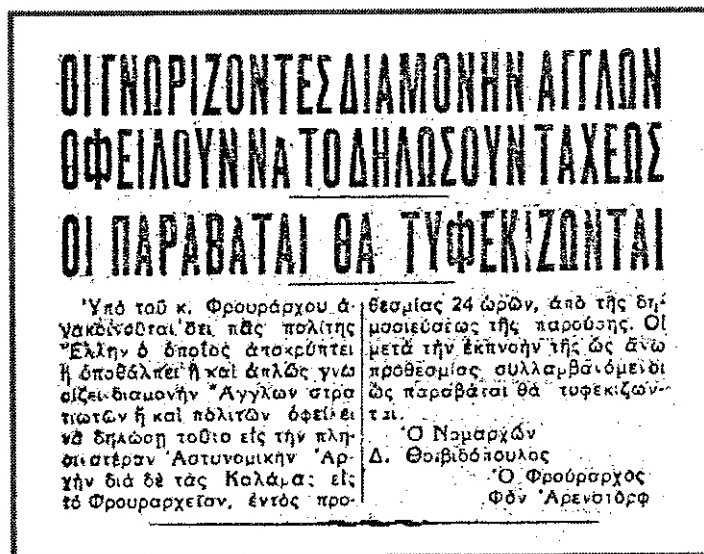
ΟΙ ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΝΗΝ ΑΓΓΛΩΝ ΟΦΕΙΛΟΥΝ ΝΑ ΤΟ ΔΗΛΩΣΟΥΝ ΤΑΧΕΩΣ. ΟΙ ΠΑΡΑΒΑΤΑΙ ΘΑ ΤΥΦΕΚΙΖΟΝΤΑΙ.

²² Βλ. εφ. «ΣΗΜΑΙΑ» (1941): 8 Μαΐου

“ Πας πολίτης Έλληνα, ο οποίος αποκρύπτει ή υποθάλλει ή και απλώς γνωρίζει διαμονήν Αγγλων στρατιωτών ή και πολιτών, οφείλει να δηλώσει τούτο εις την πλησιεστέραν Αστυνομικήν Αρχήν, δια δε τας Καλάμας εις το Φρουραρχείον, εντός προθεσμίας 24 ωρών από της δημοσιεύσεως της παρούσης. οι μετά την εκπνοήν της ως άνω προθεσμίας συλλαμβανόμενοι ως παραβάται θα τυφεκίζονται”.

Ο Φρούραρχος

Φον Άρενστορφφ

«Σημαία» 6 Μαΐου 1941

Σε κύριο άρθρο της «ΣΗΜΑΙΑΣ» με τίτλο «**Η Πραγματικότητα**» γράφονται τα εξής²³:

“ Την στιγμήν αυτήν το εθνικό μας συμφέρον επιβάλλει ειλικρινή και πλήρη συνεργασίαν με την Μείζονα Γερμανία. Και υπέρ της συνεργασίας αυτής έχομεν καθήκον έναντι της ατυχησάσης πατρίδος μας να εργασθώμεν όλοι, αποστρέφοντες τους οφθαλμούς από το θλιβερόν παρελθόν και ατενίζοντες με πίστιν και θάρρος το μέλλον. ”

Ο Φρούραρχος Καλαμάτας στις 22 Μαΐου 1941 επανήλθε με νέα διαταγή του, σχετικά με τον οφειλόμενο χαιρετισμό προς τους Γερμανούς αξιωματικούς²⁴:

²³ Βλ. εφ. «ΣΗΜΑΙΑ» (1941): 21 Μαΐου

²⁴ Βλ. εφ. «ΘΑΡΡΟΣ» (1941): 22 Μαΐου

“Οι αξιωματικοί του Στρατού και της Χωροφυλακής και οι Έλληνες στρατιώται και χωροφύλακες δέον να χαιρετούν τους Γερμανούς αξιωματικούς πρώτοι και άνευ διακρίσεως βαθμού. ”.

Οι βάρβαροι κατακτητές από την πρώτη κιόλας ημέρα της κατοχικής τυραννίας επιδίωξαν την εξαθλίωση του μεσσηνιακού λαού με βασικό σκοπό να σπάσουν το ηθικό του. Πίστευαν πως ένας εξαθλιωμένος λαός δεν μπορεί να ξεσηκωθεί και να αντιδράσει. Έτσι άρχισαν να λεηλατούν τις αποθήκες του ΑΣΟ, τις σταφίδες και όλα τα αγροτικά αποθέματα και τα τρόφιμα και με πολυάριθμα φορτία άρχισαν να τα στέλνουν στην Γερμανία και την Ιταλία.²⁵ Ολόκληρα τρένα φορτώνονταν καθημερινά για την Γερμανία γεμάτα με λεηλατημένα είδη τροφίμων, ελιές, λάδι, καλαμπόκι, κριθάρι, πορτοκάλια και σύκα. Η έλλειψη τροφίμων σύντομα έφερε την πείνα και το θάνατο στην Καλαμάτα και τα γύρω χωριά. Ο λαός των πόλεων άρχισε να πουλά τα υπάρχοντα του, χρυσαφικά, ρούχα, έπιπλα, οικιακά σκεύη για να εξοικονομήσει λίγο λάδι, λίγο στάρι και λίγο καλαμπόκι. Έτσι μέσα σε αυτήν τη μαύρη κατάσταση εμφανίστηκε και η μαύρη αγορά. Οι επιτήδευτοι μαυραγορίτες επιδόθηκαν στην αισχροκέρδεια. Οι ανταλλαγές γίνονταν είδος με είδος και ανταλλάσσονταν πράγματα μεγάλης αξίας με ένα κομμάτι ψωμί. Στην ύπαιθρο δρούσαν παράνομες ληστρικές συμμορίες ζωοκλοφτών. Η εμφάνιση των πρώτων ένοπλων αντάρτικων ομάδων του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ συνέλαβε και τιμώρησε αυστηρά τις διάφορες ληστρικές συμμορίες δίνοντας τέλος στο φαινόμενο της ζωοκλοπής στην Μεσσηνία. Ο στρατός κατοχής ήταν βάρβαρος και αιμοβόρος, χωρίς ίχνος ανθρωπιάς. Όλα αυτά γιγάντωναν την αντίδραση του μεσσηνιακού λαού ενάντια στον κατακτητή και στις λεηλασίες που προκαλούσε ²⁶.

Οι συλλήψεις γίνονταν ακόμα και για ενέργειες οι οποίες δεν στρέφονταν ένοπλα κατά των κατοχικών δυνάμεων όπως για παράδειγμα στο χωριό Χρυσοκελλαριά της Πυλίας τον Ιούνιο του 1942 όταν αρνήθηκαν να αποδώσουν το σιτάρι στις κατοχικές αρχές, οι Ιταλοί συνέλαβαν 19 νέους της τοπικής οργάνωσης του ΕΑΜ και τους καταδίκασαν σε ένα χρόνο εξορία.²⁷

²⁵ Βλ. Ζερβής, Ν.(2002): σ. 49-52, τ. 3

²⁶ Βλ. Αντωνακάκης, Χ. (2006): σ. 53-59

²⁷ Βλ. Τριχείλης, Α.(1985): σ. 83

Στις εφημερίδες «ΣΗΜΑΙΑ» και «ΘΑΡΡΟΣ» της Καλαμάτας, δημοσιεύονται άρθρα όπου οι Γερμανοί κατακτητές εκθειάζονται ως φίλοι , ως ελευθερωτές της Ελλάδας και προπαγανδίζεται η συνεργασία με τους κατακτητές!

Η εφημερίδα «ΣΗΜΑΙΑ» (Διευθυντής Γ.Κ. Αποστολόπουλος, Διαχειριστής Ιωάννης Β. Μιχαλακέας), δημοσιεύει ανυπόγραφο άρθρο με τίτλο «ΛΑΟΙ ΦΙΛΟΙ» όπου γράφονται τα ακόλουθα ²⁸:

“Ο Μεσσηνιακός λαός υπεδέχθη με αίσθημα ανακουφίσεως την νέαν τροπήν την οποίαν έλαβαν από τινων ημερών τα ελληνικά πράγματα. Βαθύς ήταν ο πόνος του λαού μας δια τας αιματηράς δοκιμασίας εις τας οποίας άφρονες κυβερνήται, τον είχαν εμπλέξει. Ο ελληνικός λαός, του οποίου το αισθητήριον έχει δοκιμασθή κατ’ επανάληψιν και απεδείχθη αλάνθαστον πάντοτε κατά τας κρίσιμους περιόδους της ιστορίας του, είχαν εγκαίρως διΐδει το βάραθρον εις το οποίον τον έφερον οι εσωτερικοί εχθροί και οι εξωτερικοί εκμεταλλευταί οι οποίοι είχαν έλθη εις το έδαφος του δήθεν ως φίλοι και ως σύμμαχοι. Και εφρόντισεν αυθορμητώς ώστε η δοκιμασία του να είναι βραχεία ευθύς μετά την νέαν φάσιν εις την οποίαν εισήλθε την 6^{ην} Απριλίου ο πολύμηνος αγών του. Οι Γερμανοί στρατιώται οι οποίοι ήλθον διά να εκδιώξουν εκ του ιερού εδάφους της χώρας μας τους Βρετανούς αυθέντας, δεν εύρον εις την Ελλάδα λαόν πρόθυμον να αποκρύψη τα προς αυτούς αισθητήματά του. Προς φιλικήν χώραν εγνώριζον ότι επορεύοντο αι νικηφόροι λεγεώνες του Φύρερ και φίλον λαόν εύρον εις τας πόλεις και τα χωρία της Ελλάδος. Ο Ελληνικός λαός συμπεριφέρεται από της πρώτης στιγμής με τιμιότητα και γενναιοφροσύνην προς τον Γερμανικόν στρατόν και τας Γερμανικάς αρχάς. Με την αυτήν γενναιότητα και τιμήν με την οποίαν ο Ελληνικός στρατός διεξήγαγε τον εξάμηνον αγώνα του. Διότι ο Ελληνικός λαός γνωρίζει να τιμά την πατρίδα του και να την αγαπά. Επειδή δε συμβαίνει και ο γερμανικός στρατός να έχη υψηλά το αίσθημα της φιλοποτρίας και να τιμά τους τίμους και γενναίους πατριώτας, η προς τον Ελληνικόν λαόν συμπεριφορά του είναι πλέον φιλική. Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός εκτιμάται ανέκαθεν πολύ υψηλά από των γερμανών. Και σήμερα ο γερμανικός Λαός εκτιμά πολύ τον Ελληνικόν λαόν. Αι φιλικαί σχέσεις μεταξύ Γερμανίας και Ελλάδος, αφού ήδη πλέον ο αγών ετελείωσε, θα γίνουν βαθύτεροι και θα τελειοποιηθούν προς όφελος αμφότερον των Λαών ²⁹...”

²⁸ Βλ. Ζέρβας, Δ.- Δάλλας,Κ. (2005): σ.24

²⁹ Βλ. εφημερίδα «ΣΗΜΑΙΑ» 6-5-1941

ΛΑΟΙ ΦΙΛΟΙ

Ο Γερμανικός Λαός έπεδύθη με αίσθημα ανακουφίσεως την νέαν τραπήην την οποίαν έλαβον υπό τινων ημερών τα έλληνα πράγματα. Εσθώς ήτο ο πόνος του λαού μας διά τας αιματηράς δοκιμασίας εις τας οποίας έφρονες κυδερνήται, τόν είχαν εμπλέξει.

Ο Έλληνικός Λαός, του οποίου τό αίσθητήριον έχει δοκιμασθή κατ' επανάληψιν και άπεδείχθη άλλάνθαστον (πάντοτε κατά τας κρίσιμους περιόδους της Ιστορίας του, είχαν έγκρίτως διΐδει τό θάρστρον εις τό οποίον τόν έφερον οι έσωτερικοί έχθροί και οι έξωτερικοί έκμεταλλευτάι οι οποιοί είχαν έλθει εις τό έδαφος του δηθεν ώς φίλοι και ώς σύμμαχοι. Και εφρόντισεν αυθαρμήτως, ώστε ή δοκιμασία του να είναι βραχεία εσθώς μετά την νέαν ψάσιν εις την οποίαν εισήλθε την όην Άπριλίου ο πολύμηνος άγών του.

Οι Γερμανοί στρατιώται οι οποιοί ήλθον διά να εκδιώξουν εκ του Ιερου έδαφους της χώρας μας τούς Βρετανούς αιδέντας, δέν έφρον εις την Ελλάδα λαόν πρόθυμον να άποκρύψη τά προς αούτους αίσθηματά του. Προς φιλικήν χώραν έγγυρίζον ότι έπάρευσαν οι νικηφόροι λεγεώνες του Φύρερ και φίλον

λαόν έφρον εις τας πόλεις και τά χωρία της Έλλάδος.

Ο Έλληνικός Λαός συμπεριφέρεται όπό της πρώτης στιγμής με τιμιότητα και γενναιοφροσύνην προς τόν Γερμανικόν στρατόν και τας Γερμανικάς άρχάς. Με την αήτην γενναίοτητα και τιμήν με την οποίαν ο Έλληνικός στρατός διεξήγαγε τόν έξάμηνον άγώνα του. Διότι ο Έλληνικός Λαός και ο Έλληνας στρατός γνωρίζει να τιμή την πατρίδα του και να την άγαπά. Έπειδή δε ουμβάινει και ο Γερμανικός στρατός να έχη ύψηλά τό αίσθημα της φιλοπατρίας και να τιμή τούς τιμίους και γενναίους πατριώτας, ή προς τόν Έλληνικόν λαόν συμπεριφορά του είναι πλέον ή φιλική.

Ο άρχαίος Έλληνικός πολιτισμός εκτιμάται άνέκαθεν πολύ ύψηλά όπό τών Γερμανών. Και σήμερα ο Γερμανικός Λαός εκτιμά πολύ τόν Έλληνικόν Λαόν.

Μεταξύ τών δύο Λαών δέν ύπήρξε ποτέ έχθρα και δέν θα ύπάρξη επίσης ποτέ. Αί φιλικαί σχέσεις μεταξύ Γερμανίας και Έλλάδος, άφού ήδη πλέον ο άγών έτελειώσε, θα γίνουσι σαδύτεροι και θα τελειοποιηθούν προς όφελος άμφοτέρων τών Λαών.

ΤΙΜΗ-ΦΥΛΑΚΟΣ ΔΡ. 2

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γ. Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΣΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Β. ΜΙΧΑΛΑΚΕΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΣΣΑΗ
ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ 2.14

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΚΑΙ ΑΓΓΕΛΙΑΙ
ΠΡΟΠΑΗΡΩΜΟΝΤΑΙ

«Σημεία» 6 Μαΐου 1941

Η εφημερίδα «ΘΑΡΡΟΣ» (Διευθυντής Συντάξεως Ι. Π. Αναπλιώτης), άρθρο υπό τον τίτλο «ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΘΥΕΛΛΑΝ» γράφει³⁰:

“Εγκαταλείψαμε τας τελευταίας ημέρας τας οδούς της πόλεως, με πανηκόβλητον τον νουν και την ψυχήν έντρομον. Την αφήσαμεν οπίσω ενώ ωμίλουν διαρκώς και ωμίλουν οι επιτήδειοι, δια τας ανυπάρκτους ελευθερίας μας εις τας γωνίας των λεωφόρων, εις τας εξόδους των στενών, παντού όπου εύρετο προς σωτηρίαν Ελληνική ύπαρξις. Ως να μη ήρκουν αι δυστυχίαι, αι οποίαι εσωρεύοντο εκ του μετώπου, ως να μη ήρκει ο εμπαιγμός και τα πολεμικά μαρτύρια, και της ψυχής η αγωνία, ελοχεύων εις λόχμας και ατραπούς, με ύφος συμπορούντος συναθρώπου ανεπήδα εις των οδοιπόρων τα πρόσωπα κάποιος πονηρός εβραίος κινών τον εφιάλτην προϊστορικού τέρατος τραφέντος εις δρυμούς και απειλούντος να καταβροχθήση την Ελλάδα, τον πολιτισμόν,

³⁰ Βλ. Ζέρβας, Δ.- Δάλλας,Κ.(2005): σ.25

την ηθική των νόμων, ό,τι κοινώς εννοείται ωραίων και ευγενές. Επεστρέψαμεν κάποτε. Αλλ' εις τας οδούς των Καλαμών δεν συναντήθημεν με θηρία. Ξανθοί, υψηλόσωμοι, ιπποτικοί εις τους τρόπους, ευγενείς εις τα αισθήματα, οι Γερμανοί πολεμισταί περιήρχοντο την πόλιν. Τα διασταυρούμενα βλέμματα και οι ανταλλασσόμενοι χαιρετισμοί τίποτε δεν ενεθύμιζαν από το ερεθιστικώς κινούμενον προ των οφθαλμών μας πορφυρούν ύφασμα εν ημέραις πολεμικού συναγερμού. Δεν ήσαν καν κατακτηταί. Είχον οι Έλληνες το αίσθημα της ασφαλείας ερριζωμένον βαθύτατα όσον δεν υπήρξε υπό τας εγγυήσεις κωμικής κοσμογονίας. Δι' αυτό κατέκλυσαν τους δρόμους και ενωρίτατα εύρον πάλιν τον ρυθμόν της δημιουργικής εργασίας. Πού όμως απέληξεν η εικοσαήμερος περιπέτεια από Ροδόπης μέχρι Ταινάρου; Αυτοί που όφειλαν απάντησιν ανελήφθησαν ευτυχώς εν πάση ασφαλεία εις την Μεγαλόνησον. Θα προσπαθήσωμεν λοιπόν, αντ' αυτών, ημείς να εξηγήσωμεν τα πράγματα. Δυνάμει τίνος δικαιώματος και επί τη βάσει ποίας λογικής οι κατευθύνοντες τας ελληνικάς τύχας εσφάγιασαν τους Έλληνες; Με τι είδους εφόδια και υπό ποίας εγγυήσεις ήνοιξαν μέτωπον εναντίον του καλλίτερου οργανωμένου στρατού του κόσμου; Πως έπαιζαν τους κύβους αυτοί, ενώ οι άλλοι έραιναν με αίμα αθώων τα βουνά και τους κάμπους; Αν η ιστορία των Μακεδονικών μαχών δεν ήτο παρά αυτοκτονία, τότε η τύχη αυτή ήρμοζεν εις εκείνους μόνον οι οποίοι ησχολούντο με μεθόδους και συστήματα, λησμονούντες ότι με εράνους και επαιτίας δεν διεξάγονται οι πόλεμοι. Δεν αρκούν οι μεγάλοι λόγοι και τα ψευδευαγγέλια δια να υψώσης ανάστημα. Δεν αρκούν αι κραυγαί των πολεμιστών. Χρειάζονται και βρυχηθμοί τηλεβόλων. Εις μίας ζούγκλαν, όπως είναι ο πόλεμος, οι έλληνες επλανώντο ως περιηγηταί. Οι εκπρόσωποι αυτού του ταλαίπωρου τόπου εδήλωναν προ του πολέμου ότι η Ελλάς θα εδέχετο και το δεύτερον μέτωπον έστω και μόνη. Μας είπαν διατί; Έδωσαν λόγον του ολισθηρού των τολμήματος; Ασφαλώς όχι. Διότι εν τέλει ευρεθήκαμεν εκτεθημένοι εις μυριάδας λογχών δια ξένην υπόθεσιν. Αλλά τώρα ο μύθος διερράγη ως πομφόλυγξ και τα πλέον σκοτεινά σημεία απέκτησαν κάποιαν διαύγειαν. Ας λησμονήσωμεν τας δυστυχείς εκείνας ημέρας, τας οποίας δεν αφήκαν οι επιτήδειοι να προΐδουν οι Έλληνες, όταν από τον βορράν επεσειέτο ο κίνδυνος. Η Ελλάς έχει πολλά ερείπια, αλλά τα πάντα θα ανορθωθούν υπό το νέον πνεύμα ³¹”

³¹ Βλ. εφημερίδα «ΘΑΡΡΟΣ» 6-5-1941

«ΝΑ ΠΡΟΣΓΕΙΩΘΩΜΕΝ» ενυπόγραφο από τον Διευθυντή σύνταξης της εφημερίδας κ. Ι.Π. Αναπλιώτη, στο οποίο προπαγανδίζεται η συνεργασία με τα στρατεύματα κατοχής.

“ Αι περιστάσεις ³² τας οποίας διέρχεται σήμερον η Ελλάς, εις την δύσκολον αυτήν καμπήν της Ευρωπαϊκής ιστορίας, είναι εξαιρετικά. Όλοι αι εκδηλώσεις της ζωής μας έχουν καταφανή τα δείγματα μιας πρωτοφανούς κρίσεως. Η οικονομική δε κρίσις θα ήτο ίσως ολιγότερον αισθητή, αν δεν υπήρχεν εις την Ελληνικήν ζωήν, τόσον έκδηλος, η ηθική και λογική κρίσις εκ της οποίας πάσχομεν ως κοινωνικόν σύνολον. Το χρέημα ... Άλλως ας πάρωμεν σφουγγάρι, και ας σβύσωμεν εκ του Ευρωπαϊκού χάρτου και την Ελλάδα και τα ιδανικά μας... Ι. Αναπλιώτης...³³

ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΣΕΩΣ 1899
ΙΑΡΥΤΑΙ:
ΙΩ. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ
(1899-1906)
Α. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ
(1899-1939)
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
Ι. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ

ΘΑΡΡΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΙ ΟΔΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε' :: ΤΕΤΑΡΤΗ 18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1941

ΕΤΟΣ 4307-Νο 12134
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧΜΑΙ ΔΥΟ
ΑΙ ΣΙΓΕΛΙΑΙ ΚΑΤΕ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ
ΣΥΝΑΡΦΕΜ Η ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΧ. 720
ΕΣΑΜΗΝΙΟΣ, 360, ΤΡΙΜΗΝΙΟΣ 180
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΗΛΕΦΩΝΩΝ 3-53
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Ι. Π. ΑΝΑΠΛΙΩΤΗΣ

ΝΑ ΠΡΟΣΓΕΙΩΘΩΜΕΝ!

Αι περιστάσεις τας οποίας διέρχεται σήμερον η Ελλάς, εις την δύσκολον αυτήν καμπήν της Ευρωπαϊκής ιστορίας, είναι εξαιρετικά. Όλοι αι εκδηλώσεις της ζωής μας έχουν καταφανή τα δείγματα μιας πρωτοφανούς κρίσεως. Η οικονομική δε κρίσις θα ήτο ίσως ολιγότερον αισθητή, αν δεν υπήρχεν εις την Ελληνικήν ζωήν, τόσον έκδηλος, η ηθική και λογική κρίσις εκ της οποίας πάσχομεν ως κοινωνικόν σύνολον. Το χρέημα ... Άλλως ας πάρωμεν σφουγγάρι, και ας σβύσωμεν εκ του Ευρωπαϊκού χάρτου και την Ελλάδα και τα ιδανικά μας... Ι. Αναπλιώτης...

θεμέλια του κράτους τρίζουν. Τα πάν εις την χώραν αυτήν που άλλοτε ήστραψεν το φως ελευθέρου πολιτισμού, καταρρέει, κυλιεται, πέφτει... Και ενώ ο οίκος μας σεσταται από τας βάσεις του και γύρω από τας βάσεις του, ημεεις τριμματα του πολέμου, ημεεις σκοποϋμεν επί των επολεμικών νέων και κλειοντες τοις οφθαλμοις πρό της αδυσώπητου πραγματικότητος, προβαίνομεν εις εκδηλώσεις αι οποίας μόνον φέρουν έγγυτερον πρός την ολοκληρωτικήν καταστροφήν. Δεν είναι καιρός δια μεμφήσεως ούτε αι πτιγματι επιτρέπουσιν παρανοήσεις. Η θέσις μας είναι σαφής: Η Ελλάς του μέλλοντος εσχάτων έταση μετά μίαν συντριπτικήν ήτταν. Εις τήν θέσιν της έγεννήθη η Ελλάς του ζωτικού χώρου της Ελλάδας. Η πρώτη όζει πτωμαίνης. Η δεύτερα έχει τηνδρόσον μιας νέας ζωής. Ας την αγαλλιάσωμεν σφιχτά. Ίσως με τήν

νεαν τάλιν πραγμάτων άνενίσω μεν καλύτερας ήμέρας. Ίσως εζέλωμεν εκ της δεινής θέσεως εις την όποιαν εδρέθημεν την έπομένην της στρατιωτικής καταρρέσεως. Ίσως μας δεθούν τα μέσα να ζήσωμεν... Το επιβάλλει το έθνικόν συμφέρον μας. Η γενεά αυτή δεν πρέπει να άφανισθί από τήν πείναν. Τα γέιαιτα να μη μαρτυροϋν από τόν λιβαν της δυστυχίας. Συναχιζομεν την υπερτοική φυλή. Είπαθα πρός σφισιν μίση από γνησιων Άριανών μετ'αλλοις Αιχτεί, λοιπόν, να διακυβρωμεν το πάν, αυτήν ταύτην την εσπρίν μας, εις ανοήτους εκδηλώσεις κατ'εκείνων οι όποιοι είναι εις θέσιν σήμερον να μας ώσπου χειρα βοηθείας; Και κατά τι είναι περισσότερον Έλληνας εκείνοι οι όποιοι κοιμώνται αποκλειστικώς με τό φευγάλεον δνδρον της Άγγλικής κατασχόσεως, από ήμάς που άξιόζομεν προσγειώσιν εις τήν σημερινήν πραγματικότητα όλων των Ελλήνων, χάριν της κοινής σωτηρίας... Μία επίκρινης συνεργασία με τούς χρεσινοϋς άντιπαλούς μας, με τας δυνάμεις του άδενος, θα μας σώζειν ίσως από τό χάος. Τα άναιμικά από τήν πείναν παιδάκια, θα εδρυσον μίαν φέταν ψωμιού οι ερικλιζόντες νηστεις γέροντες θα ήμπαροϋσαν να τρώγουσ άπαξ τουλάχιστον της ήμέρας; αι θηλάζουσαι μητέρες δεν θα εζητιλοϋντο και η γενεά μας θα έστατο δαθια έν μέσω της Εύρωπαικής καταγιγιδος. Διατι να την άρνηθώμεν την συνεργασίαν αύτήν; Το άπαναλαμβάνομεν: Όφείλομεν να προσγειώθωμεν. Άλλως άς πάρωμεν σφουγγάρι και άς σβύσωμεν εκ του Εύρωπαικού χάρτου και τήν Ελλάδα και τήν ιστορίαν και τα ιδανικά μας... Ι. ΑΝΑΠΛΙΩΤΗΣ

Η προπαγάνδα υπέρ των κατακτητών συνεχίζεται και με ένα δεύτερο άρθρο που δημοσιεύεται, στην εφημερίδα «ΘΑΡΡΟΣ» στις 20 Ιουνίου 1941 ενυπόγραφο από τον Διευθυντή σύνταξης της εφημερίδας κ. Ι.Π. Αναπλιώτη, με τίτλο «ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΣΩΜΕΝ!», στο οποίο ο συντάκτης καλεί τους Έλληνες να συνεργαστούν με τους κατακτητές γράφοντας:

³² Βλ. Ζέρβας, Δ., Δάλλας, Κ. (2005): σ. 31-34
³³ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): τ. 1, σ. 162

“Και άλλοτε ³⁴ η Ελλάς είχε γονατίσει. Αλλ’ ο Ελληνισμός δεν εχάθη. Οι ρίζες της φυλής μας εποτίζοντο με τα δάκρυα των ραγιάδων. Δεν εξηράνθησαν όμως. Αι γενεαί ήρχοντο και παρήρχοντο, αλλ’ η μία μετέφερεν... .. Όπως και εις την εθνικοσοσιαλιστικήν Γερμανίαν. Όπως εις την φασιστικήν Ιταλίαν. Ι. Αναπλιώτης ³⁵”.

ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΣΕΩΣ 1899
ΙΑΡΥΣΙΑΙ
ΙΩ. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ
(189-194)
Μ. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ
(195-1939)
Ι. ΟΚΤΗΝΗΣ
Ι. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ

ΘΑΡΡΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΙ ΘΑΩΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε' :: ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 20 ΙΟΥΝΙΟΥ 1941

ΕΤΟΣ 4500-Νο 15137
ΤΙΜΗ ΦΥΛΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΛΥΟ
ΑΙ ΙΤΑΛΟΙ ΚΑΤΕΣΤΡΑΦΟΝΤΕΣ
ΣΥΝΑΡΘΡΟΙ ΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡ. ΔΡΑΣ. ΤΩΝ
ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΝ, ΤΡΙΜΗΝΟΣ 700
ΑΡΘΡΟΙΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΩΝ 7-55
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Ι. Η. ΑΝΑΠΛΙΩΤΗΣ

ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΣΩΜΕΝ!

Και άλλοτε η Έλλάς είχε γονατίσει. Αλλ' ο Ελληνισμός δεν εχάθη. Οι ρίζες της φυλής μας εποτίζοντο με τα δάκρυα των ραγιάδων. Δεν εξηράνθησαν όμως. Αι γενεαί ήρχοντο και παρήρχοντο, αλλ' η μία μετέφερεν... .. Όπως και εις την εθνικοσοσιαλιστικήν Γερμανίαν. Όπως εις την φασιστικήν Ιταλίαν. Ι. Αναπλιώτης

Και άλλοτε η Έλλάς είχε γονατίσει. Αλλ' ο Ελληνισμός δεν εχάθη. Οι ρίζες της φυλής μας εποτίζοντο με τα δάκρυα των ραγιάδων. Δεν εξηράνθησαν όμως. Αι γενεαί ήρχοντο και παρήρχοντο, αλλ' η μία μετέφερεν... .. Όπως και εις την εθνικοσοσιαλιστικήν Γερμανίαν. Όπως εις την φασιστικήν Ιταλίαν. Ι. Αναπλιώτης

Το δεύτερο ένυπόγραφο άρθρο του Διευθυντή Συντάξεως της εφημερίδας 'Ι. Π. Αναπλιώτη, με ημερομηνία 20 Ιουνίου 1941, στο οποίο αποφαίνεται: "οί Γερμανοί είναι φίλοι μας. Οί Ιταλοί δέν ήλθον εδώ ως κατακτηταί. Είναι έτοιμοι να μās δώσουν το χέρι και να μās βοηθήσουν εις την Ανόρθωσιν. Αρκεί και ήμεις να πράξωμεν το καθήκον μας". Πιο πάνω μάλιστα προσπαθεί να πείσει τους αναγνώστες του ότι, "σήμερον δέν είμεθα δοῦλοι κι ας λέγωμεν ότι θέλουσι οί ασθμαίνοντες ὄπισθεν του ἄρματος της πονηράς αλώπεκος. Απλῶς εισφέρομεν την μερίδα μας εις την κοσμογονίαν που συντελείται γύρω μας".

("Θάρρος", 20 Ιουνίου 1941)

³⁴ Βλ. Ζέρβας, Δ.- Δάλλας,Κ. (2005): σ. 34-36
³⁵ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): τ.1, σ. 164

Ο κόσμος έδειχνε την συμπάθειά του και βοηθούσε τους συμμάχους αιχμαλώτους. Μετά από αυτό ο Γερμανός Φρούραρχος της Καλαμάτας εξέδωσε την παρακάτω «απαγόρευση» :

“Απαγορεύεται εις τους ιδιώτας να έρχονται εις οιαδήποτε επαφήν μετά των Άγγλων αιχμαλώτων. Πάσα συνομιλία μετά των αιχμαλώτων και οιαδήποτε προμήθεια ειδών διατροφής εις αυτούς απαγορεύεται. Η επί τούτω τεταγμένη φρουρά διατάχθη να πυροβολή εν περιπτώσει παραβάσεως της παρούσης.³⁶”

Ο Φρούραρχος

ΦΟΝ ΑΡΕΝΣΤΟΡΦΦ

Αντισυνταγματάρχης

«Τα Νέα» 6 Μαΐου 1941

Οι Καλαματιανοί όταν έβλεπαν Άγγλους στρατιώτες αιχμαλώτους τους χαιρετούσαν, και τους πρόσφεραν, τσιγάρα ή οτιδήποτε άλλο με κίνδυνο να κακοποιηθούν από τους Γερμανούς. Οι Άγγλοι στρατιώτες με τα δάκτυλά τους σχημάτιζαν το V, σήμα της νίκης³⁷.

³⁶ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): τ. 1, σ. 61

³⁷ Βλ. Μαθιόπουλος, Β. (1990): σ.124-127

Οι τοπικές εφημερίδες συνεχίζουν με τα δημοσιεύματα τους να σχολιάζουν αρνητικά την στάση και συμπεριφορά των Καλαματιανών προς τον Στρατό Κατοχής και να μιλούν εγκωμιαστικά για την συμπεριφορά των κατακτητών.

“ ...δεν δεικνύομεν άπογον συμπεριφοράν προς τους νικητές, επειδή πολλοί δεν έχουν φαίνεται, ακόμη αντιληφθή πόσον ριζικώς μετεβλήθησαν αι συνθήκαι εις την Ελλάδα αφ’ ης αύτη εισήλθεν εις την χορείαν των ηττημένων κρατών της Ευρώπης.³⁸”!
“ Τα επεισόδια-ελάχιστα ευτυχώς - των οποίων γίνονται πρόξενοι οι Έλληνες πολίται προς τα στρατεύματα Κατοχής δεν έχουν τίποτε να οφελήσουν την εθνικήν μας υπόθεσιν ...Ας είμεθα λοιπόν αξιοπρεπείς και νομιμόφρονες προς τους ξένους στρατιώτας, όπως είναι και εκείνοι σεμνοί και ευγενείς.³⁹”!

ΤΡΙΤΗ
17
ΙΟΥΝΙΟΥ
1941

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1914—1920
† Γ. Ν. ΜΑΡΑΚΑΪ
Ίδιοκτήτης
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΙΣΣΑΚΚΕΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΟΙ ΠΑΛΟΙ

Έσχομεν την ευκαιρίαν νάσων μιλήσωμεν με Έταλους αξιωματικούς του στρατού κατοχής και νά διαπιστώσωμεν διά μιάν άκόμη φοράν και κατά τρόπον επίσημον, εκείνο το όποιον έπιστεύομεν ήδη από της πρώτης στιγμής. Ότι δηλαδή αι διαθέσεις των στρατευμάτων κατοχής άπέναντι των κατοίκων της χώρας μας είναι πλέον ή φιλική. Οι Έταλοι στρατιώται, με τους όποιους άλλως, τε οι Έλληνες έχουν μεγίστην φυλετικήν συγγενείαν, δεν ήλθον έδώ ως κατακτηταί και ως βρασιανταί μας. Ήλθον ως φίλοι και δεν ζητούν εμ ή μόνον νά κατασείσωμεν τās φιλικās των αútās προθέσεις. Πράγματι οι Έταλοι, όπως προηγουμένως και οι Γερμανοί στρατιώται, συμπεριφέρονται μετά σεμνοτητος και αξιοπρεπείας, τόσοσ ώστε νά άπορούμεν ήμεις, οι όποιοι ήκούσαμε τās φεούδη της Άγγλικής προπαγάνδας, πως είναι δυνατόν νά είναι οι Έταλοι τόσοσ ευγενείς, και όχι άγριοι, ως μάς τους παρουσίαζαν οι Άγγλοι. Τό βέβαιον είναι ότι οι Έταλοι έχουν τās άριστας προθέσεις άπέναντι του λαού μας. Και θά πράξουν το πάν, όπως επίσημως τό έδήλωσεν ο ίδιος ο Ντούτσε, ίνα ένισχύσω ν τόν Έλληνικόν λαόν εις τό νά αντιμετώπιση τās δυσχερείας εις τās όποιας τον έρριψεν ή πολεμική περιπέτεια. Πρέπει λοιπόν και ήμεις κατανοούντες τās ειλικρινή ταύτα αισθήματα των Έταλών, νά τηρώμεν άπέναντί των στέον αξιοπρεπή και φιλικήν, εις τρόπον ώστε νά άποβή ή συμβίωσις μας ειρηνική και έπωφελής εις τό Έθνικόν μας σινολον.

♦ ♦ ♦

«Σημεία» 17 Ιουνίου 1941

³⁸ Βλ. εφ. «ΘΑΡΡΟΣ» (1941): 29 Μαΐου

³⁹ Βλ. εφ. «ΣΗΜΑΙΑ» (1941): 15 Ιουνίου

1.3 Αντιστασιακές οργανώσεις στη Μεσσηνία.

Δεν άργησε κατά την διάρκεια της εχθρικής Κατοχής και η δημιουργία Οργανώσεων, προκειμένου να διεξαγάγουν αντιστασιακό αγώνα εναντίον των κατακτητών. Στα μάτια όλων έβλεπες την πίκρα και την αγανάκτηση. Έτσι αναδείχθηκε ως οργανική ανάγκη η δημιουργία αντίστασης και μια εθνική έξαρση είχε καταλάβει αρκετούς πολίτες. Σε αυτές τις συνθήκες το αίσθημα της αυτοσυντήρησης συναντήθηκε με το εθνικό επαναστατικό αίσθημα⁴⁰.

Έτσι δημιουργήθηκαν αντιστασιακές οργανώσεις στην Καλαμάτα. Σύντομη αναφορά γίνεται παρακάτω για τις πιο βασικές οργανώσεις:

Α) Νέα Φιλική Εταιρεία (ΝΦΕ)

Στις 15 Ιουνίου 1941 δημιουργήθηκε η ΝΦΕ⁴¹. Ιδρυτικά μέλη της είναι: Γιαννούλης Παναγιωτόπουλος, Βαγγέλης Δημητρακόπουλος, Γαβρίλης Παναγόπουλος, Αντώνης Παυλόπουλος, Γιώργης Δάλλας, Νίκος Κουλουμβάκος. Ο Δάλλας ορίστηκε γραμματέας⁴².

Οι σκοποί και οι στόχοι έγιναν γνωστοί ταυτόχρονα με την ίδρυση και ήταν:

1. *Κινητοποίηση όλων των Εθνικών λαϊκών δυνάμεων για αντίσταση.*
2. *Πρώτιστο καθήκον να ζήσει ο Ελληνικός Λαός.*
3. *Όλοι και όλες στην οργάνωση.*
4. *Ενότητα παντού κατά των επιδρομέων.*
5. *Όλα τα τρόφιμα και τα εισοδήματα για τον Ελληνικό Λαό.*
6. *Αναζήτηση, συγκέντρωση και απόκρυψη των όπλων.*

Την 1 Ιουλίου κυκλοφόρησαν οι εφημερίδες, η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΑΛΠΙΓΓΑ» και ταυτόχρονα σχεδόν και το «ΔΕΛΤΙΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ» και περί τα μέσα Αυγούστου η «ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟ ΛΑΟ» της Κεντρικής Επιτροπής Μεσσηνίας της ΝΦΕ⁴³.

Β) Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ)

⁴⁰ Βλ. Καραμούζης, Γ. (1950): σ. 10-11

⁴¹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): τ.1, σ.99

⁴² Βλ. Ζέρβας, Δ.- Δάλλας,Κ. (2005): σ. 50-51

⁴³ Βλ. Ζέρβας, Δ.- Δάλλας,Κ. (2005): σ. 53-54

Το ΕΑΜ, ιδρύθηκε στις 27 Σεπτεμβρίου 1941 με την υποστήριξη του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας. Στις ηγετικές θέσεις του κατά τόπους χρησιμοποίησε δοκιμασμένα και έμπιστα στελέχη του ⁴⁴. Το ΕΑΜ αποτέλεσε το δούρειο ίππο του ΚΚΕ, γεγονός που απομάκρυνε τα παραδοσιακά κόμματα της εποχής να συμμετάσχουν σε αυτό, δεδομένου ότι γνώριζαν καλά τους απώτερους σκοπούς του.

Οι δύο οργανώσεις ΝΦΕ και ΕΑΜ αποδεικνύεται ότι είχαν κοινή πορεία και δράση, όπου στα τέλη του 1942 ενσωματώθηκαν. Αυτό φαίνεται από την εκλογή Νομαρχιακής Επιτροπής του ΕΑΜ στην οποία συμμετείχαν τα ιδρυτικά μέλη της ΝΦΕ, Γεώργιος Δάλλας και Νίκος Κουλουμβάκος ⁴⁵.

Γ) Ρωμυλία – Αυλών – Νήσοι (ΡΑΝ), Μεγάλη Ελλάς και Εθνική Φάλαγξ ⁴⁶

Μια άλλη αντιστασιακή οργάνωση που δημιουργήθηκε στην Καλαμάτα ήταν η ΡΑΝ. Ιδρυτές της ήταν στην Αθήνα οι συνταγματάρχες Κωνσταντίνος Βεντήρης και Παναγιώτης Σπηλιωτόπουλος ⁴⁷.

Η οργάνωση αυτή, γενικώς *“παρέσχεν εις την πατρίδα υπηρεσίας τινάς κατασκοπείας, πλην ουδαμού ενεφανίσθησαν αγωνιστικάί ταύτης ομάδες, ούτε κατά των κατακτητών ούτε κατά των Κομμουνιστών”* ⁴⁸.

Εκπρόσωπος της οργάνωσης στην Καλαμάτα ήταν ο Μοίραρχος Ιωάννης Γιαλουράκος κατ’ εντολήν του Κωνσταντίνου Βεντήρη ⁴⁹.

Δ) Εθνικόν Δημοκρατικόν Ελευθεριακόν Μέτωπον (ΕΔΕΜ)

Το ΕΔΕΜ που δημιουργήθηκε στην Καλαμάτα, προέκυψε από ανθρώπους καλλιεργημένους, δημοκρατικούς και βασιλόφρονες. Την αρχική επιτροπή της οργάνωσης ΕΔΕΜ απετέλεσαν οι δικηγόροι Δημήτριος Κοντόλαιμος, Νίκος Παπανικολόπουλος, Θεόδωρος Παπασαραντόπουλος, Βασίλειος και Αναστάσιος Τσαπόγας, ο υπάλληλος της ΑΤΕ Νίκος Σταμπολτζής και ο υπάλληλος των ΤΤΤ Δημήτριος Δεδούσης ⁵⁰. Από τα ιδρυτικά μέλη του ΕΔΕΜ ήταν και ο γιατρός Ηλίας

⁴⁴ Βλ. Αποστόλου, Λ. (1982): σ. 63

⁴⁵ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): τ. 1, σ. 112-114

⁴⁶ Βλ. Αντωνόπουλο, Κ. (1964): 117

⁴⁷ Βλ. Αντωνακέας, Ν. (1947): σ. 193-195

⁴⁸ Βλ. Καραγιάννης, Γ. (1955): σ. 58

⁴⁹ Βλ. Χρηστίδης, Χ. (1971): σ.565

⁵⁰ Βλ. Αντωνόπουλο, Κ. (1964): σ.119

Τριανταφυλλόπουλος. Στα γραπτά του κείμενα αναφέρει ότι η ίδρυση της ΕΔΕΜ έγινε περί τα μέσα του 1942, αφού είχαν προηγηθεί αρκετές μυστικές συναντήσεις – συζητήσεις στα γραφεία ή στα σπίτια, το δικό του και των αδελφών Τσαπόγα⁵¹.

Ε) Εθνική Οργάνωση Αξιωματικών (ΕΟΑ)

Τον Ιούνιο⁵² του 1941 οι αξιωματικοί, της Ελληνικής Στρατιωτικής Διοικήσεως Καλαμάτας, αρχίζουν να συσκέπτονται για τη δημιουργία μιας οργάνωσης εναντίον των κατακτητών. Η κίνηση αυτή αρχικά περιορίζεται στους κατώτερους αξιωματικούς. Η δράση της ΕΟΑ αρχίζει στις αρχές του 1942, κυρίως στις ορεινές περιοχές της Μεσσηνίας⁵³.

ΣΤ) Ελληνικός Στρατός; (ΕΣ)

Το 1943 οι κατώτεροι αξιωματικοί έχουν σχηματίσει τους πρώτους πυρήνες αντάρτικου κινήματος εναντίον των κατακτητών. Η δύναμη της Ελληνικής Στρατιωτικής Διοικήσεως Καλαμάτας, όλων των βαθμών, στις 20 Μαρτίου 1943, υπό την διοίκηση του Συνταγματάρχη Διονυσίου Παπαδόγγονα ανέρχεται σε 72 άτομα. Οι αξιωματικοί ζητούν να τους δοθεί οπλισμός για να αντιμετωπίσουν τον κατακτητή, δεν τους δίνεται, και έτσι άρχισε η δημιουργία αντάρτικων ομάδων. Η επιτροπή των αξιωματικών για τον καλύτερο συντονισμό του αντάρτικου δημιουργεί Γραφεία και ορίζει προϊσταμένους⁵⁴.

Ο αντιστασιακός αγώνας των Ελλήνων, από την πρώτη έως την τελευταία στιγμή, ξεκινά και εξελίσσεται σε διάφορες φάσεις, αρκετά διακριτές μεταξύ τους, παρά το γεγονός ότι ο αντιστασιακός αγώνας είναι ενιαίος⁵⁵. Έως σήμερα έχουν χρησιμοποιηθεί από την δημοσιογραφία και από την ιστοριογραφία οι όροι παθητική και ενεργητική αντίσταση, αυθόρμητη και οργανωμένη αντίσταση, πρόιμη και όψιμη αντίσταση. Ο αντιστασιακός αγώνας του ελληνικού λαού ήταν όλα αυτά. Ο αντιστασιακός αγώνας ξεκινούσε από τον διερμηνέα του κατακτητή και έφθανε έως και την αυτοθυσία ζωής του νέου παιδιού. Η Αντίσταση ξεκίνησε από τις 28 Οκτωβρίου 1940 και συνεχίστηκε ως τη μέρα της λευτεριάς⁵⁶.

⁵¹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2001): τ.1, σ.124

⁵² Βλ. Ζαλοκώστας, Χ. (1990): σ. 147

⁵³ Βλ. Παπαδάτος, Χ. (1991): σ. 62-64

⁵⁴ Βλ. Αποστολόπουλος, Α. (1986):σ.21-23

⁵⁵ Βλ. Μιλλιές, Ρ. (1982): σ. 126-128

⁵⁶ Βλ. Γκλέζος, Μ. (2006): σ.795, τ.1.

Ο Νικηφόρος Βρεττάκος για την Αντίσταση 1941 - 44 αναφέρει:

«Η Εθνική Αντίσταση καθρεφτίζει την καρδιά του ελληνικού έθνους σε μια από τις μεγαλύτερες στιγμές των ιστορικών του ανατάσεων. Και όχι μόνο την καρδιά αλλά και τη μοίρα. Το ανάγνωσμα αυτό είναι εθνικό και σαν τέτοιο θα το αναγνωρίσουν οι απόγονοι εκείνων που σήμερα πιθανόν να έχουν αντιρρήσεις. Θα έρθει μια μέρα που οι σελίδες της Εθνικής Αντίστασης θα διδάσκονται στα σχολεία και θα θεωρούνται ισότιμες με τις σελίδες του Μεσολογγίου.»

Εκτός από τις Αντιστασιακές Οργανώσεις την περίοδο αυτή είχαν δημιουργηθεί και τα Τάγματα Ασφαλείας. Αρχικά τα συγκρότησε η κυβέρνηση με εμπνευστή τον Ιωάννη Ράλλη. Ο οπλισμός τους χορηγήθηκε αποκλειστικά από τους Γερμανούς. Τα άτομα που εντάσσονται στα Τάγματα Ασφαλείας είναι αντικομμουνιστές, εθνικιστές και εξτρεμιστές. Στην πραγματικότητα πρόκειται για πρόσωπα χωρίς ιδεολογία αλλά με σκοτεινό παρελθόν. Ο κομμουνισμός για αυτούς αποτελεί πρόσχημα. Αυτό που τους ενδιαφέρει είναι η εξουσία, η λεηλασία, η αρπαγή και η καταστροφή.⁵⁷

Τα κίνητρα όσων έσπευσαν να καταταγούν στους σχηματισμούς αυτούς ήταν διαφορετικά. Έτσι αυτές τις ομάδες τις χαρακτηρίζει μια ανομοιογένεια η οποία είναι εμφανής. Δεν μπορεί να γίνει λόγος για τον ενιαίο τύπο ταγματισταφιλίας, ο οποίος την ίδια χρονική στιγμή που πήρε τα όπλα -όπως ο ελασίτης-, αυτός τα πήρε για να πολεμήσει δίπλα με τον Γερμανό, τον ΕΛΑΣ και τον κομμουνισμό. Οι ταγματισταφίτες, άνθρωποι οι πιο πολλοί καιροσκόποι, τυχοδιώκτες, άνεργοι, άνθρωποι κατώτερης κοινωνικής υποστάθμης, γερμανόφιλοι οραματίζονταν αξιώματα και εξουσία μετά το τέλος του «νικηφόρου» πολέμου.⁵⁸

1.4 Ηθικά διλλήματα.

Η έρευνα εδώ, αποφεύγει τις προκατασκευασμένες τοποθετήσεις και προσπαθεί να ερευνήσει το θολό πλέγμα των σχέσεων που διαμορφώνονται στις κατοχικές πραγματικότητες. Με άλλα λόγια, η μελέτη επιχειρεί να κατανοήσει τον αντίκτυπο της Κατοχής πάνω σε κοινωνίες με έντονες ταυτοτικές διαφοροποιήσεις.

⁵⁷ Βλ. Μαθιόπουλος, Β. (1994): σ.71-72

⁵⁸ Βλ. Fleischer, Η. (1980): σ.191-192

Αν χαρακτηρίσουμε τους ναζιστές “κακούς”, εκεί σταματούν και τα περιθώρια της κατανόησης των πράξεών τους. Οι ναζιστές αποτελούν σήμερα ένα είδος ηθικού μέτρου σύγκρισης ως ενσάρκωση του απόλυτου κακού ... Προσωπικά, δεν αισθάνομαι άνετα με αυτό γιατί πιστεύω ότι μας διακρίνει σήμερα μια ροπή προς την υπερβολική ηθικολογία. Και η ηθική γλώσσα υποκαθιστά την πολιτική γλώσσα, κάτι που αποτρέπει την κατανόηση των πραγμάτων. Η ιστορία ξεκινά εκεί που τελειώνει η ηθικολογία . Μια ιστορική ανάλυση, για να είναι έγκυρη και σοβαρή, πρέπει ν’ αποδομεί την έννοια της «απόλυτης αξίας» και να προχωρεί σε μια έρευνα «πέρα απ’ το καλό και το κακό». Τα ηθικά διλήμματα της εποχής δεν αποτελούν αφορμή καταδικαστικών ή επαινετικών σχολίων.

Στην Κατοχή, οι άνθρωποι δεν είχαν άλλη επιλογή από το να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα της ζωής. Έπρεπε να κατανοήσουν με ποιο τρόπο θα μπορούσαν να συνεχίσουν τη ζωή τους υπό συνθήκες Κατοχής. Έπρεπε πάση θυσία να κρατηθεί ζωντανή η ψευδαίσθηση έστω μιας κανονικότητας. Ήταν το μόνο δυνατό αντίδοτο απέναντι στο φόβο και την ανασφάλεια που τόσο απειλητικά γεννούσε η νέα καθημερινότητα. Όπως και να ‘χε, η ζωή έπρεπε να συνεχιστεί...

Οι κατοχικές αρχές επιχείρησαν να γεμίσουν το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε από την απουσία ενός αποτελεσματικού τοπικού και κρατικού μηχανισμού. Οι κατοχικές αρχές ασκούσαν προπαγάνδα και έλεγχαν την πληροφόρηση.

Η θέση και η στάση των δημοσιευμάτων των εφημερίδων εκείνη τη δύσκολη εποχή της Γερμανικής κατοχής που όλα τα έσκιαζε η φοβέρα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην αντίδραση και στη στάση και συμπεριφορά των πολιτών. Ο καθένας προσπαθούσε να βρει την αλήθεια για το τι συμβαίνει δίπλα του και κατέφευγε στα δημοσιεύματα των εφημερίδων προκειμένου να βρει την αντικειμενικότητα και την αλήθεια. Πολλές φορές όμως ο φόβος του κατακτητή δημιουργούσε ή και επέβαλε να γράφονται ανακρίβειες, να γράφονται άρθρα παραπλανητικά, άρθρα κατά παραγγελία. Η απειλή όμως δεν αποτελεί ελαφρυντικό για όλους τους εκδότες και αρθρογράφους, η απειλή δεν αποτελεί δικαιολογία σε ανθρώπους που θέλουν να λέγονται δημοκρατικοί και προοδευτικοί.

Δυστυχώς όμως διαβάζοντας τα δημοσιεύματα των εφημερίδων διακρίνεις αλλοπρόσαλλες συμπεριφορές των διευθυντών τους. Άνθρωποι μέχρι χθες

προοδευτικοί την εποχή εκείνη, ευθύς με τον ερχομό των Γερμανών κατακτητών κάνοντας στροφή 180° στην κριτική τους, αρχίζουν στα άρθρα τους να υμνούν και να εγκωμιάζουν τον κατακτητή. Ταυτόχρονα με την αποχώρηση των Γερμανών ξαναρχίζουν να μιλούν για ελευθερία, ιδανικά, αξίες και αξιοπρέπεια. Το ίδιο συνέβη και ίσως και σε μεγαλύτερη διάσταση και με τους απλούς ανθρώπους κατά την διάρκεια της Κατοχής. Δημιουργήθηκαν διάφορες ομάδες στις οποίες εντάχθηκαν οι πολίτες και οι οποίες προέκυψαν με ερείσματα είτε ιδεολογικά είτε συμφεροντολογικά. Οι ομάδες αυτές ήταν : οι Αντιστασιακές Οργανώσεις, τα Τάγματα Ασφαλείας, οι Πλιατσικολόγοι, οι Μαυραγορίτες, οι Δοσίλογοι, κ.ά. Ο καθένας που εντασσόταν σε μια ομάδα σίγουρα κάτι εξυπηρετούσε. Μπορεί να ήταν το προσωπικό του συμφέρον, η αλητεία του, η αγάπη για λευτεριά, ιδανικά, αξίες και εξουσία.

Η πείνα κι ο φόβος αλλάζουν τον τρόπο που οι άνθρωποι σχετίζονται μεταξύ τους και αναδιαμορφώνουν τις σχέσεις εξουσίας. Αυτό δεν αφορά μόνο τους ίδιους τους Καλαματιανούς, αλλά και τους απλούς φαντάρους κατακτητές που ήταν σταθμευμένοι στην πόλη.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στις ψυχολογικές και κοινωνιολογικές διαστάσεις της πείνας. Η πείνα επηρέασε τις παραδοσιακές οικογενειακές δομές αφ' ενός και τη σχέση των ανθρώπων με το θάνατο αφετέρου. Επίσης επέφερε την αχρήστευση του χρήματος και την ανακατανομή του πλούτου, καθώς και την επιστροφή στο ανταλλακτικό σύστημα οικονομίας, τη μαύρη αγορά.⁵⁹

Η μαύρη αγορά ήταν στο κέντρο των κοινωνικών αλλαγών που έφερε η Κατοχή. Το επίσημο κράτος τότε αδύναμο όπως ήταν δεν μπορούσε να επιβάλλει στην πώληση των καταναλωτικών αγαθών, μια δέσμη επίσημων τιμών. Η μαύρη αγορά είχε εξελιχθεί τη περίοδο αυτή σε αναγκαιότητα. Καλώς ή κακώς η μαύρη αγορά είχε τη δική της ηθική και τους δικούς της κανόνες και οι περισσότεροι ήταν υποχρεωμένοι να τους μάθουν αν ήθελαν να επιζήσουν. Αν όλοι οι Έλληνες βάσιζαν τις ελπίδες τους για τη διατροφή τους αποκλειστικά στις προσπάθειες της κυβέρνησης, δεν θα είχαν μείνει πολλοί ζωντανοί. Μια σημαντική μερίδα του

⁵⁹ Βλ. Lecoœur, S. (2009): σ. 138

πληθυσμού των πόλεων κατάφερνε και εξασφάλιζε μικρές ποσότητες αγαθών με δύο τρόπους: α) από συγγενείς που ζούσαν στην επαρχία και β) από την μαύρη αγορά.⁶⁰

Η Κατοχή δεν προσεγγίζεται μόνο μέσα από ηθικά διλήμματα των κατακτημένων αλλά και μέσα από αυτά των κατακτητών. Η έρευνα δεν πρέπει να αναλωθεί στην αφοριστική καταδίκη των Ιταλών ή Γερμανών ως των «κακών κατακτητών». Αντίθετα, καλό είναι να μελετήσει με προσοχή τις αμοιβαίες αντιλήψεις που διαμόρφωσε η κάθε πλευρά για την άλλη αλλά και τις αποκλίσεις από τις κυρίαρχες αυτές αντιλήψεις. Ηθικά διλήμματα αντιμετώπιζαν και οι κατακτητές και δεν ήταν μόνο η έλλειψη φαγητού και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο που δοκίμαζαν τις αντοχές τους. Ήταν κυρίως η νοσταλγία και το αίσθημα της απομόνωσης. Το φασιστικό καθεστώς δεν προέβλεπε, παρά μόνο σπάνια, «άδειες υπηρεσίας» για τους στρατιώτες.⁶¹ Έτσι, περνούσαν πολύ μεγάλα διαστήματα – σε μερικές περιπτώσεις ακόμα και ολόκληρο το διάστημα της κατοχής – μέχρι να ξανασυναντήσουν οι Ιταλοί φαντάροι τις οικογένειές τους. Επιπλέον, είχαν ρητές εντολές να μην συγχρωτίζονται με τους ντόπιους και να διατηρούν μια συμπεριφορά απρόσιτη και πειθαρχημένη, σύμφωνη με τα πρότυπα του «νέου φασίστα άνδρα». *“Μην παρασύρεστε από τη φιλική διάθεση ή την τρυφερότητα που μπορεί να επιδεικνύει ο ντόπιος πληθυσμός”*, τους προειδοποιούσε ο στρατιωτικός διοικητής τους τον Δεκέμβριο του 1941, *“ο ρόλος σας είναι αυτός του κατακτητή”*.⁶²

⁶⁰ Βλ. Mazower, M. (1994) : σ. 79

⁶¹ Βλ. Δορδανάς, Σ. (2006): σ. 350-355

⁶² Βλ. Lecoeur, S. (2009): σ. 140

B. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το ολοκαύτωμα του Αγ. Φλώρου και οι πρωταγωνιστές του

2.1. Η πρώτη ενέδρα του ΕΛΑΣ (5-2-1944).

Στις 3 Φεβρουαρίου του 1944, το III Τάγμα του 9^{ου} Συντάγματος ανταρτών του ΕΛΑΣ με διοικητή ⁶³ το Ναπολέοντα Παπαγιαννόπουλο καταγόμενο από το Ψάρι Τριφυλίας, πολιτικό καθοδηγητή το Νίκο Μπουρίκα, καπετάνιο το Δημήτρη Πυρπυρή, επιτελή το Σπύρο Νικολακόπουλο και διοικητές λόχων το Επαμεινώνδα (Νώντα) Παπαδόπουλο και Δημήτρη Παπαλεξόπουλο στρατοπέδεψαν βόρεια πριν από τον Άγιο Φλώρο, σε απόσταση, δεξιά και αριστερά του δρόμου.

Για την ενέδρα επιλέχθηκε η θέση «Τραγάνα » βόρεια έξω από τον Άγιο Φλώρο ,⁶⁴ χωριό του δήμου Καλαμάτας που απέχει 18 χιλιόμετρα από αυτήν. Η θέση αυτή έδινε το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού γιατί οι Γερμανοί δεν περίμεναν επίθεση στο σημείο αυτό. Ο αντάρτης Δ. Γκόνοσ (Ζέπος) προερχόταν από το ναυτικό και είχε εκπαιδεύσει μια ομάδα ατόμων για σηματορούς. Κάποιοι από αυτούς τοποθετήθηκαν στον ανεμόμυλο της Σκάλας και οι άλλοι στη θέση της ενέδρας. Έτσι ανά πάσα στιγμή με τους σηματορούς ελάμβαναν πληροφορίες για την πορεία των Γερμανών. Στην περίπτωση του ερχομού της Φάλαγγας των Γερμανών, αν η δύναμη ήταν πολύ μεγάλη, θα είχαν την δυνατότητα με τους σηματορούς να το πληροφορηθούν και να αποχωρήσουν έγκαιρα.⁶⁵

Στις 5 Φεβρουαρίου του 1944 η Γερμανική φάλαγγα κατέβαινε από την Τσακώνα προς την Καλαμάτα, οι δε Αντάρτες είχαν πληροφορίες ότι θα περνούσε από το χωριό Άγιο Φλώρο. Η μορφολογία του εδάφους της εκεί περιοχής προσφερόταν για ενέδρα, επειδή υπήρχαν πολλές στροφές, υπήρχε πλούσια βλάστηση και παράπλευρα της κεντρικής οδικής αρτηρίας υπήρχαν ευκολίες διαφυγής προς τα βουνά ⁶⁶. Κατέλαβαν λοιπόν θέσεις και από τις δύο πλευρές του δρόμου από τις βόρειες παρυφές του Αγίου Φλώρου έως το πλησιέστερο χωριό Χριστοφιλέϊκα. Τον κύριο ρόλο κρούσης ανέλαβε ο 2^{ος} λόχος που είχε στρατοπεδεύσει στη θέση «Γούρνα», ένα περίπου χιλιόμετρο βόρεια του Αγίου Φλώρου, με διοικητή το

⁶³ Βλ. Θεοδωρακόπουλος, Δ. (1992): σ. 128

⁶⁴ Βλ. Κριμπά, Π. (1962):σ. 9

⁶⁵ Βλ. Κριμπά, Γ. (2006): σ. 200

⁶⁶ Βλ. Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό, σ.311

Δημήτρη Παπαλεξόπουλο. Ο λόχος του Νώντα Παπαδόπουλου έπιασε θέσεις στο δρόμο προς Βαλύρα, δεξιά και αριστερά από τον 2^ο λόχο. Ο δε Σπύρος Νικολακόπουλος στα απέναντι υψώματα «Κόντρες» και «Παναγιά»⁶⁷. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι για την προστασία της επιχείρησης από την πλευρά της Καλαμάτας είχε στηθεί ενέδρα στο Αριοχώρι. Υπήρχε και μια κινητή διμοιρία στη θέση «Γριάς σωρός» η οποία με τα πρώτα πυρά κινήθηκε προς τον Άγιο Φλώρο.⁶⁸

Για την ενέδρα του Αγίου Φλώρου έχουμε πάρα πολλές μαρτυρίες που η κάθε μία για τους δικούς της λόγους αποτυπώνει διάφορα νούμερα και περιγράφει καταστάσεις. Η έρευνά μας θα προσπαθήσει να αναδείξει την αλήθεια και να προσεγγίσει τα γεγονότα χρησιμοποιώντας δημοσιεύματα αλλά και μαρτυρίες ανθρώπων της περιοχής που είτε έζησαν τα γεγονότα, είτε χρονικά βρέθηκαν κοντά στα γεγονότα και έχουν νωπές μαρτυρίες. Εδώ θα αναφερθούν στοιχεία από επτά μαρτυρίες.

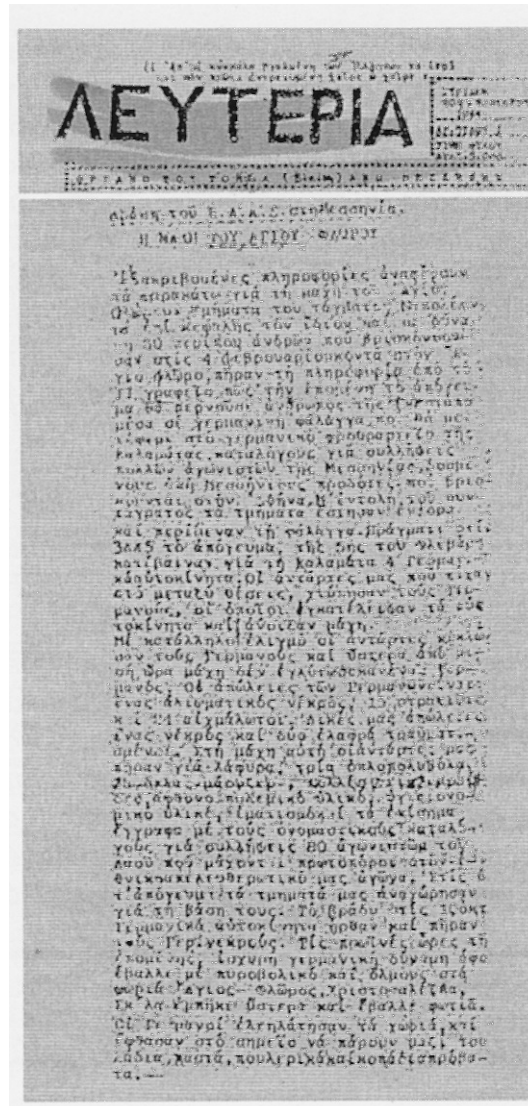
Η πρώτη⁶⁹ από τις επτά μαρτυρίες έχει γραφτεί στην εφημερίδα του Μυστικού Τύπου της Μεσσηνίας, «Λευτεριά», δεκαπέντε μέρες αργότερα και αναφέρει ότι τμήματα του τάγματος Ναπολέοντα Παπαγιαννόπουλου αξιωματικού του ΕΛΑΣ με επί κεφαλής τον ίδιον και με δύναμη 50 περίπου ανδρών, που στις 4 Φεβρουαρίου βρισκόντουσαν πλησίον του Αγίου Φλώρου, έλαβαν την πληροφορία από το 2^ο Γραφείο πως την επομένη το απόγευμα θα περνούσε άνθρωπος της Γκεστάπο μαζί με Γερμανική Φάλαγγα, που θα μετέφερε στο γερμανικό φρουραρχείο της Καλαμάτας καταλόγους με 80 ονόματα πολλών αγωνιστών της Μεσσηνίας για σύλληψη, δοσμένα από Μεσσήνιους προδότες, που βρίσκονταν στην Αθήνα. Με εντολή του ΕΛΑΣ τα τμήματα έστησαν ενέδρα και περίμεναν τη φάλαγγα. Στις 3.45΄το απόγευμα της επομένης πράγματι τέσσερα γερμανικά αυτοκίνητα κατέβαιναν προς την Καλαμάτα. Οι αντάρτες χτύπησαν τους Γερμανούς και μετά αφού αυτοί εγκατέλειψαν τα αυτοκίνητα άρχισαν μάχη μαζί τους.

Με κατάλληλο ελιγμό οι αντάρτες κύκλωσαν τους Γερμανούς και μετά από μισή ώρα μάχης δεν γλύτωσε ούτε ξέφυγε κανένας από τους Γερμανούς.

⁶⁷ Βλ. Θεοδωρακόπουλος, Δ. (1992): σ. 129

⁶⁸ Βλ. Κριμπά, Γ.(2006): σ.199

⁶⁹ Βλ. εφ. «Λευτεριά» 20 Φεβρουαρίου 1944, αρ. φ. 1, σ.6

«Λευτεριά» 20 Φεβρουαρίου 1944, Περιγραφή 1^{ης} ενέδρας

Οι απώλειες των Γερμανών ήταν: ένας αξιωματικός νεκρός, 15 στρατιώτες νεκροί και 24 αιχμάλωτοι. Αντάρτες ένας νεκρός και δύο ελαφρά τραυματισμένοι. Οι αντάρτες πήραν για λάφυρα τρία οπλοπολυβόλα, 25 όπλα μάουζερ, πολλές χειροβομβίδες, άφθονο πολεμικό υλικό, υγειονομικό υλικό, ιματισμό και τα επίσημα έγγραφα με τους ονομαστικούς καταλόγους για συλλήψεις 80 αγωνιστών του λαού που μάχονταν πρωτοπόροι στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Στις 6 το απόγευμα τα τμήματα του ΕΛΑΣ αναχώρησαν για τη βάση τους. Το βράδυ στις 10, οκτώ Γερμανικά αυτοκίνητα ήρθαν και πήραν τους Γερμανούς νεκρούς. Τις πρωινές ώρες της επομένης, ισχυρή γερμανική δύναμη αφού έβαλε με πυροβολικό και όλμους στα χωριά, Άγιος Φλώρος, Χριστοφιλείκα, Σκάλα στη συνέχεια τους έβαλε φωτιά. Οι

Γερμανοί λεηλάτησαν τα χωριά φθάνοντας στο σημείο να πάρουν μαζί τους λάδια, παστά, πουλερικά και κοπάδια πρόβατα ⁷⁰.

Δύο άλλες αναφορές για την ενέδρα στον Άγιο Φλώρο, δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα «Ελεύθερη Μεσσηνία» του ΕΑΜ Μεσσηνίας μετά την απελευθέρωση ⁷¹.

Η πρώτη έγινε τον Ιανουάριο του 1945 και αναφέρει 35 νεκρούς και αιχμαλώτους Γερμανούς και λάφυρα όλο τον οπλισμό τους καθώς και ότι έξι εχθρικά αυτοκίνητα καταστράφηκαν ⁷².

Η δεύτερη τον Απρίλιο του 1946 και αναφέρει 70 περίπου Γερμανούς (26 σκοτωμένοι και οι υπόλοιποι αιχμάλωτοι) λάφυρα 3 οπλοπολυβόλα, πολλά αυτόματα και ένα αυτοκίνητο. Επίσης τέσσερα γερμανικά αυτοκίνητα κατεστράφησαν ⁷³.

Μια άλλη περιγραφή της πρώτης ενέδρας έχει καταγράψει ο γιατρός Παναγιώτης Θεμ. Κανελλόπουλος, στέλεχος του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ (ΚΚΕ) Τριφυλίας.

Αναφέρει ότι στις 6 Φλεβάρη αποτέλεσμα της μάχης ήταν να σκοτωθούν 24 Γερμανοί και να πιαστούν αιχμάλωτοι άλλοι τόσοι. Τα λάφυρα ήταν πολλά όπως όπλα, πυρομαχικά, ρούχα. Τα πέντε αυτοκίνητα κάηκαν ⁷⁴.

Στη «Συλλογική Εργασία Αγωνιστών» διαβάζουμε τα εξής για την ενέδρα: Στις 6 Φλεβάρη ⁷⁵ 1944 τμήμα του III Τάγματος του 9^{ου} Συντάγματος του ΕΛΑΣ σε ενέδρα στη θέση στροφή Αγίου Φλώρου Μεσσηνίας στο δρόμο Αθήνας-Καλαμάτας χτύπησε 4 αυτοκίνητα με Γερμανούς. Τα αυτοκίνητα κάηκαν, πιάστηκαν 25 αιχμάλωτοι και σκοτώθηκαν 24. Οι αντάρτες είχαν ένα μόνο νεκρό.

Στις 7 Φλεβάρη 1944 οι Γερμανοί κάψανε τα χωριά Άγιος Φλώρος, Χριστοφιλείκα και Σκάλα, αφού πρώτα τα βομβάρδισαν. Στο χωριό Σκάλα, που κάηκε για δεύτερη φορά, σκότωσαν 5 πολίτες.

⁷⁰ Βλ. εφ. «Λευτεριά» 20 Φεβρουαρίου 1944, αρ. φ. 1, σ.6

⁷¹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2005):σ. 67, τ.5

⁷² Βλ. Παναγιωτόπουλος, Γ. (1945): αρ. φ. 121. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία» 20 Γενάρη.

⁷³ Βλ. Β.Α. (1946): αρ. φ. 476 εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία» 20 Απρίλη.

⁷⁴ Βλ. Κανελλόπουλος, Π. (1980):σ. 189-190

⁷⁵ Βλ. Συλλογική Εργασία Αγωνιστών,(1964): σ. 276-277

Τέλος θα αναφέρω και τη μαρτυρία του δάσκαλου, καταγόμενου από την περιοχή του Αγίου Φλώρου, Δημήτρη Θεοδωρακόπουλου. Την μαρτυρία αυτή έλαβα μετά από συνέντευξη που είχα μαζί του. Αναφέρει λοιπόν ότι:

Στις 4 μ.μ. αναφέρει⁷⁶ της 5^{ης} Φεβρουαρίου 1944, ημέρα Σάββατο ο σηματοωρός που είχε τοποθετηθεί στον ανεμόμυλο του χωριού Σκάλα δίνει το σήμα, ότι η Γερμανική φάλαγγα εμφανίστηκε στο χωριό Τσουκαλεϊκά με κατεύθυνση προς Καλαμάτα. Σε λίγα λεπτά φάλαγγα 4 γερμανικών αυτοκινήτων φθάνει στη θέση «Γούρνα» και τότε μια φωτοβολίδα του ΕΛΑΣ δίνει το σύνθημα, το μακελειό αρχίζει και σε μόλις δέκα λεπτά τελειώνει. 24 Γερμανοί νεκροί και άλλοι 24 στη προσπάθειά τους να φύγουν δυτικά προς τον κάμπο συλλαμβάνονται από Ελασίτες που είχαν καταλάβει θέση στα υψώματα «Κόντρες» και «Παναγιά». Από τους άντρες του ΕΛΑΣ σκοτώθηκε ο νεαρός Γιάννης Χιώτης ή Γιάννης από τη Χίο, πραγματικό όνομα Γιάννης Αυγουστής. Χτυπήθηκε από σφαίρα τραυματία γερμανού τη στιγμή που πρώτος πλησίασε τα γερμανικά αυτοκίνητα ενώ οι πυροβολισμοί είχαν σταματήσει. Οι Ελασίτες αφού έλαβαν αρκετά λάφυρα από τα αυτοκίνητα απομακρύνθηκαν προς το χωριό Μίλα. Ένας γερμανός, που αρνήθηκε να ακολουθήσει, εκτελέστηκε στο ύψωμα «Παναγιά», οι άλλοι ακολούθησαν⁷⁷.

Οι ταλαίπωροι κάτοικοι του Αγίου Φλώρου αντιλαμβανόμενοι το τι τους περιμένει εγκατέλειψαν τα σπίτια τους, πηγαίνοντας στα γύρω χωριά και το βουνό. Το βράδυ της ίδιας μέρας γερμανικός λόχος από την Καλαμάτα έρχεται στον Άγιο Φλώρο και επιδίδεται όλη τη νύχτα σε λεηλασία των σπιτιών. Φορτώνουν στα αυτοκίνητα ό,τι υπήρχε στα φτωχικά νοικοκυριά των κατοίκων. Το πρωί της επόμενης ημέρας (Κυριακής) ακούγονται τα βογγητά των κανονιών, θέλοντας να ξεθεμελιώσουν ολόκληρο το χωριό. Στη συνέχεια βάζουν φωτιά σε όλα τα σπίτια και επικρατεί μια κόλαση⁷⁸. Η θηριωδία των γερμανών δεν μπορεί να περιγραφεί. Μια κατάκοιτη γερόντισσα (Αγγελική Λυμπεροπούλου) μεταφέρεται έξω από το σπίτι της και στη συνέχεια το σπίτι γίνεται παρανάλωμα πυρός. Την επόμενη ημέρα, τίποτα δεν θύμιζε από αυτό το φιλήσυχο χωριό. Την ίδια τύχη με τον Άγιο Φλώρο είχαν και τα δύο γειτονικά χωριά, Σκάλα και Χριστοφιλέικα⁷⁹. Στην Σκάλα εκτελέστηκαν 4 άτομα, οι Σκαλαίοι Δρακόπουλος Χαρίλαος και Χόνδρος Ανδρέας και οι

⁷⁶ Βλ. Θεοδωρακόπουλος, Δ. (1992): σ.129

⁷⁷ Βλ. Θεοδωρακόπουλος, Δ. (1982): σ.129

⁷⁸ Βλ. εφ. Μάχη, σ.3, 5 Απρίλη 1993

⁷⁹ Βλ. Μαργαρίτης, Θ. (1995): σ.165

Χριστοφιλέοι , Χριστόφιλος Δημήτριος και Χριστόφιλος Ευγένιος. Στα Χριστοφιείκα εκτελέστηκε η Βασιλική Αλιφέρη.⁸⁰

Ένα σπίτι μόνο δεν έκαψαν οι Γερμανοί στον Άγιο Φλώρο, διότι μπαίνοντας μέσα σ' αυτό βρήκαν πάνω στο κομοδίνο του νεαρού ιδιοκτήτη ένα ελληνογερμανικό λεξικό. Ο νεαρός αυτός σύμφωνα με μαρτυρίες ζώντων ανθρώπων της περιοχής έλαβε μέρος ως αντάρτης του ΕΛΑΣ μετά από λίγο χρονικό διάστημα στη μάχη της Ανδρούσας εναντίον των Γερμανών.

Το ότι η πρώτη ενέδρα έγινε στις 5 Φεβρουαρίου 1944 είναι σίγουρος ισχυρισμός γιατί όλοι οι Αγιοφλωρίτες θυμούνται ότι η μάχη έγινε Σάββατο απόγευμα και το χωριό κήκε την Κυριακή. Αν ανατρέξουμε στο ημερολόγιο του 1944 βλέπουμε ότι Σάββατο είναι 5 Φεβρουαρίου και Κυριακή 6 Φεβρουαρίου.

2.1.1. Συνέντευξη από τον Αθανάσιο Σγάντζο.

Ο Αθανάσιος Σγάντζος είναι συνταξιούχος Γραμματέας της πρώην Κοινότητας του Αγίου Φλώρου και ζει μόνιμα εκεί στο χωριό. Είναι γεννηθείς το 1927 και τότε δηλ. το 1944 ήταν 17 ετών. Τον επισκέφτηκα στο σπίτι του στο Άγιο Φλώρο το απόγευμα στις 10 Αυγούστου 2014 και είχα μια σύντομη κουβέντα μαζί του για τα αιματηρά γεγονότα στις 6 και 19 Φεβρουαρίου 1944.

«Για την μάχη του Αγίου Φλώρου στις 6 Φεβρουαρίου του 1944 οι αντάρτες προετοιμάζονταν μέρες. Εκεί στην έξοδο του χωριού προς Τρίπολη, εκεί που αρχίζει ο ευθύς δρόμος πριν τα Χριστοφιείκα, είχαμε ένα σπιτάκι και βάζαμε τα ζώα μας. Εγώ καθημερινά το επισκεπτόμουν. Εκεί δεξιά στο υψωματάκι σε απόσταση περίπου 100 μέτρων ήταν αντάρτες, είδα δύο γενειοφόρους αξιωματικούς που έλεγχαν την περιοχή και έδιναν εντολές σε άλλους. Εκεί με πέτρες που υπήρχαν έφτιαξαν πολυβολεία. Στην αρχή τα είχαν φτιάξει ψηλά και σε κουβέντα που είχα με τον συγχωριανό μου Δημήτρη Μακρή που ήταν εκεί και συμμετείχε του είπα ότι ήταν ψηλά και μετά τα διόρθωσαν. Περνούσαν οι μέρες της ετοιμότητας. Πριν από μέρες είχε γίνει κάποιο κρούσμα στα Χριστοφιείκα. Οι αντάρτες είχαν ρίξει κάποιο δέντρο στο δρόμο για να εμποδίσουν την διέλευση των Γερμανών. Δεν έγινε όμως εκεί τίποτα. Οι γερμανοί σταμάτησαν το μέριασαν και πέρασαν.

⁸⁰ Βλ. Θεοδωρακόπουλος, Δ. (1982): σ.130

Στις 6 Φεβρουαρίου το πρωί πέρασε η φάλαγγα προς Τρίπολη κανονικά. Το απόγευμα κατά τις 6, όταν έρχονταν οι Γερμανοί με 4-5 αυτοκίνητα προς Καλαμάτα τους επιτέθηκαν οι αντάρτες στο συγκεκριμένο σημείο που λέγαμε. Οι Γερμανοί ήταν περίπου 40. Κατά πληροφορίες σκοτώθηκαν 7-8 Γερμανοί, τους άλλους τους πήραν αιχμάλωτους οι αντάρτες και κατευθύνθηκαν προς την Σκάλα. Στη μάχη εδώ σκοτώθηκε και ένας αντάρτης. Μετά εμείς φύγαμε από το χωριό γιατί έρχονταν οι Γερμανοί από Καλαμάτα. Είμαστε στο χωριό προετοιμασμένοι γιατί από μέρες τους βλέπαμε τους αντάρτες και περιμέναμε ότι κάτι θα συμβεί. Το βράδυ ήρθαν οι Γερμανοί και λεηλάτησαν το χωριό. Αρπαξαν τα πάντα και μετά το έκαψαν. Στη συνέχεια στην άκρη του χωριού έστησαν κανόνια και βομβάρδισαν με μανία τα σπίτια. Κάποια σπίτια που ήταν στις άκρες σε υψώματα δεν τα έκαψαν γιατί εκεί είχε πολύ καπνό και ή δεν τα είδαν ή δεν μπορούσαν να πάνε εκεί λόγω του πολύ καπνού. Την Σκάλα και τα Χριστοφιλέικα δεν θυμάμαι να τα έκαψαν».

2.2 Η δεύτερη ενέδρα του ΕΛΑΣ (19-2-1944).

Τα σκληρά αντίποινα των Γερμανών και οι εκατοντάδες εκτελέσεις άμαχου πληθυσμού με αφορμή την πρώτη ενέδρα στις 5 Φεβρουαρίου 1944 στον Άγιο Φλώρο δεν σταμάτησαν τους αντάρτες του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ (ΚΚΕ). Στις 19 Φεβρουαρίου 1944 αποφάσισαν να ξαναχτυπήσουν τον κατακτητή πάλι στο ίδιο μέρος. Πρωταγωνιστής της επιχείρησης είναι πάλι ο αξιωματικός του ΕΛΑΣ Ναπολέοντας Παπαγιαννόπουλος μαζί με τμήμα της ΙΙΙ Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Διάφορες μαρτυρίες περιγράφουν και αναφέρουν θύματα, υλικές ζημιές και λάφυρα που αποκόμισαν οι «συναγωνιστές» του ΕΛΑΣ.

Μια πρώτη μαρτυρία ανήκει στον πρωταγωνιστή «Ναπολέοντα» που δημοσιεύθηκε με επιστολή του στην «Ελεύθερη Μεσσηνία» αργότερα.

*“ ... πολέμησα τους Γερμανούς στον Άγιο Φλώρο με αποτέλεσμα να πάρουμε 70 όπλα, 5 οπλοπολυβόλα, άφθονα πυρομαχικά και στρατιωτικό ματισμό... και να τους εξαναγκάσουμε να κινούνται με μεγάλες δυνάμεις ... ”.*⁸¹

Μια δεύτερη μαρτυρία προέρχεται από έναν άλλο πρωταγωνιστή του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ ο οποίος δεν έλαβε μέρος στην ενέδρα.

⁸¹ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 29 Μαΐου 1944, αρ. φ. 499.

“ Το Μάρτη 1943 έχουμε το δεύτερο χτύπημα στον Άγιο Φλώρο με 29 Γερμανούς νεκρούς, λάφυρα τα όπλα τους και 5 αυτοκίνητα”.

Εδώ παρατηρούμε ότι αν και δεν έχει περάσει αρκετός χρόνος από την δεύτερη ενέδρα, ο αφηγητής παραθέτει λάθος ημερομηνία. Αναφέρει Μάρτη 1943 ενώ το σωστό είναι Φεβρουάριος 1944.

Καταθέτω στη συνέχεια μια τρίτη μαρτυρία που γράφτηκε το 1946:

*“ Μετά 4 ημέρες ξαναπήγαμε στο ίδιο μέρος για ενέδρα, φυλάξαμε άλλες 4 ημέρες και την τέταρτη χτυπήσαμε άλλα 4 αυτοκίνητα με 35 περίπου Γερμανούς και 4 Ράλληδες. Όλοι σχεδόν σκοτώθηκαν. Το φορτίο των αυτοκινήτων περιήλθε όλο στον ΕΛΑΣ. Ανάμεσα στα λάφυρα ήταν ιματισμός, άρβυλα, 2 οπλοπολυβόλα και λίγα όπλα. Τα υπόλοιπα τα είχαν πετάξει πριν σκοτωθούν στο έλος”.*⁸²

Αναφέρω και μια τέταρτη που ανήκει στον γιατρό Παναγιώτη Θεμ. Κανελλόπουλο ο οποίος αγωνιζόταν με τον ΕΑΜ/ΕΛΑΣ.

*“ Έπειτα από 10 μέρες έστησαν ενέδρα στο ίδιο μέρος. Ύστερα από αναμονή τριών ημερών, στις 19-2-1944, εξοντώθηκε μία Γερμανική φάλαγγα από 7 αυτοκίνητα. Σκοτώθηκαν όλοι οι Γερμανοί που επέβαιναν, 15 τον αριθμό, και δύο τσολιάδες. Τα λάφυρα ήσαν 2 μυδράλια, 10 στάγιερ, πολλά τουφέκια και ένα αυτοκίνητο με αλεύρι, κονσέρβες και άλλα τρόφιμα”.*⁸³

Μαρτυρία του δάσκαλου Δημητρίου Θεοδορακόπουλου περιγράφει: “ Μετά από μερικές μέρες (19 Φεβρουαρίου) δύναμη του ίδιου Τάγματος του ΕΛΑΣ στήνει και πάλι ενέδρα στη βόρεια είσοδο του ερειπωμένου χωριού(στροφή Αλιφέρη) και ξαναχτυπά για εκδίκηση, 5 γερμανικά αυτοκίνητα στις 3 το απόγευμα, ενώ έπεφτε καταρρακτώδης βροχή και χαλάζι ασυνήθιστου μεγέθους. Η κύρια επίθεση έγινε από το λόχο του Νώντα Παπαδόπουλου. Από το μέρος των Γερμανών 10 νεκροί και άλλοι τόσοι κατόρθωσαν να διαφύγουν προς Καλαμάτα από το μέρος του ποταμού. Από τους ελασίτες καμιά απώλεια. Λέγεται ότι στο χαρτοφύλακα του γερμανού

⁸² Βλ. Ζερβής, Ν.(2005): σ. 164, τ.5

⁸³ Βλ. Ζερβής, Ν.(2005): σ. 165, τ.5

Αξιωματικού βρέθηκε κατάσταση με 200 ονόματα κατοίκων της Πυλίας και Τριφυλίας που επρόκειτο να συλληφθούν από τη Γκεστάπο”.⁸⁴

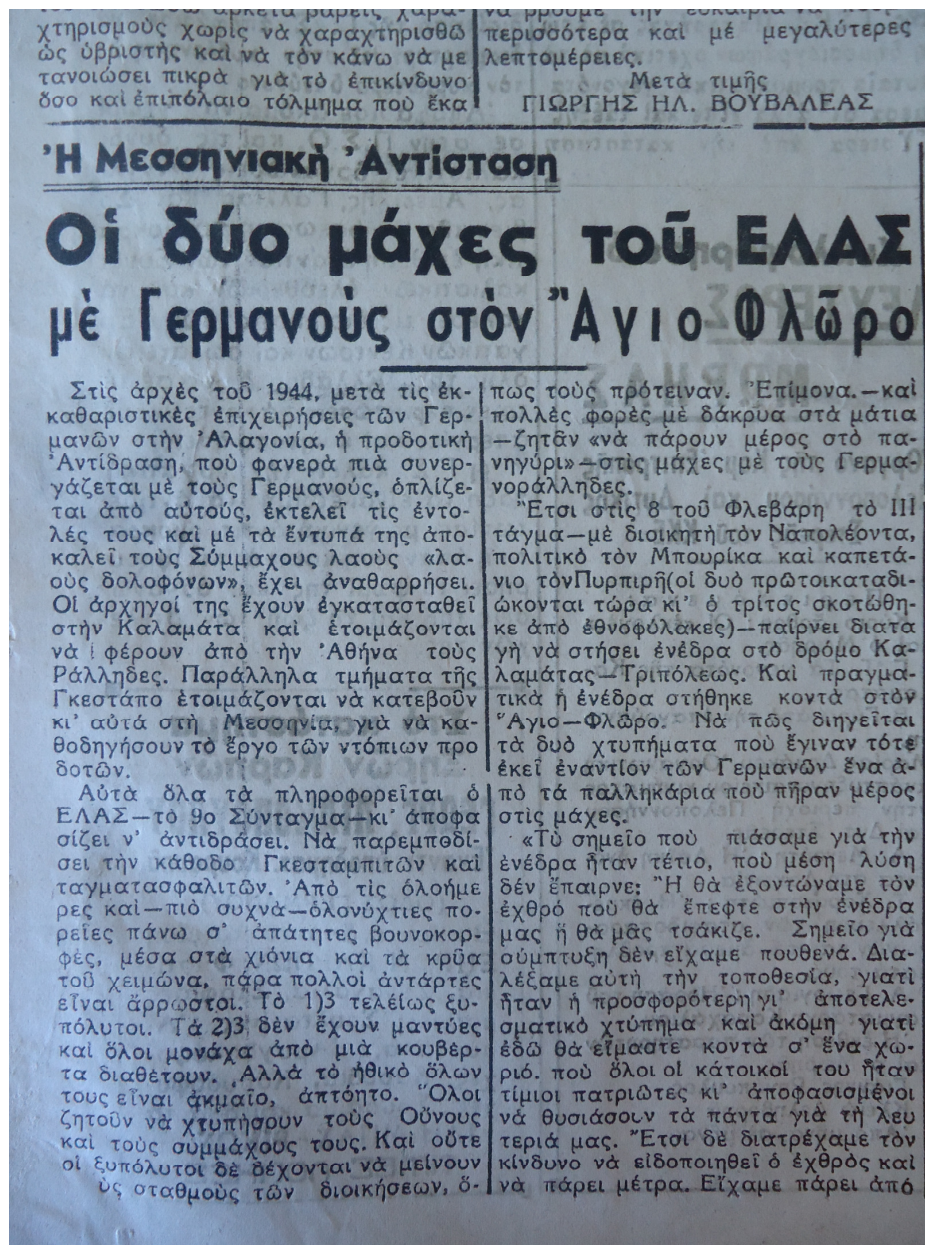
2.2.1 Συνέχεια συνέντευξης Αθανάσιου Σγάντζου.

«Η δεύτερη μάχη (2^η ενέδρα) λέγεται έγινε από παρεξήγηση. Δεν ήταν προσχεδιασμένη. Μεταξύ Αγίου Φλώρου και Χριστοφιλέϊκων περνούσαν οι αντάρτες και τότε εντελώς τυχαία κατέβαιναν προς Καλαμάτα οι Γερμανοί. Πρώτοι οι Γερμανοί τους πυροβόλησαν μετά συγκεντρώθηκαν και άλλοι αντάρτες από το ύψωμα. Μαζί με τη Γερμανική φάλαγγα υπήρχαν και μαυραγορίτικα αυτοκίνητα και εκεί στη μάχη σκοτώθηκαν και 3-4 μαυραγορίτες. Από τους Γερμανούς δεν σκοτώθηκε εκεί στη μάχη κανείς. Οι Γερμανοί διέφυγαν από το ποτάμι κάτω από το «Μάτι» (πηγές του ποταμού) με κατεύθυνση προς το χωριό Άρη όπου εκεί συνελήφθησαν από την Οργάνωση.⁸⁵

Μετά έγιναν αντίποινα από τους Γερμανούς. Αυτούς που συνέλαβαν τους πήγαν και τους εκτέλεσαν έξω από την Μεγαλόπολη. Από το χωριό όμως δεν συνελήφθη κανείς. Η κίνηση των ανταρτών είχε χρωματισθεί. Ο κόσμος τότε είχε μοιρασθεί από εδώ και από εκεί, ανάλογα με τα πιστεύω του. Το χωριό όμως εδώ ήταν πιο πολύ με τους αντάρτες. Θυμάμαι τότε παιδί που ήμουν και έλεγαν αν ενωθούν όλοι με τους αντάρτες θα έχουμε αποτέλεσμα. Θυμάμαι επίσης ότι οι αντάρτες περιπολούσαν στα χωριά τη νύχτα ενώ οι ταγματασφαλίτες την ημέρα. Το χωριό τότε είχε 500 κατοίκους».

⁸⁴ Βλ. Θεοδωρακόπουλος, Δ. (1982): σ.130

⁸⁵ Βλ. Σγάντζος, Α. (2014): Συνέντευξη 10 Αυγούστου

Εφ. «Ελευθέρη Μεσσηνία», 30-9-1944

2.2.2 Συνέντευξη ἀπὸ τὸν Δημήτριο Θεοδωρακόπουλο.

Ο Δημήτρης Θεοδωρακόπουλος ἔχει καταγωγή ἀπὸ τὴν περιοχὴ ἦταν Δάσκαλος καὶ σήμερα εἶναι συνταξιούχος. Το 1982 ἔγραψε τὸ βιβλίο «Ἱστορία τοῦ Ἁγίου Φλώρου Μεσσηνιακῆς». Συναντήθηκα μαζί του τὸ πρωὶ στὶς 28 Ἰουλίου 2014 καὶ μου διηγήθηκε τὰ γεγονότα τοῦ Ἁγίου Φλώρου. Δεν καταγράφω τὴν συνέντευξη επακριβῶς. Χρησιμοποιῶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίο του, «Ἱστορία τοῦ Ἁγίου Φλώρου Μεσσηνιακῆς», γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἁγίου Φλώρου, τὰ ὁποῖα τα ἐχω ἐνσωματώσει στὴν ἐργασία μου.

Γ. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο απόηχος των αιματηρών επεισοδίων και το τέλος της Κατοχής

3.1 Ο απόηχος των αιματηρών επεισοδίων.

Όταν το θέμα της βίας στη Μεσσηνία εξετάζεται καλό είναι να συνδέεται στενά με τα γερμανικά αντίποινα και τις συνέπειές τους. Οι άμαχοι κατά την περίοδο αυτή αποτελούσαν στόχο ίδιας σημασίας όπως και οι ένοπλοι αντάρτες και σύμφωνα με την διαταγή του στρατάρχη W. Keitel, της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1941, για κάθε έναν νεκρό Γερμανό στρατιώτη θα εκτελούντο 50-100 άμαχοι.⁸⁶

Το Δεκέμβριο του 1943 οι Γερμανοί άλλαξαν την πολιτική τους σχετικά με τα τυφλά αντίποινα διότι εκτιμήθηκε ότι αυτά ευνοούσαν τους αντάρτες. Η νέα απόφαση πρότεινε να συλλαμβάνονται ως υπεύθυνοι των αντιστασιακών πράξεων μόνο κομμουνιστές. Έτσι αυτοί που θα κατέδιδαν θα ήταν «αντικομμουνιστές» και όχι προδότες. Έτσι κατά τόπους καταρτίστηκαν κατάλογοι ομήρων με βάση τις πληροφορίες των καταδοτών, χωρίς να υπάρχουν εξαιρέσεις παιδιών και γυναικών.⁸⁷

Η πρώτη ενέδρα των ανταρτών του ΕΛΑΣ στον Άγιο Φλώρο είχε ως επακόλουθο να δημιουργηθούν σκληρά αντίποινα από την πλευρά των Γερμανών. Πολλά λέγονται και γράφονται σχετικά με τη σύλληψη, τον τρόπο εκτέλεσης και τον αριθμό των ελλήνων πατριωτών που άδικα εκτελέστηκαν. Στη δίκη της Νυρεμβέργης ο Στρατηγός Hellmuth Felmy, άλλοτε Διοικητής του LXVIII Σώματος Στρατού στην κατεχόμενη Ελλάδα, αναφέρει ότι: *“τα αντίποινα (ενν. στην Καλαμάτα) διατάχθηκαν από τον Διοικητή του Ναυτικού”* αυτό συνέβη επειδή είχαν γίνει οι επιθέσεις ...εναντίον φορτηγών του Ναυτικού⁸⁸.

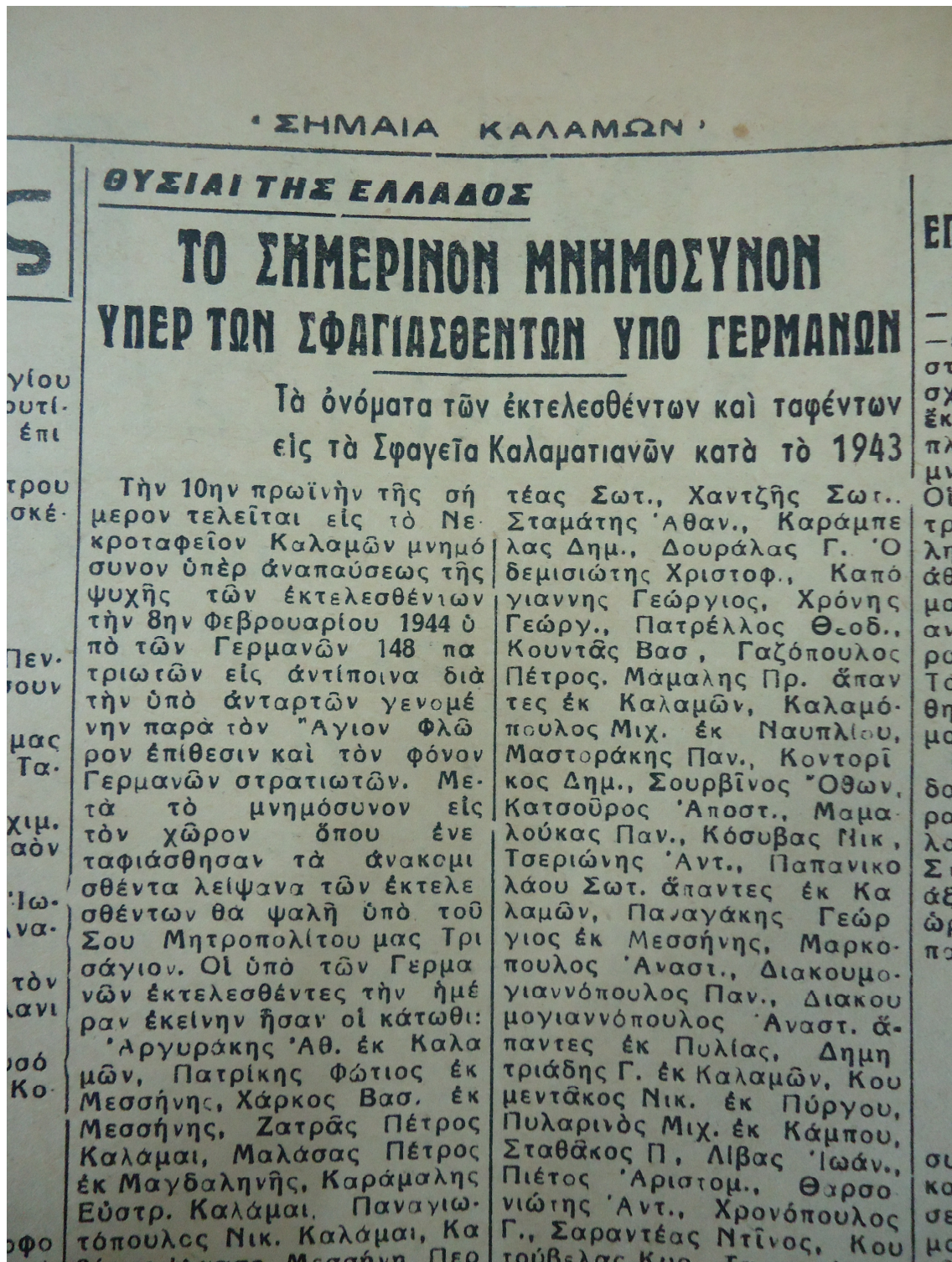
Σχετικά με τα αντίποινα αναφέρεται ότι κοντά στο χωριό Σκάλα εκτελέστηκαν 100 υποτιθέμενοι κομμουνιστές και καταστράφηκαν 3 χωριά και στην

⁸⁶ Βλ. Φλάισερ, Χ. (2000):σ. 50

⁸⁷ Βλ. Γερμανικά αρχεία, σ. 156-157

⁸⁸ Βλ. Ζερβής, Ν.(2005): σ. 90, τ.5

Καλαμάτα στις 8 Φεβρουαρίου 1944 στο στρατόπεδο «Gregory» (9^ο Σύνταγμα Πεζικού) εκτελέστηκαν 149 άμαχοι, ο καθένας ξεχωριστά με σφαίρα στον αυχένα⁸⁹.

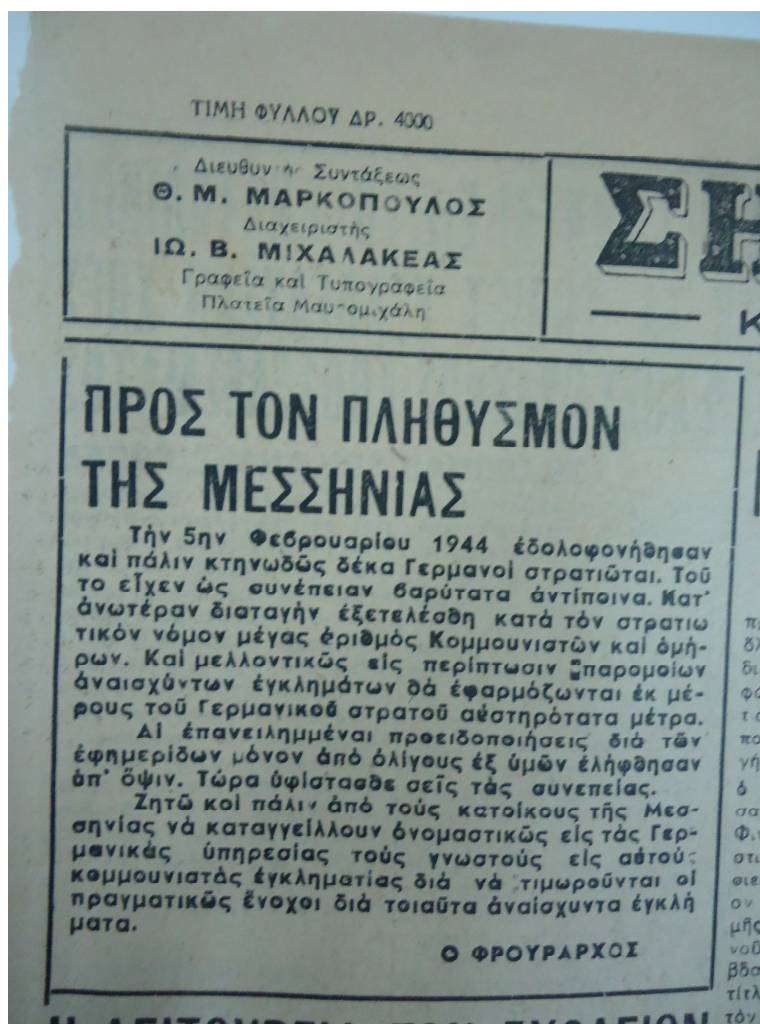

εφ. «Σημαία» 9-2-1944

⁸⁹ Βλ. Meyer, H.(2003): σ. 533

Ο αριθμός των εκτελεσθέντων ποικίλλει από αναφορά σε αναφορά. Δεν υπάρχει ακριβής αριθμός εκτελεσθέντων από επίσημη μαρτυρία. Αυτό φαίνεται και από τις ανακοινώσεις του Γερμανού Φρούραρχου Καλαμάτας που αναφέρει ότι εξετελέσθη “μέγας αριθμός Κομμουνιστών και ομήρων” και ο Νομάρχης Μεσσηνίας κάνει λόγο για “μέτρα καταστρεπτικά δι’ ολοκλήρους περιφέρειας”⁹⁰.

Μετά την απελευθέρωση άρχισαν να γράφονται άρθρα σχετικά με τις ομαδικές εκτελέσεις που είχαν τρομοκρατήσει την Καλαμάτα και την Μεσσηνία γενικότερα. Τα πιο πολλά από αυτά είναι γραμμένα με κομματικό συναίσθημα, θυμό, πόνο και αγανάκτηση και ως εκ τούτου οδηγούνται στην υπερβολή και την ανακρίβεια ξεφεύγοντας από την ιστορική πραγματικότητα.

«Σημεία», 11 Φεβρουαρίου 1944

⁹⁰ Βλ. Ζερβής, Ν.(2005): σ. 99, τ.5

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΝ ΛΑΟΝ

Τὰ τελευταία θλιβερά γεγονότα συνετά αξόν και συνταράσσοι ακόμη κόλιν και ήπαιθρον.

Γερμανοί στραπώται κατακρουρηθήσαν και δη καθ' έν χρόνον ύπερσπιζου μίαν πολύτιμον μεταφοράν τροφίμων διά τόν λαόν.

Τά τρόφιμα αότα διηρπάγησαν. φιλήουχοι πολιτ αι άπήχθησαν αι περιουσίαι των έλεηλατήθησαν, και ειδρασαι όλων αότων των έγυλημάτων βιοβούσιν εις τόν νόμόν μας. Ούτοι υπό τό πρόσχημα της άπελευθερώσεως της Πατρίδος μας έξελίχθησαν εις βρόστας κακουρημάτων άνευ προηγουμένου εις την ίσταρίαν: τού κόσμου.

Με τάς πράξεις των αότων έγιναν άφραση άλληλοσπαργμοό: κατέστησαν τόν βιον τού πληθυσμού αόλιωτο διά της τρομοκρατίας, δολοφονιών, άπαγωγών, έβρισμάτων και πάσης φόσεως άηκούστων έγκλημάτων, εις ομείον ώστε ο πληθυσμός να εφρίσκειται εις διαρκή άγωνίαν μέχρις άπελπίσας.

Διά τά έγκλήματα τούτα ο Γερμανικός Στρατός εώσθη

ή άγκασμένος να λάβω μέτρα καταστρεπτικά δι' όλοκλήρους περιφέρειας.

Είναι παρήγορον ότι ή κοινή γνώμη όλοκλήρου της πόλεως έτάχθη έναντίον των κομμουνιστικών στοιχείων και ο πληθυσμός άθρόως προσέσχεται διά να διαδηλώση την άανάκτησίν του ζητών την προστασίαν της ζωής, της οί-ογενείας, της εργασίας και της περιουσίας των συμπολιτών μας πρόθυμος εις πύσαν συνδρομήν, δέν άμφάλο δέ ότι ή αότη γνώμη επικρατεί και εις την Υπαίθρον.

ΠΟΙΟΥΜΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΝ

Αφ' ένός προς άπαντας ούτινες παρσύρθησαν και συμμέτοχον έναργώς ή μη εις την γναστήν Οργάνωσιν και τάς άνταρτικές δράσας της, όπως έγκαταλεψωιν και άπεκρούσωιν την Οργάνωσιν αότη ήτις άπεδείχθη πλέον ότι είναι καθάρως Κομμουνιστική, διυθυνομένη από κομμουνιστάς και μόνον και μετάβαλον τάς άνταρτικές δράσας εις ληστοσυμμορίας αι όπαιται διά των έγκλημάτων των σχεδιάζουσιν την έξόντωσιν όλων μας, άποσκοπούσαι να καταβιάσωιν

εις πείναν την περιφέρειάν μας: διά της παρεμποδίσεως της εισαγωγής και έξαγωγής τροφίμων, των άνατινάξεων των συγκοινωνιακών έβδων και γεφυρών, διά της άπεινοδς φερολογίας των μεταφορικών μέσων και της άνευ άδειας αότων άπαγορεύσεως της κυκλοφορίας.

ΠΡΟΣΚΑΛΩ

Όλον τόν πληθυσμόν πόλεως και ύπαίθρου όπως με συντρέξη εις την άπόκατάστασιν της ήσυχίας και της τάξεως και ύπόχομοι εις πάντα όστις δέν άνεμίχθη άμέσως ή έμμέσως εις οτανθήποτε έγκληματικήν ένέργειαν ότι δέν θα κατάδικωχθή παρ' ούδένος, θα άδρεθώ όμως εις την ά να γ κ η ν να λάβω σκληρά μέτρα έναντίον όλων εκείνων ούτινες μετά παρέλευσιν τριών ήμερών από σήμερον θα έξασκαλουθήσασιν να θρωσιν έγκληματικούς ή συμμετέχουσιν εις έγκληματικές συμμορίας.

Καλάμας ή 112) 944.

Ο Νομάρχης Μεσσηνίας
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΕΡΡΩΤΗΣ

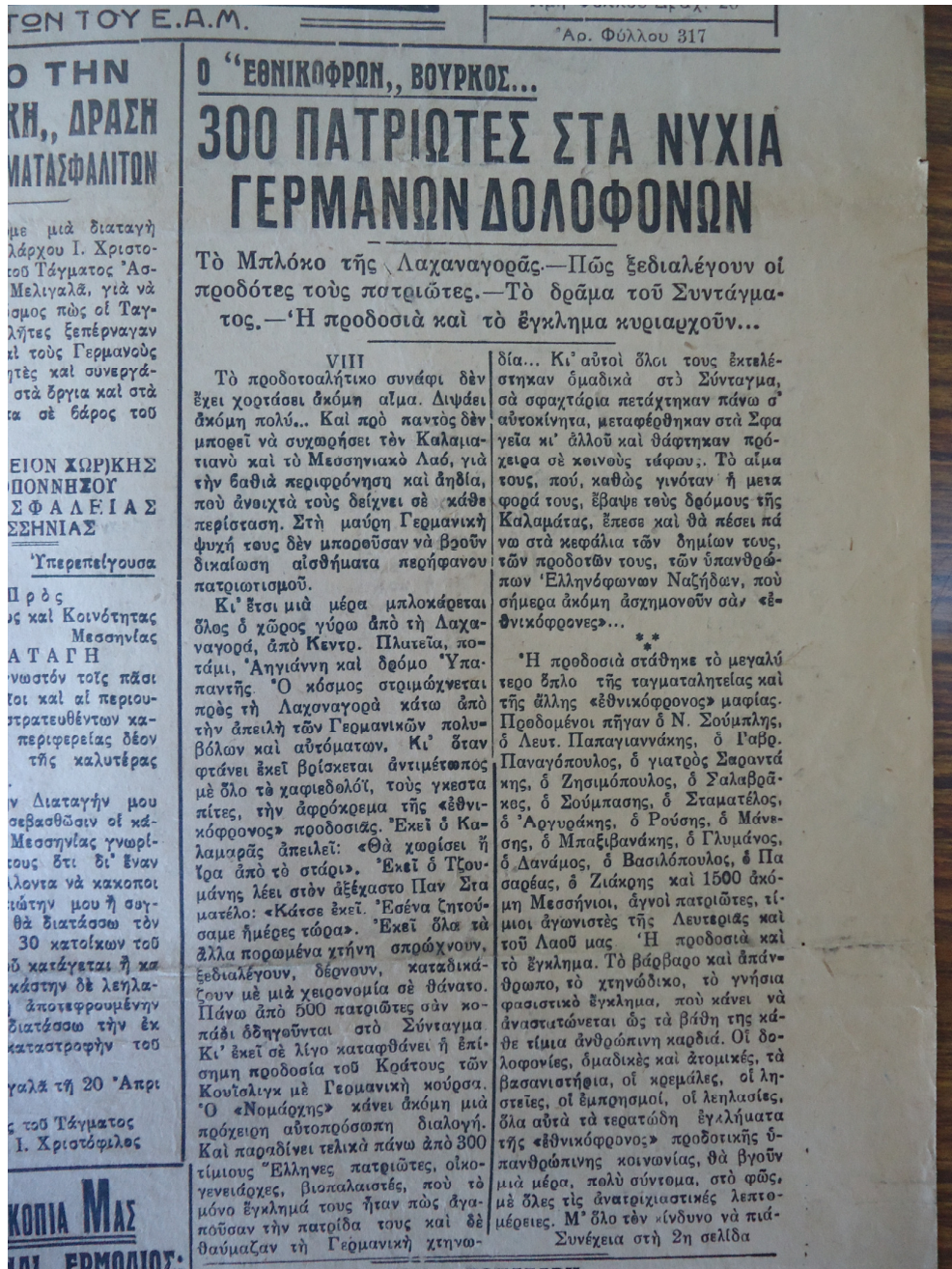
«Σημεία», 13 Φεβρουαρίου 1944

Η έρευνά μας εντόπισε κάποια δημοσιεύματα τα οποία παραθέτουμε προκειμένου να αποστάξουμε ιστορική αλήθεια.

1^ο . «Έννέα Φλεβάρη. Σήμερα, ένα χρόνο πριν, η Καλαμάτα ζύπνησε με το μαύρο μαντάτο. Πάνω από 380 Καλαματιανοί, που είχαν πιαστεί από δύο προηγούμενα «μπλόκο» από τους Περωωτήδες, τους σπλοφόρους νεαρούς, κι είχαν παραδοθεί στα σύρματα της Γκεστάπο, στο Σύνταγμα σφαγιαόστηκαν την νύχτα από τους Ούννους. Μέσα σε μια νύχτα 380 πατριώτες Καλαματιανοί θύματα της προδοσίας κατακρουρηθήκανε από τους Γερμανούς κι Έλληνες προδοτές. Πέρσι οι δρόμοι Λακωνικής και Φαρών είχαν βαφτεί από το αίμα των αδικοχαμένων αδελφών μας, που τους μετέφεραν Γερμανικά αυτοκίνητα, νεκρούς για να τους θάψουν σε κοινό λάκκο στη Δυτική παραλία. Αναμαλλιασμένες μανάδες και αδερφάδες των τραγικών θυμάτων της λύσσας του κατακτητή, είχαν ξεχυθεί στους δρόμους,... »⁹¹.

⁹¹ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 9 Φλεβάρη 1945, αρ. φ. 138.

2^ο . “ Μια νύχτα παγερή του Φλεβάρη 300 κορμιά Ελλήνων, που το μόνο έγκλημά τους ήταν ότι ήσαν Έλληνες Εαμίτες, στον περίβολο των στρατώνων του 9^{οο} Συντάγματος...”⁹².

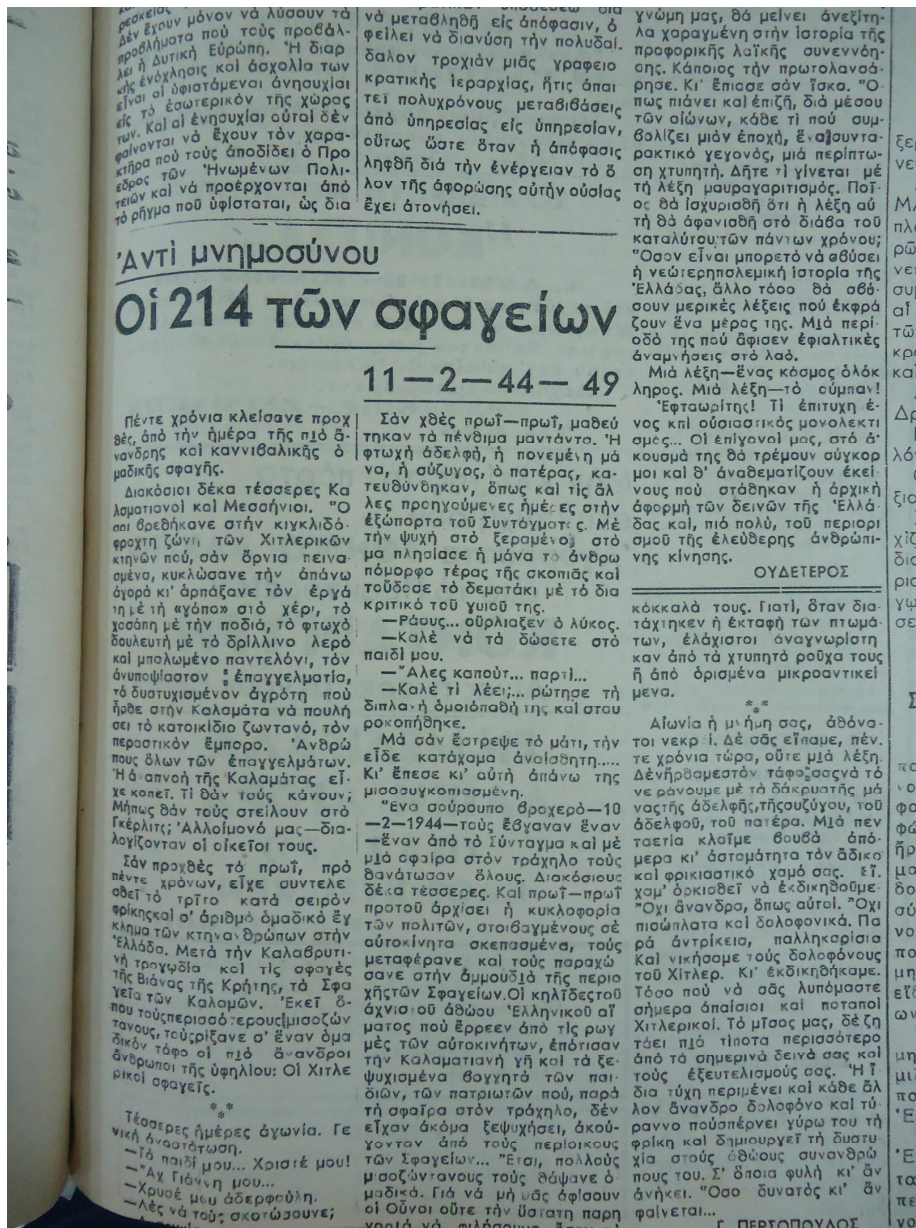

Εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία» 21-9-1945

3^ο . “ Εκεί κάτω στα σφαγεία, λίγο πιο πέρα από το Δυτικό Προσφυγικό Συνοικισμό, χαροκαμένες μανάδες και αδελφές ανακατεύουν με τα χέρια και τα πόδια

⁹² Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 29 Μαΐου 1945, αρ. φ. 223.

την άμμο και ξεχώνουν πτώματα πατριωτών που η γερμανική βαρβαρότητα έριξε ανακατεμένα σ' ένα τεράστιο λάκκο στις 23 Φλεβάρη του 44...”⁹³.

εφ. «ΘΑΡΡΟΣ» 12-2-1949

4^ο. “...δια να εισαχθούν εις δίκην οι Γερμανοί δήμιοι των 480 Μεσσηνίων, οι οποίοι εκτελέστηκαν εν μια νυκτί εις το Σύνταγμα Καλαμών την 8^η Φεβρουαρίου 1944 ...”⁹⁴.

⁹³ Βλ. εφ. «Σημαία», 29 Μαΐου 1945.

⁹⁴ Βλ. εφ. «Θάρρος», 14 Νοεμβρίου 1946.

5^ο . Την 1 Αυγούστου 1983, δημοσιεύεται υπό τύπου επιστολής, ένα άρθρο του Γεωργίου Χ. Κανελλόπουλου με τίτλο «*Η Συμβολή της Σκάλας στην Αντίσταση*». Οι εκτελεσθέντες, σύμφωνα με το άρθρο φθάνουν τους 327 ⁹⁵.

Οι απώλειες των Γερμανών σύμφωνα με τις μαρτυρίες που καταθέσαμε στην ερευνά μας ανέρχονται περί τους 50 , νεκροί ,τραυματίες και αιχμάλωτοι καθώς και λάφυρα οπλισμού και ιματισμού ένας κατάλογος 80 ονομάτων «συναγωνιστών». Κατά τον Γερμανό Φρούραρχο Καλαμάτας οι νεκροί γερμανοί είναι 10. Οι απώλειες του ΕΛΑΣ ένας νεκρός στρατιώτης. Οι απώλειες του άμαχου πληθυσμού από τα ομαδικά αντίποινα πάνω από 300. Συγκρίνοντας τις απώλειες των δύο πλευρών ο καθένας μπορεί να διαπιστώσει ότι η ενέδρα του Αγίου Φλώρου απέβη τελικά εις βάρος των Ελλήνων που ζούσαν στην Καλαμάτα (10-50 Γερμανοί έναντι 300-380 Ελλήνων) καθώς και των τριών χωριών Αγίου Φλώρου, Σκάλας και Χριστοφιλέικων που λεηλατήθηκαν, κάηκαν και καταστράφηκαν. Οπότε τίθεται το ερώτημα γιατί αποφασίστηκε η επιχείρηση ενέδρα του Αγίου Φλώρου και ποιος διέταξε την διεξαγωγή της ⁹⁶.

Συνέντευξη του Ναπολέοντα Παπαγιαννόπουλου αξιωματικού του ΕΛΑΣ και επί κεφαλής της ενέδρας στον Άγιο Φλώρο , στις 5 Φεβρουαρίου 1944 δημοσίευσε η εφημερίδα «ΛΕΥΤΕΡΙΑ» του Μυστικού Τύπου της εποχής.

“Εμείς αγωνιζόμαστε για το λαό και σαν τέτοιο αγώνα που κάναμε, δεν μπορούμε να δημιουργήσουμε ποτέ κατάσταση τέτοια που οι ζημιές να είναι περισσότερες από τις ωφέλειες. Δε βγήκαμε στο βουνό από κανένα άλλο κίνητρο παρά μόνο από τον πόνο που νοιώθαμε για τον πολυβασανισμένο λαό μας. Μέσα σ’ ένα τέτοιο τιτάνειο αγώνα, που δύο μεγάλα στρατόπεδα μάχονται, από τη μια μεριά οι φασιστικές δυνάμεις, οι δυνάμεις του σκοταδιού και της βαρβαρότητας και από την άλλη οι δυνάμεις της προόδου και του πολιτισμού, οι θυσίες θα είναι βέβαια μεγάλες. Η ιστορία μας διδάσκει πως οι αγώνες πάντοτε απαιτούν θυσίες. Ξέραμε, λοιπόν, πως αν κάναμε το χτύπημα στον Άγιο Φλώρο θα είχαμε αντίποινα των Γερμανών. Κρίναμε όμως πως το κάψιμο 2 ή 3 χωριών, θα ήταν μικρότερη ζημιά από την ωφέλεια που είχαμε πιάνοντας τους καταλόγους εκείνους, που περιείχαν τα ονόματα τόσων και

⁹⁵ Βλ. εφ. «Μάχη», 1 Αυγούστου 1983.

⁹⁶ Βλ. Ζερβής, Ν. (2005): σ. 108- 110, τ.5

τόσων συναγωνιστών που μάχονται πρωτοπόροι στο Εθνικοαπελευθερωτικό μας αγώνα. Έτσι ενεργούμε εμείς πάντοτε στο ΕΛΑΣ»⁹⁷

Τα όσα δήλωσε ο νεαρός τότε δευτεροετής ευέλπιδας και στέλεχος του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ (ΚΚΕ) «συναγωνιστής Ναπολέοντας» ήταν θεωρητικά και επιπόλαια. Γνωρίζοντας ότι στην Καλαμάτα δυο μέρες πριν είχαν συλληφθεί και κρατούντο στο Στρατόπεδο 400 πατριώτες τότε ήτο αδιανόητη η επιχείρηση της ενέδρας του Αγίου Φλώρου. Καθώς επίσης δεν θεωρείται μικρότερη ζημιά η απώλεια των 400 και μεγαλύτερη ωφέλεια η σωτηρία των 80 «συναγωνιστών» του γερμανικού καταλόγου. Ήταν σε όλους γνωστό ότι οι επιχειρήσεις αυτές τις πιο πολλές φορές ήταν παθητικές για την Ελλάδα και σαν συνέπεια είχαν πολλαπλάσιες ζημιές στον άμαχο πληθυσμό. Σκοπός πολλές φορές⁹⁸ του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ στήνοντας ενέδρα δεν ήταν η εξόντωση λίγων Γερμανών στρατιωτών, αλλά ο εξαναγκασμός των ανδρών της περιοχής που κινδύνευαν στη συνέχεια από τα αντίποινα των γερμανών να καταφεύγουν στα βουνά και να στρατολογούνται στον ΕΑΜ/ΕΛΑΣ⁹⁹.

Λέγεται επίσης ότι τα πτώματα των Γερμανών στρατιωτών μετά τη μάχη του Αγίου Φλώρου ήταν παραμορφωμένα κατά τρόπο άγριο και τα τόσα σκληρά αντίποινα των Γερμανών ήταν επηρεασμένα και από αυτό το γεγονός. Μετά από αυτό εδόθη εντολή στον ΕΑΜ της περιοχής να σταματήσουν την άγρια και απάνθρωπο συμπεριφορά προς τα θύματα¹⁰⁰.

Ο Γερμανός Φρούραρχος Καλαμάτας Αντισυνταγματάρχης Έγκχολμ εκδίδει επίσημη ανακοίνωση –διαταγή και επιβάλλει την κοινή έκδοση των τριών εφημερίδων «Τα Νέα», «Σημαία», και «Θάρρος» που εκδίδονταν τότε στην Καλαμάτα. Ο τίτλος ήταν «Τα Νέα -Σημαία – Θάρρος» και καθημερινά θα έκαναν δύο κοινές εκδόσεις μία το πρωί και μία το μεσημέρι.¹⁰¹

⁹⁷ Βλ. εφ. «Λευτεριά», 20 Φεβρουαρίου 1944

⁹⁸ Βλ. Κούσουλας, Δ.(1992): σ. 187

⁹⁹ Βλ. «Δαμωνίδης» (1945): σ. 28-29

¹⁰⁰ Βλ. Κοραντής, Α.(1987):σ. 253

¹⁰¹ Βλ. Ζερβής, Ν.(1998):σ. 157-158.

**ΚΑΤΟΠΙΝ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΥ
ΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ "ΤΑ ΝΕΑ," "ΣΗΜΑΙΑ," ΚΑΙ "ΘΑΡΡΟΣ,"**

ἀπὸ ἄριον θὰ ἐκδίδονται ὑπὸ τὸν τίτλον:

"ΤΑ ΝΕΑ-ΣΗΜΑΙΑ-ΘΑΡΡΟΣ,"

Εἰς δύο κοινὰς ἐκδόσεις ἡμερησίως, ἴτοι τὴν πρωτὰν καὶ τὴν μεσημέριαν μὲ
πλήρες εἰδησεογραφικὸν δελτίον.
Ἀπὸ τῆς δευτέρας ἀναμεινᾶται τὴν κοινήν ἐκδοσιν τοῦ Καλαματιανοῦ
τύπου: «ΤΑ ΝΕΑ—ΣΗΜΑΙΑ—ΘΑΡΡΟΣ»

Στις αρχές Φεβρουαρίου του 1944 στην Καλαμάτα έγινε μπλόκο από ταγματασφαλίτες και Γερμανούς και συνέλαβαν 5.000 άμαχους πολίτες. Κατόπιν επιλογής κράτησαν περί τους 500, και την επομένη σε δεύτερο μπλόκο, έπιασαν άλλους 2.000 περίπου. Την επιλογή έκανε μια ομάδα Αξιωματικών των Ταγμάτων Ασφαλείας , με πρόεδρο τον τότε διορισμένο από τους Γερμανούς Νομάρχη Μεσσηνίας γιατρό Δημήτριο Περρωτή. Τις μέρες αυτές είχε προηγηθεί η ενέδρα του Αγίου Φλώρου όπου εκεί σκοτώθηκαν 19 Γερμανοί. Σε αντίποινα οι Γερμανοί μαζί με τους τσολιάδες εκτέλεσαν 500 πολίτες. Οι πιο πολλοί από αυτούς ήταν αθώοι και ανύποπτοι διότι μόνο 50 εξ αυτών ήταν ενεργά μέλη του ΕΑΜ ¹⁰². Κατά τα τέλη Μαρτίου 1944 δημοσιεύθηκε στις τοπικές εφημερίδες ότι ενεκρίθη από το Υπουργείο Εθνικής Πρόνοιας πίστωση 600 εκατομμυρίων δραχμών για παροχή βοηθημάτων στις οικογένειες των εκτελεσθέντων πολιτών λόγω αντιποίνων¹⁰³.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΝΤΩΝ

Καθ' ἃ ἀσφαλῶς πληροφωροῦμεθα ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ ὀπουργείου Ἐθνικῆς Πρόνοιας πιστώσις 600 ἐκατομμυρίων δραχμῶν διὰ τὴν παροχὴν βοηθημάτων εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐξ ἀντίποινα ἐκτελεσθέντων συμπολιτῶν.

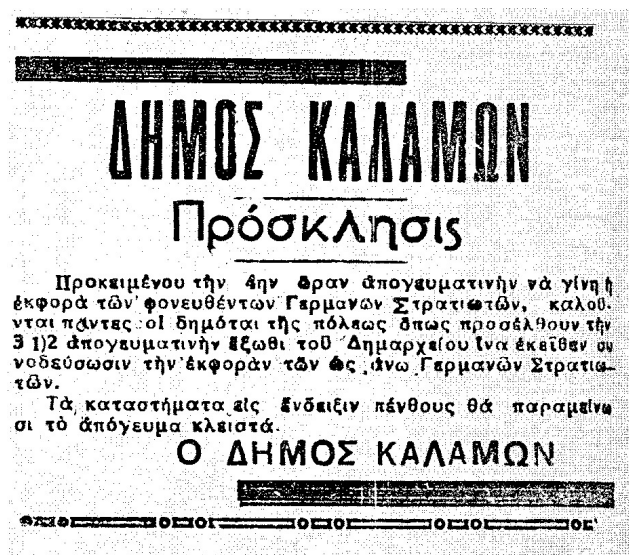
Ἐπίσης ἐλήφθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀπόφασις διὰ τῆς ὁποίας τὰ ὡς ἀνω θύματα θὰ συνταξιοδοτηθῶσιν ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου. Ἡ παροχὴ βοηθημάτων θὰ γινῇ εἰς ὅσον ἀποβῇ εἰς τὸν ἔξ Ἀθηνῶν αἰ ἄκαρπῶν ὁδηγία.

Ἐκ παραλλήλου ὁ Δῆμος Καλαμῶν μελετᾷ τὴν λήψιν ὠρισμένων μέτρων διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ὡς ἀνω θυμάτων.

¹⁰² Βλ. Παραλίκας, Δ.(1987): σ. 145

¹⁰³ Βλ. εφ. «Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος», 24 Μαρτίου 1944.

Όταν έγινε γνωστό στην Καλαμάτα, ότι οι Αντάρτες ξανακτύπησαν στον Άγιο Φλώρο τους Γερμανούς, αυτομάτως διαδόθηκαν πολλές φήμες για το τι θα επακολουθήσει. Ακούστηκε ότι θα εκκενωθεί η πόλη και ότι θα εφαρμοστούν αντίποινα πιο σκληρά από τα πρώτα. Οι εκτελέσεις των εκατοντάδων συμπολιτών ήταν ακόμα νωπές. Οι διαδόσεις για το τι θα συμβεί οργιάζαν. Ο φόβος είχε κυριεύσει τους πάντες. Έπρεπε σύντομα να ληφθούν πρωτοβουλίες προκειμένου να μην ξανασυμβούν γερμανικές εκτελέσεις και γερμανικές θηριωδίες. Έτσι λοιπόν έλαβε πρώτος πρωτοβουλία ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου, συνεπικουρούμενος από το Μητροπολίτη και το Δήμαρχο της πόλης. Απεφασίσθη η δημιουργία μιας Παλλαϊκής Επιτροπής προκειμένου η Καλαμάτα να μη γίνει Καλάβρυτα.¹⁰⁴ Κατάφεραν μετά από αυτό να ανατρέψουν τους ισχυρισμούς του γερμανού Φρουράρχου και να τον καθησυχάσουν για τα περαιτέρω.¹⁰⁵ Στις 21 Φεβρουαρίου ο Δήμος Καλαμάτας δημοσιεύει στις τοπικές εφημερίδες¹⁰⁶ πρόσκληση η οποία περιβαλλόταν από μαύρο πλαίσιο¹⁰⁷ «εις ένδειξη πένθους». Στην πρόσκληση καλεί τον Καλαματιανό λαό να προσέλθει στις 3.30 απογευματινή έξω από το Δημαρχείο και από εκεί να συνοδεύσουν την εκφορά των γερμανών στρατιωτών που θα γινόταν στο γερμανικό νεκροταφείο της πόλης. Αναφέρει επίσης στην πρόσκληση που δημοσιεύθηκε τα καταστήματα της πόλης να παραμείνουν το απόγευμα κλειστά εις ένδειξη πένθους.

«Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος» 21 Φεβρουαρίου 1944

¹⁰⁴ Βλ. εφ «Μεσσηνία», 23 Οκτωβρίου 1961 αρ. εφ. 571

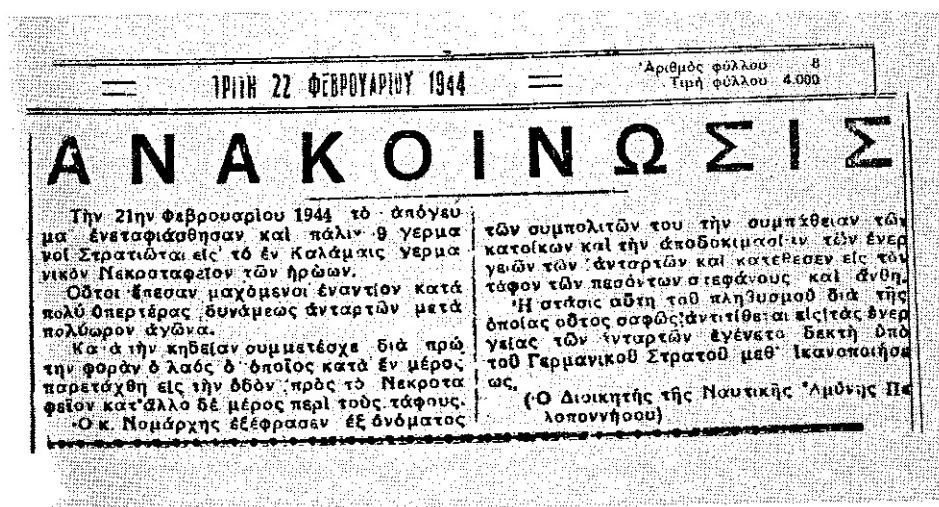
¹⁰⁵ Βλ. εφ «Μεσσηνία», 3 Μαρτίου 1947 αρ. φ. 31

¹⁰⁶ Βλ. εφ. «Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος» 21 Φεβρουαρίου 1944, αρ. φ. 7

¹⁰⁷ Βλ. Τσαγκάρης, Φ.(1971): σ.46

Ο κόσμος της Καλαμάτας ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα και μεγάλο πλήθος ανεξαρτήτου τάξεως παραβρέθηκε στην κηδεία των εννέα γερμανών στρατιωτών. Επίσης την κηδεία παρακολούθησαν ο Νομάρχης κ. Περρωτής, ο Διοικητής του Τάγματος Ασφαλείας κ. Αλεξόπουλος μετά των Αξιωματικών, ο Δημαρχών κ. Λυμπερόπουλος μετά του Δημοτικού Συμβουλίου (ο Δήμαρχος Καλαμάτας ιατρός Φώτιος Τσαγκάρης είχε υποβάλλει την παραίτησή του, από 14-2-1944 και βρισκόταν στην Αθήνα), οι προϊστάμενοι των Δημοσίων Υπηρεσιών, οι ιερείς της πόλης, οι διευθυνταί των τραπεζών της πόλης, τα Προεδρεία των επιστημονικών, επαγγελματικών και εργατικών σωματείων κ.λπ.¹⁰⁸

Μετά τις παραπάνω ενέργειες το κλίμα βελτιώθηκε και τα αντίποινα αποφεύχθηκαν. Την επομένη κίολας της κηδείας στο τοπικό τύπο δημοσιεύθηκε ανακοίνωση από τον Διοικητή τον Πλοίαρχο Χόρς Γκέρλαχ, της Γερμανικής Διοικήσεως της Ναυτικής Άμυνας Πελοποννήσου που είχε έδρα την Καλαμάτα. Η ανακοίνωση υπογράμμιζε την ικανοποίηση για τη στάση και τη συμμετοχή στην κηδεία του καλαματιανού λαού.

«Θάρρος» 22 Φεβρουαρίου 1944

Η συμμετοχή του κόσμου ήταν ήρεμη και τεράστια σε πλήθος, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «πάνδημος».

¹⁰⁸ Βλ. εφ. «Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος» 22 Φεβρουαρίου 1944, αρ. φ. 8

Η ΧΘΕΣΙΝΗ ΠΑΝΔΗΜΟΣ ΚΗΔΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΩΝ ΓΕΡΜ. ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ

Πάνδημος ἐγένετο χθές τὸ ἀπόγευμα ἡ κηδεία τῶν φονευθέντων Γερμανῶν Στρατιωτῶν τῆ συμμετοχῆ δλοκλήρου σχεδόν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ξισθῆλῶσαντος οὕτω τὸ πένθος τοῦ καὶ ἀποδοκίμασαν τὸς τὸς δημιουργήσαντας τὰ ἐπεισόδια τῶν ὁποίων ὁ φόνος τῶν ὡς ἄνω Στρατιωτικῶν ὁ πῆρεν τὸ ἀποτέλεσμα. Μετὰ τοὺς ἐκφωηθέντας λόγους ὁ Νομάρχης Μεσσηνίας κ. Δ. Περρωτῆς κατέθεσεν στέφανον καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ κ. Δήμαρχος Καλαμῶν ἐκ μέρους δλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως.

«Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος» 22 Φεβρουαρίου 1944

Οι ευχαριστίες συνεχίζονται τις επόμενες ημέρες να δημοσιεύονται στον τοπικό τύπο, πρώτα από τον Δήμαρχο Καλαμάτας και μετά από τον Φρούραρχο.

ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑΝ ΤΩΝ ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΣΥΝΟΛΕΥΣΕΝ ΟΔΟΚΛΗΡΟΣ Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Τὴν 4ην ἀπογευματινὴν τῆς χθές εἰς τὸ Γερμανικὸν Νεκροτοφεῖον ἐκηδεύθησαν οἱ ἐννεα φονευθέντες Γερμανοὶ στρατιῶται. Τὴν κηδεΐαν παρηκολούθησεν ὁλοκληρὸς ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνεξαρτήτως τάξεως. Ἐπίσης ταρηκολούθησεν τὴν κηδεΐαν ὁ Νομάρχης κ. Περρωτῆς, ὁ Διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἀσφαλείας κ. Ἀλεξόπουλος μετὰ ἀξιωματικῶν, ὁ Δήμαρχος κ. Λυμπερόπουλος μετὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, οἱ προϊστάμενοι τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, οἱ ἱερεῖς τῆς πόλεως Καλαμῶν, οἱ Διευθυνταὶ ὀποκαταστημάτων τῶν ἐν ταῖς Ἰ. Τροπεζῶν, ὁ Διοικητὴς Χοροφυλακῆς μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν, τὰ Προεδρεῖα τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν καὶ ἐργατικῶν Σωματείων κλπ.

Μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν τιμῶν τοῦς ἐκφωηθέντας λόγους ὁ Νομάρχης κ. Περρωτῆς κατέθεσεν στέφανον καθὼς καὶ ὁ Δήμαρχος ἐκ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ

Ἀνακοινοῦται διὰ τὸ κ. Φρούραρχος διημῶν εὐχαριστεῖ ἀπᾶσας τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως διὰ τὴν ἀθρόαν συμμετοχὴν των εἰς τὴν κηδεΐαν τῶν φονευθέντων Γερμανῶν στρατιωτῶν.

Ὁ Δήμαρχος Καλαμῶν

«Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος» 21 Φεβρουαρίου 1944

Ας σημειωθεί εδώ, ότι μετά από απόφαση των Γερμανικών Αρχών προκειμένου να διευκολύνεται η λογοκρισία τους, οι τρεις εφημερίδες της πόλης από 14 Φεβρουαρίου 1944 εκδίδονταν σε κοινή έκδοση με ονομασία : «Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος».¹⁰⁹ Τα δημοσιεύματα των απαγορεύσεων από τις ντόπιες και ξένες αρχές συνεχίζονται. Σχετικό δημοσίευμα ακολουθεί παρακάτω:

**ΕΚΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΔΗΜΑΡΧΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΩΝ ΚΑΛΑΜΩΝ**

ΣΥΜΠΟΛΙΤΑΙ,

Ἐνεκα τῶν γνωστῶν γεγονότων ἡ κατάσταση ἔγινε καί πάλι κρίσιμη. Τίς δύσκολες αὐτές στιγμές, ἡ πρῶη ὀποχρέωσις τῶν Πολιτῶν εἶναι ἡ τήρησις τῆς τάξεως.

Καλῶ ἄλους, μεγάλους καὶ μικροὺς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ μὲ βοηθήσουν νὰ διαφυλάξωμεν τὴν Πόλιν ἀπὸ κάθε κίνδυνον.

Λόγω τῆς καταστάσεως ἀνέβαλα τὸ ταξίδι μου εἰς τὴν Ἀθήνα. Θέλω νὰ εἶμαι ἀνάμεσόν σας νὰ βοηθῶ ὑμῶν καὶ καὶ ὅπως μὲν διὰ τὸ καλὸν τῆς Πόλεως. Διὰ κάθε τι ποὺ μπορεῖ νὰ συμβῆῖ στὸν καθένα εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σας.

Θὰ μὲ βριστέτε ἀπὸ τὸ πρωτὶ ἕως τὸ βράδυ εἰς τὸ Δημαρχεῖον. Νὰ μὴ τὸ λέτε ὅμως ἀμέσως.

Ἡ κήρυξις τῆς Πελοποννήσου ὡς πολεμικῆς ζώνης, γὰρ εἰς ἄλους μᾶς πολὺ, λεπτὰς καὶ βαρεῖας ὀποχρεώσεις. Ἄς φανώμεν ὅτι ἔχομεν συνειδησὶν τῶν δυσκόλων στιγμῶν.

Ἡ Στρατὸς Καταχῆς λαμβάνων ὅπ' ὄψαι του τὴν μέχρι σήμερον νομιμόφροννα στήσιν τοῦ Λαοῦ δὲν ἐφήρμοσεν μὲ δὴν τὴν ἀσπιρότητα τὰ ἐκ τῆς περιστάσεως διατασσόμενα μέτρα. Ἐξ ἄλλου ἀσπιρῆσαι διαταγαὶ ἐδόθησαν ὥστε ἀσκοποὶ πυροβολισμοὶ τῆς πρώτης βραδυᾶς ἔπαυσαν τελείως ἀπὸ τῆς ἐπομένης.

Πρόπει ὅμως καὶ οἱ κάτοικοι νὰ φανοῦν ἀπολύτως συνεπεῖς πρὸς τήρησιν τῶν διαταχθέντων. Τηρήσατε ἐπακριβῶς τὴν ὥραν τῆς κυκλοφορίας. Καλλίτερα νὰ εἰσθε σπιτι σας ἔνα τέταρτο πρὸ τῶν ὅ παρά νὰ εἰσθε ἕνα λεπτὸ ὄστερα ἀπὸ τὰς ὅ στὸν δρόμο.

Ἡ παραμονὴ σὶτὰ παράθυρα, τοῦς ἐξώστας καὶ τίς τὰρὰ τσεῖς ἐπιτρέπεται. Ἄπαγορεύεται ὅμως ἡ παραμονὴ μέσα σὶτς ἀλλῆς τοῦς κήπους πὺ δὲν ἔχουν ὄψηλὸ τοῖχο πὰρὰ μόνον φράχτη ἢ κάγκελα καὶ εἶναι ὄρατοὶ ἀπὸ τὸν δρόμον.

Καλῶ τοῦς πάντας εἰς ὁμόνοιαν, σὺμπνοιαν, ἀλληλεγγύην καὶ ἀγάπην, Ὑπέροτατος Νόμος ἡ σωτηρία τῆς πόλεως.

Καλάμα 21 Μαῖου 1944

Ὁ Δημάρχος Καλαμῶν
ΗΛ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

«Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος» 23 Μαΐου 1944

Η εφημερίδα του ΕΑΜ έγγραφε δέκα ἔξη μήνες μετά από το γεγονός της κηδείας των εννέα στρατιωτών τα εξής: “ Οι εθνικόφρονες παρακολουθούν την κηδεία

¹⁰⁹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2005): σ. 171-173

των Γερμανών και βρίζουν τους εγκληματίες του ΕΛΑΣ που χτυπούν τους Γερμανούς και τους ... εξαγριώνουν. Η Σημαία κλαίει και οδύρεται για το έγκλημα αυτό του ΕΛΑΣ¹¹⁰

Το σχόλιο της εφημερίδας κρίνεται υπερβολικό. Οι Καλαματιανοί παρακολούθησαν την κηδεία, ανεξαρτήτως πεποιθήσεων και η συμμετοχή τους δεν είχε κανένα άλλο σκοπό παρά να αποτρέψει και δεύτερα πιο αυστηρά αντίποινα από την πλευρά των Γερμανών. Εδώ μπορούμε να ισχυριστούμε ότι μπορεί να ήταν και ένα έξυπνο τέχνασμα κάποιων προκειμένου να αποφευχθούν τα αντίποινα.

Από σκοπιμότητα και φόβο γράφει ο Γρηγόρης Κριμπάς σύσσωμη η πόλη παρακολούθησε την κηδεία σα βουβός χορός αρχαίας τραγωδίας. Το μέγεθος του πλήθους ήταν πρωτοφανές. Ήθελε να εξευμενίσει το θηριώδη κατακτητή για να γλιτώσει τους ανθρώπους που είχαν συλληφθεί στο μεγάλο μπλόκο της Αγοράς, πριν λίγες μέρες, από την εκδικητική του μανία, χωρίς να γνωρίζει ότι ήταν ήδη νεκροί...¹¹¹

Όμως αναρωτιόταν, τότε, ο κόσμος σε τι απέβλεπε η δεύτερη ενέδρα στον Άγιο Φλώρο, γιατί έγινε, και αν η ηγεσία του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ τη διέταξε ή έγινε με πρωτοβουλία των ανταρτών της περιοχής¹¹².

3.2 Τέλος κατοχής. Κατάληψη Καλαμάτας από ΕΑΜ. (9-9-1944)

Τοποθετώντας το ζήτημα στο ιστορικό του πλαίσιο η έρευνα προσπαθεί έτσι να κατανοήσει την καχυποψία, που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια της Κατοχής, ανάμεσα στους Καλαματιανούς και στο ελληνικό κράτος. Από την άλλη, η φασιστική κατοχή της Καλαμάτας προσεγγίζεται και ως ένα σύστημα δομών εξουσίας, που λειτούργησαν με επιτυχία ή αποτυχία, σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης και διοικητικών αρχών.

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών στις 5 Σεπτεμβρίου 1944 η Χωροφυλακή ήταν η μόνη επίσημη ένοπλη εξουσία στη πόλη της Καλαμάτας. Την επόμενη κιόλας ημέρα 6 Σεπτεμβρίου, ημέρα αποχώρησης των Γερμανών από την

¹¹⁰ Βλ. «Ελεύθερη Μεσσηνία». 29 Ιουλίου 1945, αρ. φ. 275.

¹¹¹ Βλ. Κριμπάς, Γ.(2006): σ.211

¹¹² Βλ. Ζερβής, Ν.(2005): σ. 173-175

Καλαμάτα, οι τοπικές αρχές που έως τότε συνεργάζονταν με τους κατακτητές, καλούσαν το λαό να παραστεί στη δοξολογία στην Μητρόπολη για την Απελευθέρωση. Μια μέρα αργότερα ο «στρατιωτικός διοικητής» ανθυπολοχαγός Νικόλαος Θεοφάνους και ο συνεργάτης του στο τοπικό Τάγμα Ασφαλείας, εισαγγελέας Αλέξανδρος Γαλλόπουλος, έκαναν μια χειρονομία καλής θέλησης προς το ΕΑΜ. Απελευθέρωσαν από τις τοπικές φυλακές όλους τους εαμίτες που είχαν συλλάβει οι Γερμανοί σε συνεργασία με τους ταγματασφαλίτες. Δεν παράλειψαν όμως και αυτή τη φορά να χαρακτηρίσουν το ΕΑΜ εγκληματική οργάνωση.¹¹³

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1944 ο ΕΛΑΣ κύκλωσε την Καλαμάτα με σκοπό να αιχμαλωτίσει ολόκληρο το Τάγμα Ασφαλείας και τη Χωροφυλακή. Τα τμήματα του 9^{ου} Συντάγματος και τρία Τάγματα του 8^{ου} Συντάγματος Λακωνίας εισέβαλλαν στην πόλη απ' όλα τα σημεία. Η μάχη άρχισε τα χαράματα. Οι ταγματασφαλίτες οχυρώθηκαν στο Στρατόπεδο Παπαφλέσσα (Σύνταγμα), το Κάστρο, στο κτίριο στους Ταξιάρχες, το Α΄ Αστυνομικό τμήμα, το καφενείο Πάνθεον, το ξενοδοχείο Ρεξ, το Δικαστικό μέγαρο, το Β΄ Αστυνομικό τμήμα και στο εργοστάσιο Σταματελάκη¹¹⁴.

Με την επίθεση των ανταρτών, πρώτοι που σήκωσαν άσπρη σημαία ήταν οι ταγματασφαλίτες στο Σύνταγμα εκεί είχαν επιτεθεί τα δύο από τα τρία Τάγματα του 8^{ου} Συντάγματος. Ο λόχος του Θανάση Καρδάση κύκλωσε το Κάστρο της Καλαμάτας και μετά από σκληρή μάχη έσπασαν τις πόρτες στις φυλακές Αλεξανδράκη, οι χωροφύλακες παραδόθηκαν και οι φυλακισμένοι πήραν τα όπλα τους και ακολούθησαν τον ΕΛΑΣ. Το μεσημέρι έπεσε το Κάστρο. Από πυρά ταγματασφαλιτών από το Κάστρο σκοτώθηκε ο διοικητής του 9^{ου} Συντάγματος Συνταγματάρχης Γιάννης Σέρβος. Τη διοίκηση μετά ανέλαβε ο Ταγματάρχης Ηλίας Κλάπας.¹¹⁵ Στα γραφεία της Διοίκησης Χωροφυλακής Μεσσηνίας έγινε σύσκεψη, το απόγευμα της 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1944, μεταξύ των αξιωματικών της Διοικήσεως, ενώ πλησίαζε το τέλος της κατάληψης της Καλαμάτας από το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ. Μετά από πολύωρη σύσκεψη επεκράτησε η άποψη να επιζητηθεί συνάντηση με τους αξιωματικούς του ΕΛΑΣ, προκειμένου να τερματισθεί η αδελφοκτονία που συντελείται. Ο Διοικητής της Χωροφυλακής μετέφερε την απόφαση αυτή στον Νομάρχη Περωττή και επέστρεψε με διαφορετική γνώμη. Αυτά αναφέρονται στην

¹¹³ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 11 Σεπτεμβρίου 1944, τχ 3, σ.28

¹¹⁴ Βλ. Μουτούλας, Π. (2004): σ. 572

¹¹⁵ Βλ. Αντωννάκης, Χ. (2006): σ.175

έκθεση του Νικολάου Τζάννε, Ταγματάρχη τότε της Χωροφυλακής.¹¹⁶ Πριν πέσει το Πάνθεον, παραδόθηκαν οι 62 ταγματاسφαλίτες που βρίσκονταν οχυρωμένοι στα γραφεία του διοικητηρίου τους, που ήταν στη κλινική Σαραντάκη, κοντά στην πλατεία Ταξιαρχών. Το βράδυ, τελευταία έπεσαν το Πάνθεον, το Ρεξ και η Νομαρχία. Η μία μετά την άλλη οι εστίες αντίδρασης των ταγματасφαλιτών έπεφταν.¹¹⁷ Το μένος του όχλου κατά των ταγματасφαλιτών ήταν τεράστιο. Αυτή η μανία ως αποτέλεσμα οφειλόταν κατά ένα μέρος και στην προπαγάνδα του ΕΑΜ, που γινόταν μέσω δημοσιευμάτων του. Δημοσιεύματα των εφημερίδων του ΕΑΜ ανέφεραν, ότι ο κόσμος είχε εξοπλιστεί με ρόπαλα, τσεκούρια, μαχαίρια κλαδευτήρια και είχαν ξεχειλίσει τους δρόμους και κανένας δεν μπορούσε να συγκρατήσει το εξαγριωμένο πλήθος.¹¹⁸ Με την ολοκλήρωση της κατάληψης της πόλης από τον ΕΑΜ, οι αιχμάλωτοι έφθαναν τους 400. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται και ο Δήμαρχος Καλαμάτας Καρατζάς με τη γυναίκα του και τα παιδιά τους καθώς και 37 αξιωματικοί. Οι νεκροί ξεπερνούν τους 100.

Την επομένη 10 Σεπτεμβρίου 1944, διεξήχθη στην Καλαμάτα η γιορτή του ΕΑΜ. Στην Καλαμάτα μίλησαν εκπρόσωποι του ΕΑΜ, του ΕΛΑΣ και της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας.¹¹⁹

Μετά την απελευθέρωση της Καλαμάτας παραδειγματική τάξη και πειθαρχία επικράτησε στην πόλη αναφέρουν τα δημοσιεύματα της εαμικής εφημερίδας «Ελεύθερη Μεσσηνία» παρά την εχθρική προπαγάνδα, που μιλούσε για αγριάνθρωπους.¹²⁰ Κατά την εφημερίδα κανείς πολίτης δεν είχε να φοβηθεί τίποτα και οποιοδήποτε παράνομο κρούσμα έπρεπε να το καταγγέλλουν οι πολίτες στην Εθνική Πολιτοφυλακή. Η Λαϊκή Επιτροπή της πόλης της Καλαμάτας με ανακοίνωσή της ανέφερε ότι μόνο με την αποκατάσταση της τάξης και της ασφάλειας μπορούν οι άνθρωποι να ανοίξουν τα μαγαζιά τους και να επιστρέψουν στις δουλειές τους. Επίσης είχε υποσχεθεί να μαζέψει όλα τα εκρηκτικά από την πόλη που είχαν μείνει από τον πόλεμο.¹²¹

¹¹⁶ Βλ. Δασκαλάκης, Α. (1973): σ.211-221

¹¹⁷ Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006): σ. 308-310

¹¹⁸ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 10 Σεπτεμβρίου 1944, αρ. φ.4

¹¹⁹ Βλ. Μουτούλας, Π. (2004): σ. 573

¹²⁰ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 17 Σεπτεμβρίου 1944.

¹²¹ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 13 Σεπτεμβρίου 1944.

Ο Βρετανός αξιωματικός σύνδεσμος Gibson, ενημερώνοντας τους προϊσταμένους του ανέφερε ότι για τη σφαγή ομήρων στο Μελιγαλά ευθύνονταν το αγριεμένο πλήθος και όχι οι ένστολοι του ΕΛΑΣ. Με τον ίδιο τρόπο λιντσαρίστηκαν οι φυλακισμένοι άντρες των Ταγμάτων ασφαλείας στην Πύλο, όταν η Εθνική Πολιτοφυλακή δεν κατάφερε να συγκρατήσει το εξαγριωμένο πλήθος, ακόμα και μετά από χρήση πυρών εναντίον του.¹²²

Πρώτο μέλημα της ηγεσίας του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ μετά την κατάληψη της Καλαμάτας από τις δυνάμεις του ήταν η λειτουργία του Ανταρτοδικείου. Ως χώρος συνεδριάσεων του την 11^η Σεπτεμβρίου 1944 ορίστηκε η Πανταζοπούλειος Λαϊκή Σχολή, σημερινό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας. Εκεί το Ανταρτοδικείο λειτούργησε το διάστημα 13-26 Σεπτεμβρίου 1944. Ο φανατισμός και οι δημιουργηθείσες αντιπαλότητες και τα πάθη απ' ό,τι φαίνεται στη συνέχεια δεν επέτρεψαν στο Ανταρτοδικείο να λειτουργήσει κατά τρόπο συνοπτικό. Σε αρκετές περιπτώσεις όχι μόνο δεν απέδωσε δικαιοσύνη αλλά απεναντίας οδηγήθηκε σε «ξεκαθάρισμα λογαριασμών».

3.3 Ο τελευταίος κατοχικός Νομάρχης.

Τις πιο κρίσιμες ώρες για την Καλαμάτα ανέλαβε τα καθήκοντά του ως νέος Νομάρχης μετά από απόφαση της Κυβέρνησης ο Πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου Μεσσηνίας γιατρός κ. Δημήτριος Περρωτής, με καταγωγή από τη Σπερχογεία, από οικογένεια με πολιτική εμπειρία. Αυτό έγινε στις 15/10/1943. Ο Δημήτριος Περρωτής είχε αποτύχει επανειλημμένως να εκλεγεί βουλευτής, όπως και ως υποψήφιος Δήμαρχος Καλαμάτας δεν είχε πείσει το λαό της πόλεως.¹²³

Οι δολοφονίες των Ιωάν. Γιαλουράκη Μοιράρχου έ.ά. και του Διοικητή της Διοικήσεως Χωροφυλακής Μεσσηνίας, Μοιράρχου Σωτηρίου Κατή, από την ΟΠΛΑ του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, ο Γερμανικός στρατός είχε επιβάλλει περιοριστικά μέτρα στην κυκλοφορία των πολιτών. Την ίδια μέρα που ανέλαβε τα καθήκοντά του ο Νομάρχης, η ΟΠΛΑ ξαναχτύπησε και σκότωσε στο σπίτι της μητέρας του που διέμενε το νέο

¹²² Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 2 Οκτωβρίου 1944.

¹²³ Βλ. εφ. «Θάρρος», 16 Οκτωβρίου 1943

Διοικητή Χωροφυλακής Μεσσηνίας Ταγματάρχη Ιωάννη Ζερβόπουλο, πριν προλάβει να εγκατασταθεί στην νέα του θέση.

Την Τρίτη μέρα από την ανάληψη των καθηκόντων του ο νέος Νομάρχης, Δημήτριος Περρωτής με ανακοίνωση του γνωστοποιεί μέσω των εφημερίδων την άρση των περιοριστικών μέτρων. Την ίδια μέρα δημοσιεύεται και ανώνυμο κείμενο με τίτλο «ΣΥΝΕΝΟΗΣΙΣ». Αντίγραφά τους από το «Θάρρος» παραθέτω παρακάτω:

ΗΡΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΧΘΕΣ ΟΛΑ ΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Γνωστοποιείται εις τὸ κοινὸν τῆς πόλεως Καλαμῶν ὅτι ὁ ἐνταῦθα κ. Γερμανὸς Φρούραρχος κατόπιν τῆς ὑπ' ἐμοῦ προσωπικῆς καὶ ἐν ὀνόματι ὄλων τῶν Πολιτικῶν Ὁργανώσεων παρασχεθείσης αὐτῷ ἐγγυήσεως, ἤρην ἀπὸ χθὲς τὰ περιοριστικὰ μέτρα. Τοιοῦτοτρόπως:

1) Ἡ κυκλοφορία παρατείνεται μέχρι τῆς 10ης μ. μ.

2) Ἐπιτρέπεται εἰς ὄλους τοὺς ἐπαγγελματίας οἷτινες εἶχον διακόψει τὰς ἐργασίας των νὰ ἐπαναλάβωσι ταύτας.

Συνιστῶ ἀπόλυτον τάξιν καὶ ἡσυχίαν, ἐπιφυλασσόμενος νὰ λάβω πᾶν μέτρον διὰ τὸ ἐπισιτιστικὸν ζήτημα τοῦ Νομοῦ καὶ πᾶσαν ἄλλην πρωτοβουλίαν διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελε διαταραχθῆ ἡ τάξις καὶ ἐπ' ἐλάχιστον.

Ὁ Νομάρχης Μεσσηνίας
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΕΡΡΩΤΗΣ

«Θάρρος» 19 Οκτωβρίου 1943

Η ΣΥΝΕΝΟΗΣΙΣ

Ἡ ἐπελθοῦσα συνεννόησις μεταξὺ τῶν διαμαρτυρουμένων πολιτικῶν μερίδων ἐχαιρέτισθη ὡς ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν Καλαμίων ὡς ἕνα γεγονός μεγίστης σημασίας. Ἡ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀγωνίας συναχόμενη κοινὴ γνώμη ἀνεκουφίσθη αἰσθητικῶς ἐκ τῆς συνεννοήσεως ταύτης, καὶ ἤδη ὁ λαὸς τῶν Καλαμῶν, τῆ συνεύρασις καὶ τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν, θὰ δυνήθη νὰ ἀσχοληθῆ μετὰ τῆ ἐπίλυσιν τοῦ ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος τῆς πόλεως το ὁποῖου, ἐν ὄψει τοῦ ἐπέρχοντος χειμῶνος, προβάλλει ἀδυσώπητον πρὸ τῶν λαϊκῶν ἴδιαι τάξεων.

Ἀπὸ τῆς δημοσιογραφικῆς αὐτῆς σκοπῆς χαιρετίζομεν εὐλικρινῶς τὴν ἐπιτευχθεῖσαν γαλήνησιν ἐν τῇ πόλει καὶ εὐχόμεθα ὅπως ἡ συνεννόησις τῶν διαφόρων πολιτικῶν μερίδων ἀποβῆ σιδηρὰ χάριν τῆς ἡρεμίας τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κοινῶν συμφέροντος.

«Θάρρος» 19 Οκτωβρίου 1943

Όπως εξελίχτηκαν τα πράγματα τα δημοσιεύματα ήταν παραπλανητικά και ο κόσμος πείστηκε από αυτά και αμέριμος επανήλθε στην εργασία του και κυκλοφόρησε στην πόλη. Μέσα σε μια εβδομάδα ο Γερμανικός στρατός έκανε τις πρώτες ομαδικές συλλήψεις στην Καλαμάτα.

Δύσκολη περίοδος αυτή για την πόλη της Καλαμάτας. Οι αγριότητες και από τις δύο πλευρές που εκδηλώνονται δημιουργούν μίσση και πάθη αγεφύρωτα. Ο καιρός περνά και φθάνουμε στις 5 Σεπτεμβρίου 1944, οι Γερμανοί φεύγουν από την Καλαμάτα και η πόλη από την επομένη είναι ελεύθερη.¹²⁴ Μετά την αποχώρηση των Γερμανών η διοίκηση της πόλης περιήλθε εξ ολοκλήρου στις Ελληνικές Αρχές, που είχαν διορισθεί από την «Ελληνική Πολιτεία»:¹²⁵

Νομάρχης Μεσσηνίας	Δημήτριος Περρωτής	Ιατρός
Δήμαρχος Καλαμάτας	Ηλίας Γ. Καρατζάς	Φαρμακοποιός
Διοικητής Ταγμάτων Ασφαλείας	Ιωάννης Χριστόφιλος	Επίλαρχος
Διοικητής II Εθελοντικού Τάγματος	Νικόλαος Θ. Θεοφάνους	Ανθυπολοχαγός
Διοικητής Χωροφυλακής Μεσ/νίας	Ιωάννης Φραγκουδάκης	Ταγματάρχης

Η παραπάνω διοίκηση δεν είχε διάρκεια διότι στις 9 Σεπτεμβρίου 1944 έγινε η κατάληψη της Καλαμάτας από τον ΕΑΜ/ΕΛΑΣ και μετά από λίγες μέρες στις 17 Σεπτεμβρίου 1944 συνέβη το λιντσάρισμα και η κατακρεούργηση των 18, που μεταξύ αυτών ήταν ο Νομάρχης καθώς και οι διοικητές.¹²⁶ Μετά την πολύνεκρη μάχη του Μελιγαλά οι αρχηγοί συνελήφθησαν στη Μερόπη Μεσσηνίας. Μεταξύ αυτών ήταν ο Νομάρχης Δημήτριος Περρωτής, ο ταγματάρχης Ιωάννης Χριστόφιλος, ο διοικητής Χωροφυλακής Καλαμάτας ταγματάρχης Ιωάννης Φραγκουδάκης, ο εισαγγελέας Γαλλόπουλος κ.ά. Αυτοί μετά τη σύλληψη μεταφέρθηκαν με όχημα στην Καλαμάτα. Το διάστημα αυτό υπήρχε μεγάλη αναστάτωση στην πόλη της Καλαμάτας διότι με υπόδειξη των ταγματασφαλιτών είχαν συλληφθεί, βασανιστεί, βιαστεί και στη συνέχεια εκτελεστή αρκετοί πατριώτες. Έτσι το μίσος του λαού εναντίον των

¹²⁴ Βλ. εφ. «Σημεία», 7 Σεπτεμβρίου 1944, αρ. φ. 8394.

¹²⁵ Βλ. Μιχαηλίδης, Ι. (2006): σ. 132-135

¹²⁶ Βλ. Αντωνίου, Κ. (1965):σ. 1969

ταγματασφαλιτών και ιδιαίτερα ενάντια στους αρχηγούς τους ήταν τεράστιο.¹²⁷ Όταν ο λαός πληροφορήθηκε τη σύλληψη των παραπάνω κατέκλυσε την πλατεία της Καλαμάτας. Όταν το όχημα με τους συλληφθέντες έφθασε στην πόλη, στην πλατεία Τριανού, ο όχλος ακινητοποίησε το όχημα και ακολούθησε το λυντσάρισμα των αρχηγών των ταγματασφαλιτών. Ήταν αδύνατον οι συνοδοί των κρατουμένων να αντισταθούν στο μανιασμένο πλήθος. Όμως εδώ μπορούμε να πούμε ότι δεν πάρθηκαν σωστά μέτρα ασφαλείας, ίσως, γιατί δεν υπολόγισαν το μεγάλο μίσος και την αγανάκτηση του λαού. Θα ήταν όμως προτιμότερο οι συλληφθέντες να μεταφερθούν στις φυλακές και στη συνέχεια σε δίκη, έτσι θα είχε αποφευχθεί το λυντσάρισμα το οποίο σε κάθε περίπτωση αποτελεί ντροπή και είναι απαράδεκτο και κατακριτέο. Οι φονικές συγκρούσεις μεταξύ ΕΛΑΣ και Ταγματασφαλιτών θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί, αν είχε εφαρμοστεί η πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης του Καΐρου. Κάποιοι θέλησαν τις διαφορές τους να τις λύσουν με τα όπλα αρνούμενοι τις εγγυήσεις, που δόθηκαν από τους συμμάχους. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν οι φονικές μάχες του Μελιγαλά και Γαργαλιάνων που επακολούθησαν.

Η εφημερίδα του ΕΑΜ «Λαϊκή Νίκη», δημοσιεύοντας τα ονόματα των 18 του λιντσαρίσματος, ως τίτλο γράφει «Τα ονόματα των κατακρεουργημένων προδοτών».¹²⁸ Την επομένη του λιντσαρίσματος, τα πτώματα των «κατακρεουργημένων», απαγχονισμένων αιχμαλώτων μεταφέρθηκαν στο προαύλιο του τότε κοιμητηρίου του Αγίου Ιωάννου (Μπρέγιαννης), και παρέμειναν σε κοινή θέα. Αργότερα ρίφθηκαν σε έναν κοινό λάκκο. Δεν διαβάστηκε νεκρώσιμη ακολουθία και δεν υπάρχει καμία αναφορά στο βιβλίο θανόντων του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου Καλαμάτας, στον οποίο ανήκε το Κοιμητήριο.

¹²⁷ Βλ. Αντωννάκης, Χ. (2006): σ. 174-175

¹²⁸ Βλ. εφ. «Λαϊκή Νίκη», 18 Σεπτεμβρίου 1944, αρ.φ.2

Δ. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η απελευθέρωση και η ΕΑΜοκρατία

4.1 Εαμοκρατία.

Το ΕΑΜ σε επίπεδο πολιτικής μορφής ήταν, στην ουσία, η μετεξέλιξη του Παλλαϊκού Μετώπου του 1934. Το ΕΑΜ στη συνέχεια εξελίχθηκε σε μια ευρεία κοινωνική συμμαχία, πρωτοφανούς έκτασης, που έδωσε τη δυνατότητα σε ευρύτερες μερίδες του ελληνικού λαού να προσχωρήσουν. Σε μεγάλο βαθμό αυτό οφείλεται στο οξύ επισιτιστικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε ο πληθυσμός και τον υποχρέωνε να καταφεύγει στα δίκτυα αλληλοβοήθειας, που παρείχε το ΕΑΜ ¹²⁹.

Οι ετερόκλητες πολιτικές δυνάμεις και τα μορφώματα, που είχαν ενταχθεί στο ΕΑΜ, διευρύνονταν συνέχεια και υποχρέωναν σε άμβλυνση του κοινωνικού προγράμματος καθώς και σε απομάκρυνση τους πολιτικούς του προσανατολισμούς. Στην ουσία όμως, δεδομένα για το ΕΑΜ ήταν τα δημοσιούπαλληλικά και εργατικά στρώματα που αποτελούσαν την κύρια συνιστώσα. Τα δημοσιούπαλληλικά διότι, εξ αιτία της Κατοχής, είχαν χάσει τα προπολεμικά εργασιακά τους προνόμια και τα εργατικά διότι ο κατακτητής είχε εντατικοποιήσει την εργασία στις μονάδες παραγωγής ¹³⁰.

Επίσης, στις συνθήκες της Κατοχής οι επιτάξεις, οι ληηλασίες από τους Ιταλούς στρατιώτες και ιδίως η έλλειψη ασφάλειας σε όλη την ελληνική ύπαιθρο με ειδική αναφορά στα φαινόμενα ζωοκλοπών και ληστειών έστρεψαν τις αγροτικές μάζες στις τάξεις του ΕΑΜ ¹³¹. Όλοι αυτοί οι παράγοντες εκτίναξαν το ΕΑΜ στα ύψη ξεπερνώντας κάθε προσδοκία τόσο ως προς την ταχύτητα ανάπτυξής του όσο και ως προς την κοινωνική του έκταση. Αναφορικά με τον προσδιορισμό του αριθμητικού εύρους των μελών του ΕΑΜ, πηγές αναφέρουν ότι η συνολική δύναμη των μελών των εαμικών οργανώσεων της κατοχής ανέρχονται σε 1.500.000 μέλη. Μόνο στην Πελοπόννησο υπήρχαν περίπου 300.000 μέλη, δηλαδή το 20% του συνόλου ¹³².

¹²⁹ Βλ. Λυμπεράτος, Μ. (2006):σ. 33-34

¹³⁰ Βλ. Λυμπεράτος, Μ. (2006):σ. 37-38

¹³¹ Βλ. Βερναρδάκης, Χ. (1991): σ. 36-37

¹³² Βλ. Barker, E. (1976): σ. 156

Σύμφωνα με την απογραφή του 1940, ο πληθυσμός της χώρας μας ήταν 7.344.860. Με δεδομένο ότι οι απώλειες λόγω του πολέμου και της πείνας της Κατοχής έφθαναν περίπου τους 500.000, ο πραγματικός πληθυσμός άνω των 10 ετών έφθανε τα 5.500.000 άτομα. Τα ενταγμένα άτομα σε εαμικές οργανώσεις έφθαναν το 25% του πληθυσμού ¹³³.

Όλα αυτά είχαν ιδιαίτερο αντίκτυπο στη νεολαία. Σύμφωνα με εκθέσεις κομματικών στελεχών, κατά την διάρκεια της Κατοχής, το ποσοστό συμμετοχής νέων (μέχρι 24 ετών) στις αντάρτικες οργανώσεις κυμαίνονταν από 40% έως 60%. Τα ποσοστά μεγάλωσαν κατά την περίοδο από το Μάρτιο του 1944 έως την Απελευθέρωση λόγω μαζικοποίησης της ΕΠΟΝ.

Ακόμα και παιδιά σχολικής ηλικίας έως 14 ετών, περίπου 200.000 τα αποκαλούμενα «αετόπουλα», είχαν ενταχθεί στο ΕΑΜ και συμμετείχαν στην οργάνωση σχολικών δραστηριοτήτων κοινωνικής αλληλεγγύης και στην οργάνωση συσσιτίων ¹³⁴. Αυτή η δύναμη του ΕΑΜ προσέδωσε ιδιαίτερη σημασία και στη γυναίκα. Οι γυναίκες αποτελούσαν το 30% του δυναμικού των εαμικών οργανώσεων. Συμμετείχαν κυρίως στην υποστήριξη των ένοπλων τμημάτων του ΕΛΑΣ είτε με την μορφή του εφοδιασμού είτε με αυτή της ιατροφαρμακευτικής αγωγής. Όμως και ένας μεγάλος αριθμός γυναικών συμμετείχε και στα ένοπλα τμήματα ως αντάρτισσες ¹³⁵.

Το κόμμα καθ' όλη τη διάρκεια της Κατοχής εξελισσόταν ραγδαία σε μαζικό πολυσυλλεκτικό κόμμα, αντίστοιχο του κοινωνικά πολυσυλλεκτικού ΕΑΜ. Η διαδικασία επιταχύνθηκε ιδιαίτερα μετά τον Ιούλιο του 1943 με την αυτοδιάλυση της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Το ΕΑΜ, ως κομματικός φορέας με δομή ομόσπονδου πολιτικού σχήματος Λαϊκής Δημοκρατίας με συμμετοχή και μικρότερων κομμάτων και οργανώσεων, προσανατολιζόταν με σαφήνεια στην κοινοβουλευτική εξέλιξή του, γεγονός, που έθετε στο περιθώριο το θέμα της εργατικής εξουσίας ¹³⁶.

Μετά το καλοκαίρι του 1943 η αντιστασιακή οργάνωση ΕΑΜ και ο στρατιωτικός της βραχίονας ο ΕΛΑΣ κατάφεραν να ελέγχουν και να διοικούν μεγάλα -ορεινά κυρίως- τμήματα της Ελληνικής υπαίθρου. Η "εαμοκρατία", όπως και

¹³³ Βλ. Αρσενίου, Λ. (1977): σ.349

¹³⁴ Βλ. Λυμπεράτος, Μ. (2006):σ. 41

¹³⁵ Βλ. Ράνου, Μ. (1985): σ. 174

¹³⁶ Βλ. Παπανδρέου, Γ. (1968): σ. 17-19

οποιοδήποτε άλλο καθεστώς, διήρκεσε για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα και αποτέλεσε, λόγω των έκτακτων συνθηκών αλλά και της ηγεμονεύουσας αριστερής ιδεολογίας, έναν εντελώς διαφορετικό και εναλλακτικό τρόπο άσκησης εξουσίας. Στο απόσπασμα, που ακολουθεί, ο Ιστορικός Mark Mazower συμπυκνώνει τις αρνητικές πτυχές της εμπειρίας αυτής για τους ορεινούς πληθυσμούς που την υπέστησαν¹³⁷.

Το καλοκαίρι του 1943, όταν ήταν να επιταχθούν τρόφιμα και ζώα, συχνά επιλέγονταν μέλη του ΕΔΕΣ. Επίσης, αν τα μέλη αρνούσαν να αφήσουν τον ΕΔΕΣ για το ΕΑΜ, πολλές φορές έχαναν την ιδιοκτησία τους, προτού ακόμη δεχθούν πιο άμεσες απειλές. Οι αξιωματικοί παρακολουθούνταν στενά, αν δεν προσχωρούσαν στον ΕΑΜ. Η Πολιτοφυλακή απένειμε σκληρή δικαιοσύνη, πολλές φορές με τρόπο ιδιαίτερα ωμό.¹³⁸

Επρόκειτο για μια τυπική περίπτωση, όπου ο "ιδεολογικός ενθουσιασμός" είχε υποδαυλιστεί για φονικούς σκοπούς. "Αυτοί εδώ έχουν δικό τους καπετανάτο, δικούς τους νόμους" έγραφε ένας σαστισμένος και φοβισμένος νεαρός Αθηναίος που ήταν και αυτός κρατούμενος του ΕΑΜ. "Είναι δικτατορία...απόλυτη δικτατορία της υπαίθρου..." Το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ είχε αργήσει να αποκτήσει τον έλεγχο της Πελοποννήσου και η έντονα βασιλόφρονη στάση της κοινής γνώμης σε πολλές περιοχές της, ανάγκασε το ΕΑΜ να αγωνιστεί σκληρά ώστε να ετοιμάσει τους χωρικούς για την Λαοκρατία ...¹³⁹.

Πολλοί διερωτούνται αν το ΚΚΕ επί κατοχής απλώς βοηθούσε τον αγώνα κατά των κατακτητών ή αν προετοίμαζε μεθοδικά την αρπαγή της εξουσίας και τον ένοπλο αγώνα κατά του αστικού κοινοβουλευτικού καθεστώτος. Το ΕΑΜ ήταν μία οργάνωση, στην οποία εντάχθηκαν βεβαίως πολλοί ακομμάτιστοι πατριώτες για να απελευθερώσουν την πατρίδα από την τριπλή Κατοχή. Όμως το ΚΚΕ ποτέ δεν έχασε τον έλεγχο και χρησιμοποίησε τη στρατολόγηση αγών πατριωτών για να έχει ετοιμοπόλεμο στρατό για την περίοδο μετά την Απελευθέρωση. Είναι χαρακτηριστική η τάση του ΕΛΑΣ (Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού)

¹³⁷ www.istorikathemata.com

¹³⁸ Βλ. Μαζάουερ, Μ. (1994):σ. 165-168

¹³⁹ Βλ. Μαζάουερ, Μ. (1994):σ. 181-183

να διαλύει με φονικό τρόπο αντίθετες οργανώσεις ακόμη και την Κεντροαριστερή ΕΚΚΑ του Συνταγματάρχη Ψαρρού.¹⁴⁰

Ο Άγγλος Συνταγματάρχης Κρις Γουντχάουζ, ο οποίος ανήκε τότε στη βρετανική στρατιωτική αποστολή που στήριζε την ελληνική Αντίσταση, γράφει τα εξής χαρακτηριστικά: «Για τους ηγέτες του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ -όχι όμως και για πολλούς από τους οπαδούς τους, των οποίων ήταν εύκολο να εκμεταλλευθούν τον ενθουσιασμό- η πάλη κατά των Γερμανών ήταν δευτερεύουσα μέριμνα, η οποία αναλαμβανόταν μόνο για σκοπούς που εξυπηρετούσαν τον αρχικό σκοπό της κατακτήσεως της πολιτικής εξουσίας». Ο Γιουγκοσλάβος παρτιζάνος και συνεργάτης του Κομμουνιστή ηγέτη Τίτο, ο γνωστός Βουκμάνοβιτς-Τέμπο, αν και υπήρξε για ένα διάστημα σύμβουλος και συνεργάτης του ΚΚΕ, παραδέχεται ότι μερικές φορές ο ΕΛΑΣ σκοπίμως απέφευγε τη σύγκρουση με τους Γερμανούς και Ιταλούς για να διατηρεί δυνάμεις για την κατάληψη της εξουσίας¹⁴¹.

4.2 Αντιστασιακά δρώμενα και γεγονότα στην περιοχή της Καλαμάτας.

Ο Γιώργος Δημητριάδης από τη Σπερχογεία, που ανήκε στο λόχο του Πυρπυρή, διηγήθηκε ότι μετά την δεύτερη ενέδρα του Αγίου Φλώρου η διμοιρία μου χτυπήθηκε με τους Γερμανούς που ξέφυγαν από την ενέδρα κοντά στη διακλάδωση Πηδήματος στο γεφύρι της Λιγδούς (ποταμός Άρις). Μετά την σύγκρουση έχασα το περίστροφό μου. Το βρήκε ο Τσαγκλής απ' το Αριοχώρι και το πήρε μαζί του. Μετά με μια παρέα έκατσε σε κάποιο μαγαζάκι στο χωριό. Ξαφνικά μπήκαν Γερμανοί και τους πιάσανε. Πάνω στον άτυχο Τσαγκλή βρήκαν το περίστροφό μου και τον εκτέλεσαν.¹⁴²

Ο Κώστας Μπαξεβανάκης διηγήθηκε μια φοβερή περιπέτειά που είχε εκείνη την εποχή: «Στις 27 Φεβρουαρίου γινότανε η κηδεία ενός Ταγματασφαλίτη. Ήταν κουνιάδος του επιπλοποιού Νίκου Βαρβουτσή. Οι ταγματασφαλίτες ήρθαν και με πιάσανε στο μαγαζί μου (Φαρών και Λακωνικής). Με συνέλαβε ο Καμαρινέας και μ' έβγαλε στο δρόμο. Όπως ακούστηκε θέλανε να με εκτελέσουνε πάνω στο φέρετρο για

¹⁴⁰ Βλ. Μαζάουερ, Μ. (1994):σ. 167-169

¹⁴¹ Βλ. Woodhouse, C. (1948): σ. 140-142

¹⁴² Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006):σ.211

αντίποινα. Ο ανθυπολοχαγός Τζουμάνης είπε στους άλλους: “*Άμα πλησιάζει η κηδεία να που πείτε*”. Η κηδεία θα περνούσε από την Λακωνικής, θα ανέβαινε τη Φαρών και θα κατέληγε στο νεκροταφείο. “*Έρχεται, έρχεται ...*” φώναξε κάποιος. Ο Τζουμάνης ανέβηκε στο πεζοδρόμιο... κοίταξε προς εμέ και τράβηξε το πιστόλι του. Κατάλαβα ότι θα με σκότωνε. Σκέφτηκα να φύγω. Ήμουν πρωταθλητής με χρυσό μετάλλιο δρόμου. Δεν είχα άλλη επιλογή “*το βάλω στα πόδια*”. Βαράτε του φώναξε ο Καμαρινέας μας έφυγε. Οι σφαίρες σφύριζαν γύρω μου και εγώ πήγαινα δεξιά – αριστερά από στενό σε στενό. Επικράτησε πανικός, ο κόσμος που συνόδευε την κηδεία σκόρπισε. Νόμισαν ότι τους την έπεσαν οι αντάρτες.»¹⁴³

Ο επονίτης Στάθης Κομματάς διηγείται: Η ώρα ήταν 9 με 10 τη νύχτα. Εγώ με τον Ντιγκιντίγκι (Μπεγιώργο) νέα παιδιά βρήκαμε ένα μικρό ανοιχτό παράθυρο της αποθήκης των Γερμανών και με ένα γάντζο, που μας έδωσε ο Μιχάλης Μαυροειδάκος, άνθρωπος της Οργάνωσης, καταφέραμε και πήραμε ένα πολυβόλο. Όταν φεύγαμε, είδαμε απέξω από το σπίτι του Φουρναράκη (στην Ναυαρίνου) παρκαρισμένο ένα γερμανικό ποδήλατο. Το πήραμε εγώ μπροστά οδηγώντας και πίσω ο άλλος με το πολυβόλο στον ώμο χαθήκαμε μέσα στη νύχτα αλλά με προορισμό. Σκέφτομαι σήμερα λέει ο Κομματάς με πόση ευκολία παίζαμε με το θάνατο.

Ανέφερα τυχαία τρία ζωντανά γεγονότα προκειμένου να περιγράψω το κλίμα της εποχής, καθώς επίσης να αναδείξω την αυτοθυσία του ελληνικού λαού. Μέσα από τα παραδείγματα γίνεται φανερό ότι η αξία της ζωής μπροστά στην κατάργησή της φαινότανε ασήμαντη.

4.3 Η αποχώρηση των Γερμανών από την Καλαμάτα (5-9-1944).

Τις εσπερινές ώρες της 5^{ης} Σεπτεμβρίου 1944 αποχώρησε από την περιοχή της Καλαμάτας ο Γερμανικός Στρατός Κατοχής. Η μεσημβρινή έκδοση της τοπικής εφημερίδας αναφέρει:

“ Η χθεσινή ημέρα διέρρευσε ήρεμα και ήσυχα, η δημόσια τάξη δεν διασαλεύθη ποσώς χάρις εις τα συντονισμένα δραστικά μέτρα, τα οποία έχουν λάβει αι Διοικητικάί, Στρατιωτικάί και Αστυνομικάί μας αρχαί. Εκείνο το οποίον έκαμε εξαιρετικήν

¹⁴³ Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006):σ.220

εντόπωσιν και εις τας Γερμανικάς στρατιωτικάς αρχάς κατοχής είναι η στάσις την οποία τηρεί ο λαός απέναντι των αποχωρούντων Γερμανών στρατιωτών, τους οποίους προπέμπουν όταν εκείνοι φεύγουν, τους αποχαιρετούν φιλικώς»¹⁴⁴.

Η εφημερίδα είναι λογοκριμένη και αντιλαμβάνομαι το ύφος των όσων γράφονται. Δεν μπορώ όμως να δεχθώ τη φράση «τους αποχαιρετούν φιλικώς». Πως μπορεί να συνέβαινε αυτό όταν οι μνήμες της εκτέλεσης των 300 Καλαματιανών την 8 Φεβρουαρίου ήταν νωπές και σίγουρα κάποιιοι εκ των συγγενών αυτών θα ήταν στο δρόμο και θα διαμαρτύρονταν.

Η αποχώρηση του Γερμανικού Στρατού από τη Μεσσηνία έγινε χωρίς μεγάλες αντιδράσεις και χωρίς καμία ενέδρα από το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ στο δρόμο Καλαμάτας –Τρίπολης που προσφερόταν για αυτό, ως κατ' εξοχήν ορεινός¹⁴⁵. Ως γνωστόν στις 4 Σεπτεμβρίου 1944, οι Γερμανοί από όλες τις φρουρές της Μεσσηνίας συγκεντρώθηκαν στην Καλαμάτα και από εκεί αποχώρησαν. Εκείνη την περίοδο το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ ενδιαφερόταν όπως αποδείχθηκε για την κατάληψη των πόλεων που απελευθερώνονταν από τους Γερμανούς και όχι για την καταδίωξή τους¹⁴⁶.

Υπάρχει και μια άλλη εκδοχή που λέει ότι κατά τις μέρες που αποχωρούσαν οι Γερμανοί από την Καλαμάτα και συγκεκριμένα στις 4 Σεπτεμβρίου 1944 το 9^ο Σύνταγμα του ΕΛΑΣ έστησε ενέδρα από τη δεξιά πλευρά του δρόμου από την Θουρία έως τον Άγιο Φλώρο. Ήταν μια πολύ καλά οργανωμένη και στημένη ενέδρα από την οποία οι Γερμανοί θα είχαν πολλές απώλειες. Όμως η ενέδρα προδόθηκε στους Γερμανούς από τους ταγματасφαλίτες. Η φάλαγγα αποχώρησης των Γερμανών από την Καλαμάτα αποτελείτο από 200 αυτοκίνητα. Μόλις οι ταγματасφαλίτες δέχτηκαν τα πρώτα πυρά από τους αντάρτες τραβήχτηκαν 50 μέτρα πλάγια και μαζί με τους υποψιασμένους, από πριν, Γερμανούς, που διέθεταν μεγάλη δύναμη, κατόρθωσαν με όλμους να απωθήσουν το 9^ο Σύνταγμα και να κατευθυνθούν προς Τρίπολη.¹⁴⁷

Ο αείμνηστος Μητροπολίτης Μεσσηνίας Πολύκαρπος Συνοδινός, κατά το διάστημα της Κατοχής επέδειξε με τους λόγους του αλλά και με τις πράξεις του πατριωτικό ήθος και εθνική δράση. Στις 4 Σεπτεμβρίου 1944 έκανε παράκληση μέσω

¹⁴⁴ Βλ. εφ. «Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος». 5 Σεπτεμβρίου 1944, αρ. φ. 169.

¹⁴⁵ Βλ. Αποστολόπουλος, Α. (1991): σ.778

¹⁴⁶ Βλ. Ζερβής, Ν. (1998): σ.258.

¹⁴⁷ Βλ. Αντωννάκης, Χ. (2006): σ. 172

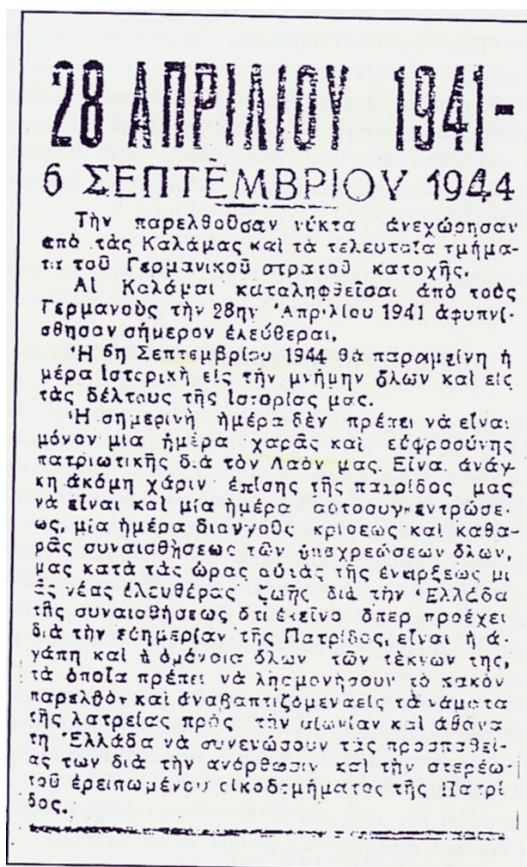
του τύπου στο Μεσσηνιακό Λαό προκειμένου να σεβαστούν τους γερμανικούς τάφους στο γερμανικό νεκροταφείο και να μη προβούν σε βεβηλώσεις.¹⁴⁸

Στις 6 Σεπτεμβρίου 1944 η Καλαμάτα πλέον είναι ελεύθερη, οι τοπικές εφημερίδες εκδόθηκαν κανονικά η κάθε μία μόνη της. Τα κύρια άρθρα των εφημερίδων αναφέρονται στην πολυπόθητη ελευθερία, την οποία ο Μεσσηνιακός λαός τη στερήθηκε 3 χρόνια, 4 μήνες και 7 ημέρες. Παρακάτω παραθέτω μερικά αποσπάσματα από τα κύρια άρθρα των εφημερίδων:

«**Τα Νέα**» Διευθυντής: Σπύρος Ηλ. Γιαννακόπουλος

28 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941 – 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1944

*“Την παρελθούσαν νύκτα ανεχώρησαν από τας Καλάμας και τα τελευταία τμήματα του Γερμανικού στρατού Κατοχής.... Η σημερινή ημέρα δεν πρέπει να είναι μόνο ημέρα χαράς ... να είναι και μία ημέρα αυτοσυγκεντρώσεως,... συναισθήσεως των υποχρεώσεων όλων μας ...”.*¹⁴⁹

¹⁴⁸ Βλ. εφ. «Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος», 4 Σεπτεμβρίου 1944, αρ. φ. 168.

¹⁴⁹ Βλ. εφ. «Τα Νέα», 6 Σεπτεμβρίου 1944, έτος 8^ο, αρ. φ. 1.

«Θάρρος» Ιδιοκτήτης Ιων. Μ. Αποστολάκης, Διευθυντής Ιων. Π. Αναπλιώτης.

ΑΠ' ΤΑ ΚΟΚΚΑΛΑ ΒΓΑΝΜΕΝΗ

“Κι’ ήλθεν η Λευθεριά ...Κι’ ασπρογαλιάσαν οι ουρανοί. Και σπάσαν οι αλυσίδες της σκλαβιάς... Λευθεριά!.. Λευθεριά!... Πίσω από τις μπλάβες βουνοκορφές του Ταϋγέτου, ανέτειλε λαμπρός, ... ήλιος λευθεριάς... Και των Εκκλησιών τα σήμαντρα χαρμόσυνα χτυπήσαν...”¹⁵⁰

ΑΠ' ΤΑ ΚΟΚΚΑΛΑ ΒΓΑΛΜΕΝΗ...

Κι’ ήλθεν η Λευθεριά...

Κι’ ασπρογαλιάσαν οι ουρανοί; Και σπάσαν οι αλυσίδες της σκλαβιάς. Κι’ άνοιξαν οι κρουνοί της άμβροσίας και’ στράλαξαν δροσιά στις καταματωμένες τις καρδιές των πανηγύγων Έλληνων...

Λευθεριά!...Λευθεριά!

Πίσω από τις μπλάβες βουνοκορφές του Ταϋγέτου, ανέτειλε λαμπρός λουσμήνος στα χρυσάφι της χθεσινής χιονοπωρινής ημέρας, ο ήλιος της λευθεριάς. Και φώτισε τα Μεσοσηνιακά κάμπα ως πέρα του Λυκόδημου τις ματόβρεχτες κορφές, κι’ άκόμη πέρα: Ός το γαλαξία άτλαξί της Ίεώμης, και σκόρπισεν ή βαρυσυνναφία, που, αά μολύβι βάραινε στα στηθή της νύφης του Μεσοσηνιακού κόρφου.

Λευθεριά!

Και των Έκκλησιών τά’σημαντρα χαρμόσυνα χτυπήσαν και το βωμερά άλαλοήχι των ξεσκλαβωμένων Καλαμσιανών άντήχησε ξέφρενο στους ποτισμένους μ’ αίμα άθών δρόμους της Πολιτείας κι’ άνταριάσαν τά σκουριανά φαραγγία της Μπαρολίβας και του Μαλεβού και σείστησαν τα ρεποθάμελα του κάστρου της Καλαμάτας, από το άναστάσιμο ντουφεκοβολητό των λισπημένων παληκαριών της

Τιμή στην Πολιτεία ετούτη που πρώτη, όπως και στο Εικοσιένα, άίσθανθηκε στα σπλάχνα της της λευθεριάς το σκίρτημα, Αιώνια ή μνήμη των μελαψών σταυραετών της που πέσανε στα ματόβρεχτα πεδία της Άλβανίας και φτεροπόδαροι σελάγισαν στών Βερσαλλιέρων και των Άρδίτι του καταγελαστού Μουσσαλίνι, τ’ άσκέρια, σκορπώντας το θανατικό.

Αιώνια ή μνήμη όλων εκείνων, που πέθαναν για την Ελλάδα, βιγλατίζοντες την Πατρίδα της Μακεδονίας και της Θράκης τά βουνά κ’ Ιχνηλατίσαν, σε μιάν εποχή χαλασμού και ήθικου ξεπεσμού, στ άχναρια τρύμπουρ λωτιέρη των ψυχών στο Μορηά, του ντρελόπαπα της Πολιανής, άθανάτου ήρώα Γρηγόρη Δικαίου — Φλέσσα ή Παπαφλέσσα.

Αιώνια ή μνήμη εκείνων που πάσανε δαδουχώντας το δρόμο των Έλλήνων προς τη Λευθερία...

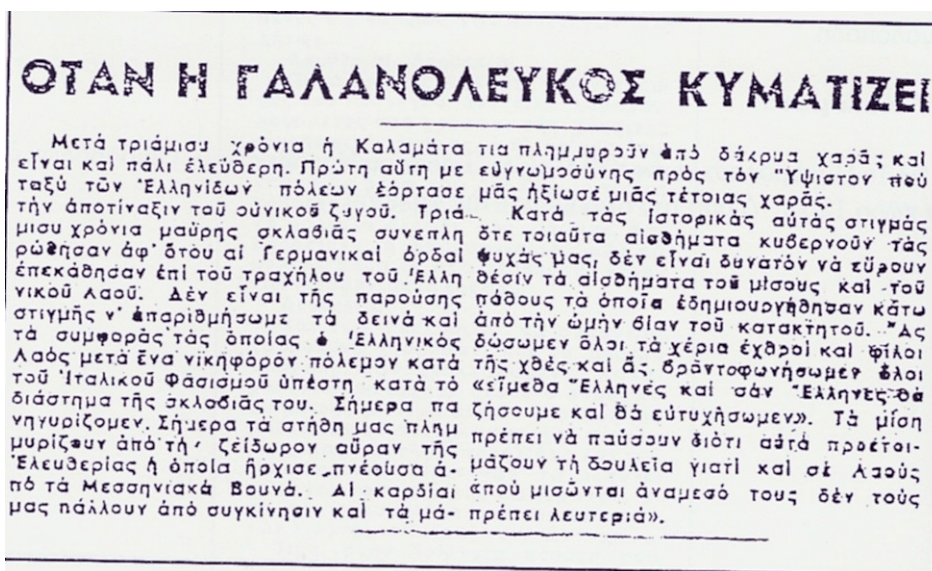
ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΑΠΛΙΩΤΗΣ

«Σημεία» Διαχειριστής Ιων. Β. Μιχαλακίας, Διευθυντής Θ.Μ. Μαρκόπουλος

¹⁵⁰ Βλ. εφ. «Θάρρος», 7 Σεπτεμβρίου 1944, έτος 46^ο, αρ. φ. 13601.

ΟΤΑΝ Η ΓΑΛΑΝΟΛΕΥΚΗ ΚΥΜΑΤΙΖΕΙ

“Μετά τριάμισυ χρόνια η Καλαμάτα είναι και πάλι ελεύθερη. Πρώτη αυτή μεταξύ των ελληνίδων πόλεων εόρτασε την αποτίναξιν του ουνικού ζυγού. ... Σήμερα πανηγυρίζομεν. ... Αι καρδίαι μας πάλλουν από συγκίνησιν και τα μάτια πλημμυρούν από δάκρια χαράς... Ας δώσουμε τα χέρια εχθροί και φίλοι της χθές και ας βροντοφωνάζουμε όλοι είμεθα Έλληνες και σαν έλληνες θα ζήσουμε...”¹⁵¹

«Λευτεριά» Εκδότης Ν.Ε. ΕΑΜ Μεσσηνίας

ΧΤΥΠΟΥΝ ΟΙ ΚΑΜΠΑΝΕΣ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

“Χαρμόσυνα απ’ άκρη σ’ άκρη της Μεσσηνίας χτυπούν οι καμπάνες. Και με γρηγοράδα της αστραπής το χαροποιό, το μεγάλο, το συγκινητικό μήνυμα της Λευτεριάς μεταδίδεται σε κάθε γωνιά.... Όλοι οι τίμοι και αγνοί πατριώτες της Μεσσηνίας που πάλαιψαν τρία ολάκερα χρόνια αγώνα σκληρό κι’ ανελέητο ενάντια στους βαρβάρους ούνους κατακτητές, και δεν γονάτισαν! ... ξεχύνονται στους δρόμους... Η ώρα του ξεκαθαρίσματος των λογαριασμών είναι μπροστά μας. Πολίτες της Μεσσηνίας, μην ξεχνάτε το χρέος σας. ΣΤΑ ΟΠΛΑ!!!”¹⁵²

¹⁵¹ Βλ. εφ. «Σημαία», 7 Σεπτεμβρίου 1944, έτος 29^ο, αρ. φ. 8394.

¹⁵² Βλ. εφ. «Λευτεριά», 6 Σεπτέβρη 1944.

ΔΕΥΤΕΡΙΑ

Καθημερινή έκδοση της Ν.Ε. του ΕΑΜ Μεσοητίας

Κίτου στη Μεσοητία—6 Σεπτέμβρη 1944 Τό φύλλο 3ραχ. 200 300

ΧΤΥΠΟΥΝ ΟΙ ΚΑΜΠΑΝΕΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΙΑΣ

ΠΟΛΙΤΕΣ ΣΤΑ ΟΠΛΑ!

Χερσόμενα ελ' άλογ ε' ειση της Μεσοητίας χτυπε οι κερμπάνες. Και με γνηγορ-
 δου της άετρεκής το χειροποκνί, το μέγλο, το συγκινητικό μήνυμα της Δευτερίας μεταδι-
 δεται εί καθε γωνιά, εί καθε σάβτι, εί καθε καλύτε Μεσοητική. Κί όλοι οι τίμιοι και
 άγιοι πατριώτες, όλοι οι πολίτες της Μεσοητίας που κάλασαν τρία άλκακια χρόνια ά-
 γωνα σκληρού κί απείρητου ένάντιο στους βερβαρους σήνους κατακτητές, και δε γονάτισαν, δέν
 προυκόνησαν, δε δειλιάσαν, ξεχώνονται στους όρμους, μαζί με τις γυναίκες και τά παιδιά,
 τής Έπαισίας και τ' άερόπυλίας, κί όλοκλίμαρον την άνεκρωστη ήδονή του μεγάλου άγ-
 γέλιμου! Στους όρμους, και τις κλίτες, στις πολίτες και τά χωριά, σκηνής δημοτικιά
 συγκινητικά και έφάνετασσο μεγάλεται, έκδηλωσις άθρόμης και μαρτυρία για τό ε-
 νό πατηγόνι της λαϊκής ψυχής, ξευλιγγιται άδικότα και με Έταση που δλοίνα και μεγα-
 λώναι. Όλος ό λαός κίτριαι μέλος σ' κητο τό ξεφάνετασσο.

Μονότα τά καλύτεριαι των ταγμάτων, οι φοιότες, οι προδότες, οι Περρωτιώτες,
 οι Παπαδηκουάτοι, οι Σαυρήδες, οι Θέορηνόδες, οι Σαυρήδες, δέν κοιόθουν χροιά για τό
 ξελενίτρωμα της Πατρίδας μας. Μονότα αυτοί λυπούνται γιατί έφυγαν τά ξανθά χτήνη του
 χίολο Μονότα αυτοί δέν παίρνουνε μέρος στο λαϊκό ξεφάνετασσο, στη γενική χροιά, στο ψυχικό
 μ.δωί του Μεσοητικού λαού. Μονότα για αυτούς οι κερμπάνες δε χτυπάνε χερσόμενα με λυ-
 πια, και δέν προμηγώνε γιορτά, μη δίκαιες τιμωρίες.

"Η άφρι του ξεκαθαρίσματος των λογισμοτων έννοι κερμπάνες. Η ολίτες της
 Μεσοητίας, μήν ξεχάστε τό χροίό σας." ΣΤΑ ΟΠΛΑ!!

Παρακάτω δημοσιεύεται η προκήρυξη του Διοικητή των Ταγμάτων Ασφαλείας Καλαμάτας Ανθυποσημαγού Νικολάου Θεοφάνους, που αγγίζει με το ύφος της τα όρια του κωμικού. Από τις 6 Σεπτεμβρίου 1944, όπως ανεφέρθη, οι τοπικές εφημερίδες εκδίδονταν η κάθε μία πάλι χωριστά.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

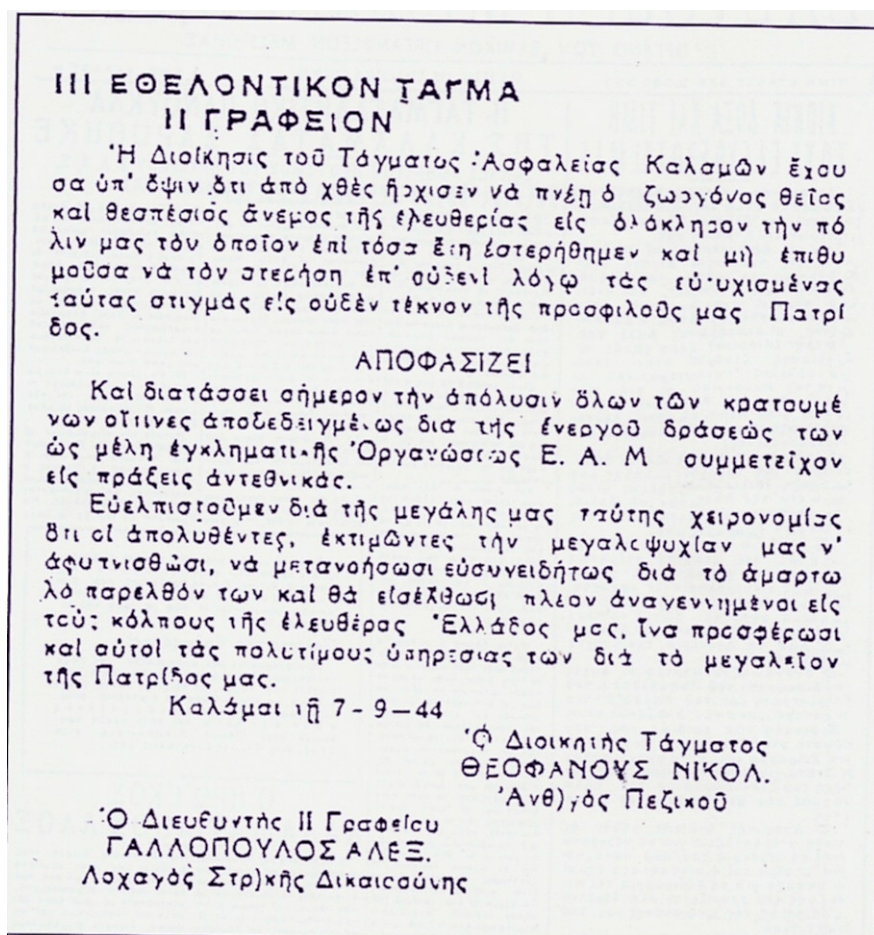
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΩΝ ΚΑΛΑΜΩΝ

Αποχωρήσαντος του στρα άνικειμένους εις τρούς νόμους.
 του κατοχής εκ της πόλεως ε) Δηλώ ότι είμαι εις τεθει-
 Καλαμών, άπασσι οι δημόσι μένος να πατάξω άμειλίκιως
 αι ύπηρεσίαι περιήθον εις χει μένος πάντα παροβάτην των διαστα-
 ρας των έλληνικών άρχων. γων των υπό των ύπευθύνων
 'Ως διοικήτης του Ταγματος του Κράτους έκδομένων άρ-
 'Ασφαλείας της πολέως μας. χων, ως και πάντα όστις ήθε-
 'Εντέλλομαι τά κάτωθι: λεν άσχοληθθί με πράξεις άν-
 α) Άπαγορεύω πάσαν πρά τιβαινώσας εις την Λογικήν
 ξιν τεινούσαν εις την διατά και τον Νόμον.
 λευσίν της δημοσίας άσφα Κάλάμαι η' 6 Σ)β. Ιου 1944
 λείας. Ο διοικήτης
 β) Άπαγορεύω σχόλια επί ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚ.
 των λυρβατισμένων μέτρων πα 'Ανθ)γός Πεζικού

γ) Συνιστώ την άκριβή έκτέ-
 λεισιν των έκδοθεισων μέχρι
 σημερον και έκδοθησομένων
 διαταγων προς άφελος του
 κοινοδ της πόλεως.
 δ) Προσκαλώ άπαξάπαντος
 τους κατοίκους της πόλεως να
 άσχοληθωσιν με τά ειρηνικά
 των και μόνον. Ξυγσ άσφεύ
 γογτες καθεά άμίζιεις πράξεις

«Σημαία» 7 Σεπτεμβρίου 1944

Από την παρακάτω δημοσιευμένη απόφαση της Διοίκησης του Τάγματος Ασφαλείας Καλαμάτας ο καθένας πολύ εύκολα μπορεί να διακρίνει το πώς σε λίγες ώρες έχει αλλάξει ριζικά η κριτική των ταγματασφαλιτών απέναντι στους κατακτητές. “ ... απόλυσιν όλων των κρατουμένων... επειδή ...ήρχισεν να πνέη ο ζωογόνος θείος και θεσπέσιος άνεμος της ελευθερίας εις ολόκληρον την πόλιν μας ...”

«Σημεία» 7 Σεπτεμβρίου 1944

4.4 Οι Γερμανοί φεύγουν, οι Ταγματασφαλίτες μένουν.

Εκτός από την μείωση των άσκοπων ενεργειών ο ΕΛΑΣ έπρεπε, για να συνεχίσει την αντίσταση, να βρει λύση στο πρόβλημα με τους καταδότες. Επομένως για τον ΕΛΑΣ ήταν πολύ ουσιαστικό η περιστολή φαινομένων προδοσίας.¹⁵³ Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε με την ίδρυση των Ταγμάτων Ασφαλείας διότι οι ταγματασφαλίτες είχαν πρόσβαση στις τοπικές κοινωνίες γνωρίζοντας πρόσωπα και

¹⁵³ Βλ. Κωστόπουλος, Τ. (2005): σ. 16-19

πράγματα. Στη Μεσσηνία, την περίοδο δράσης των Ταγμάτων, είχαν συλληφθεί και μεταφερθεί σε στρατόπεδα μετά από καταδόσεις πάνω από 1500 άτομα.¹⁵⁴

Τα Τάγματα Ασφαλείας μαζί με τους Γερμανούς πήγαιναν στα χωριά, εκεί συγκέντρωναν στην πλατεία όλο τον πληθυσμό, και οι καταδότες φορώντας κουκούλες έδειχναν στους Γερμανούς ποιους άντρες και γυναικόπαιδα να συλλάβουν για εκδίκηση.

Κάποιους από τους συλληφθέντες ομήρους οι Γερμανοί τους έπαιρναν και τους χρησιμοποιούσαν στις «κλούβες» ξέσκεπου βαγονιού. Η «κλούβα» ήταν το πρώτο βαγόνι του σιδηροδρομικού συρμού το οποίο αφού γέμιζε ομήρους και ήταν ξέσκεπο αποφεύγονταν έτσι οι επιθέσεις και τα σαμποτάζ των ανταρτών.¹⁵⁵ Η εικόνα των καθημαγμένων ομήρων στις «κλούβες», τα συχνά ατυχήματα στα ζωσμένα με εκρηκτικά βαγόνια προκαλούσαν οργή.¹⁵⁶ Λόγω των γερμανικών αντιποίνων η νότια Πελοπόννησο είχε μετατραπεί σε περιοχή με ατελείωτες σφαγές, απαγχονισμούς και μαζικές εκτελέσεις. Με βάση τα δεδομένα αυτά, για την αντίσταση έμεναν δύο επιλογές είτε να σταματήσει τις αντιστασιακές ενέργειες είτε να βρει τρόπους να περιορίσει τα αντίποινα των Γερμανών. Για να συνέβαινε όμως αυτό, χρειαζόταν και η συνδρομή των συνεργατών των Γερμανών.

Έτσι οι ταγματασφαλίτες έγιναν μισητοί για αυτές τις αποτρόπαιες πράξεις τους.¹⁵⁷ Οι ταγματασφαλίτες αποτελούνταν από περιθωριακά άτομα που είχαν στρατολογηθεί στην Αθήνα μεταξύ κακοποιών με καταγωγή από την Μεσσηνία ή από αλλού ανάλογα για ποια περιοχή προορίζονταν να σταλούν. Κίνητρά τους ήταν το μίσος τους εναντίον των κομμουνιστών και ο μισθός που τους δίδονταν. Αποστολή τους επίσης ήταν να ελέγχουν την μαύρη αγορά και να εισπράττουν τον φόρο της «δεκάτης» των προϊόντων για δικό τους όφελος.¹⁵⁸

Στα Τάγματα είχαν στρατολογηθεί και άτομα χωρίς την θέλησή τους λόγω του μέτρου της υποχρεωτικής επιστράτευσης με απειλές κατά των οικογενειών τους και των περιουσιών τους. Υπήρχαν στην Καλαμάτα περιπτώσεις αξιωματικών που φυλακίστηκαν μέχρι να ενδώσουν. Το ΕΑΜ προσπάθησε να απαντήσει στο

¹⁵⁴ Βλ. Μαγκριώτης, Δ. (1998): σ.121.

¹⁵⁵ Βλ. Παπαστεριόπουλος, Η. (1975): σ.359

¹⁵⁶ Βλ. Ρόκας, Τ. (1985): σ. 26

¹⁵⁷ Βλ. Χατζηπαναγιώτου, Γ. (1976): σ.432

¹⁵⁸ Βλ. Δουατζής, Γ. (1982): σ.68

πρόβλημα των καταδοτών και ταγματасφαιλιτών με εκφοβισμούς και συλλήψεις. Οι φυλακίσεις των συλληφθέντων ήταν αδύνατες λόγω των συχνών αναδιπλώσεων των ανταρτών. Το ΕΑΜ προσπάθησε να αποφύγει τις ακρότητες και τα αντίποινα. Αυτό όμως δεν επιτεύχθηκε διότι μέσω των, κατά τόπους, αντιστασιακών οργανώσεων του είχε προσχωρήσει πλήθος στοιχείων ξένων «προς τις πολιτικές παραδόσεις του κόμματος», τυχοδιώκτες και αριβίστες, που εκμεταλλεύονταν την κομματική ταυτότητα και κατέφευγαν σε ατασθαλίες και βαρβαρότητες.

Η αποχώρηση των Γερμανών ήταν μια πρώτης τάξης ευκαιρία για τον ΕΛΑΣ να τους σφυροκοπήσει. Αυτό όμως δεν έγινε, διότι, όπως γράφει ο τότε επικεφαλής της Αγγλικής αποστολής και αργότερα βουλευτής του Εργατικού Κόμματος, Ουϊλκίς, ... Η βρετανική Κυβέρνηση δεν επιθυμούσε να εμπλακεί ο ΕΛΑΣ σε επιχειρήσεις εναντίον των Γερμανών, αφού το πολιτικό γόητρο που θα προέκυπτε από μια τέτοια επιχείρηση δεν θα άρεσε στο Φόρεϊν Όφισ αυτήν την περίοδο.¹⁵⁹ Οι ταγματасφαιλίτες κάλυπταν τους Γερμανούς κατά την αποχώρησή τους και τους δίνονταν η ευκαιρία για μια τελευταία «συνεργασία». Οι Ταγματасφαιλίτες, κατά την αποχώρηση των Γερμανών στις 6 Σεπτεμβρίου 1944 από την Καλαμάτα, τους συνόδευσαν μέχρι την Τσακώνα με προφυλακές, πλαγιοφυλακές και οπισθοφυλακές προκειμένου να είναι καλυμμένοι σε περίπτωση επίθεσης των ανταρτών. Οι Γερμανοί όπλισαν τους Ταγματасφαιλίτες με τέλειο γερμανικό οπλισμό.¹⁶⁰ Στον Μοριά δρούσαν περίπου 6000 ταγματасφαιλίτες εγκατεστημένοι σε πολύ καλά εμπόλεμα σημεία, άρτια εξοπλισμένοι από τους Γερμανούς και την προδοτική κυβέρνηση του Ράλλη και σε μικρότερο βαθμό από τους Άγγλους μέσω της εξόριστης κυβέρνησης.

Οι Ταγματасφαιλίτες μετά την αποχώρηση των Γερμανών είδαν τους Άγγλους σαν σανίδα σωτηρίας. Πανικόβλητοι όπως ήταν, μετά την αποχώρηση των Γερμανών κατακτητών, βρήκαν την ευκαιρία να σωθούν αλλάζοντας αφεντικά. Η ανατροπή των ηθικών αξιών πληρώθηκε με ποτάμια αίματος. Ανύποπτος ο ελληνικός λαός έπεσε σε θανάσιμες παγίδες που του έστησαν διεθνείς δυνάμεις, εκμεταλλεζόμενες τους ανεύθυνους ηγέτες της χώρας μας.¹⁶¹

Μετά την ενέδρα της Θουρίας και Αγίου Φλώρου, που αναφέραμε, ο ΕΛΑΣ με δύναμη περίπου 1000 ανταρτών εγκαταστάθηκε σε διάφορα σημεία του Ταυγέτου,

¹⁵⁹ Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006): σ.276-277

¹⁶⁰ Βλ. Αντωνακάκης, Χ. (2006): σ.118-119

¹⁶¹ Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006): σ.278

στη Νέδουσα, Σίτσοβα, Λαδά, Αλαγονία και Καρβέλι, που απείχαν μικρή απόσταση από την Καλαμάτα.

Την επομένη της αποχώρησης των Γερμανών 7-9-1944 τελέστηκε εις την Υπαπαντή δοξολογία για την απελευθέρωση της Καλαμάτας. Εκεί ακούστηκαν πολλοί εξωφρενικοί πανηγυρικοί που μπορούν να θεωρηθούν ως αποκορύφωμα του παραλόγου. Όπως του Νομάρχη Δημητρίου Περρωτή που ο βίος και η πολιτεία του και τα φιλογερμανικά του αισθήματα μέχρι την αποχώρηση των Γερμανών ήταν γνωστά, ...εκφράσας την χαράν του, ωμίλησεν για τον τόσο σκληρά δοκιμασθέντα μεσσηνιακό λαό ... και καταλήγοντας ζητωκραύγασε υπέρ της ελευθερίας της Ελλάδας και του Βασιλέως. Όλοι οι πανηγυρικοί δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα «Θάρρος», στις 9-9-1944 όπως φαίνεται παρακάτω.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ. ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ. ΕΤΟΣ 46ον - ΑΡΙΘ. 594. 19503. ΣΑΒΒΑΤΟΝ 9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1944. ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧΜΑΣ 5.000.000. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΙΩΑΝ. Π. ΑΝΑΠΑΡΤΙΤΙ.

ΘΑΡΡΟΣ

Η προχθεσινή δοξολογία εις Υπαπαντήν επί τη απελευθέρωσει της Καλαμάτας. Οι έκφωνηθέντες λόγοι.

Προσέθε την πρώτην ἐγένετο δοξολογία εις τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ὑπαπαντῆς ἐπὶ τῇ ἀπελευθέρωσει τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Γερμανοῦς. Ἡ Καλαμάτα εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀναπετάσῃ, ἕως καὶ τὸ 1821 πρώτη τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ λάβῃ ἑξαφοσιωτὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ παρόντος πολέμου. Τὴν δοξολογίαν παρεκολούθησαν πλῆθος κόσμου τὰ ὅποια εἶχον ἀπὸ πωρῆς κατὰ κλύσει τὸν πρό τοῦ Νεοῦ χρόνον.

Τὴν ἑνὴν πρωτὴν προσήλθον τὰ ἑποικια τμήματα τοῦ ταύματος Ἀσφαλείας καθὼς καὶ ἡ δὲννομικὴ ἐνταῦθα Χωροφυλακὴς φέρουσα τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, Προσηγουμένης τῆς φιλαρμονικῆς μπάντας ἡ ὁποία ἐπαίειε διέφορα πατριωτικὰ

τὸς δυστυχίους, οἱ σεισμοὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων, οἱ σεισμοὶ τῆς Τιμῆς, τῆς θρησκείας, τῆς Πατριότητος, τῆς οἰκογενείας.

Ἄλλ' ἂ Πατρίε μας ὅπως εἶπον καὶ ἄλλοτε δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔξερσανίευσαν διὰ τοῦ χρόνου, διὰ τῶν ἐμφυλίων τῶν ἐπίθων, διὰ τῆς ἀνηθικότητος, τοῦ ἐκφυλισμοῦ καὶ τῆς βελτίως ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς... Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἐξέφωσθησαν, ἔκαστοι δὲ μόνον φέρονται νῦν ἐπὶ τῶν τοιπίων τῆς Κορηθῶνος. Καὶ ἄλλ' ἔθνη πιθανόν νὰ ἐξερσανίσθωσι. Οἱ Ἴταλοὶ ἐπὶ παραδειγματι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ. Ἡ ὀλυμπιακὴ σημαὶ ὅλ' ἐπὶ διατάξει ἔσειε τοὺς δρόμους τῶν Ἑθῶν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ πύραμνίη, Ἀθῶντος, Ἀθῶντος, Ἀθῶντος... καὶ βασιλεύει Μενάλη

αἶμα, ἡ φωνὴ καὶ τὰ ἐρείπια δὲν θεμελιώνουσι τὴς καταστάσεις καὶ τὸ Γελοῦμα, ἀλλὰ μόνον ἡ καλὴ Διοίκισις.

Ἡ ἀθάνατος ποιητὴς τῆς Ἑλευθερίας μας λέγει:

«Ὅς μὴ ποῦν σὶδ σιοχησῶν τὴ ξένη ἔθνη ἀληθινὰ: Ἄν μισοῦσι ἀναισθητοὺς δὲν τοὺς πρέπει Ἑλευθερία: Ὅλοι μας αἰμιεθ' Ἑλληνας, μ' ἄν καὶ τὴν οὐτὴν λαογένη γλώσσαν τῶν ἐνδόξων προγόνων μας, τοὺς οὐδέποτε προβαθμῶν βωμῶς, τοὺς οὐδέποτε ἀναπνεόμενους ζεστούς, τὰ οὐτὸς τὰ τοὺς ἀλλοθους μας εἰλοοσι κῶματα, δ' Ἡλιος Ἰσταντὸς εἶ ἡμεις ἵναι γλυκὺς καὶ ζωγόνος.

β) τὴν ὑπόσχεσιν τῆς πειθασχίος. Νὰ πειθολόσωμε εἰς τὰ λόγια τοῦ Μενάλου σπο-

«ΘΑΡΡΟΣ» Καλαμών, 9-9-44)

Η ηγεσία του 9^{ου} Συντάγματος και τα ανώτερα κλιμάκια αποφάσισαν να μην επιτεθούν στους ταγματασφαλίτες της Καλαμάτας, αν δεν έλθουν πρώτα σε διαπραγματεύσεις μαζί τους. Η απόφαση ήταν να εφαρμοστεί η εντολή της ελληνικής κυβέρνησης του Καΐρου. Δηλαδή οι ταγματασφαλίτες να παραδώσουν τον οπλισμό

τους και να αφεθούν ελεύθεροι και να κριθούν αργότερα από την κυβέρνηση του Καΐρου όταν επιστρέψει στη Ελλάδα. Οι Γερμανοί φεύγοντας στις 4 Σεπτεμβρίου από την Καλαμάτα προς Τρίπολη άφησαν πίσω τους ως αντικαταστάτες τους συνεργάτες τους ταγματасφαλίτες, Νομάρχη Δημήτρη Περρωτή ιατρό, τον Δήμαρχο Ηλία Καρατζά φαρμακοποιό καθώς και τους ταγματάρχη διοικητή Χωροφυλακής Ιωάννη Φραγκουδάκη και τον λοχαγό Νικόλαο Θεοφάνους στρατιωτικό διοικητή των ταγμάτων ασφαλείας. Επικεφαλής στην επιτροπή διαπραγμάτευσης με τους αρχηγούς των ταγμάτων ασφαλείας τέθηκε ο ελληνοαμερικανός λοχαγός Τζων Φατσέας.¹⁶² Ο εκπρόσωπος των Άγγλων Γκίμσον δεν προσήλθε στην επιτροπή με την πρόφαση ότι δεν είχε εντολή από την κυβέρνησή του. Στον ορεινό όγκο του Ταϋγέτου κυριαρχεί ο ΕΛΑΣ. Οι αντάρτες στις 8 Σεπτεμβρίου ξεκίνησαν από την Αρτεμισία Αλαγονίας για τη συνάντηση. Τους συνόδευε ο καταγόμενος από την Αρτεμισία Ιωάννης Γεωρ. Καρνούσκος.¹⁶³ Οι επικεφαλής των ταγματасφαλιτών άκουσαν τις προτάσεις των συμμάχων που μιλούσαν να παραδώσουν τον οπλισμό τους στον ΕΛΑΣ και να αποχωρήσουν ελεύθεροι σύμφωνα και με εντολή της ελληνικής κυβέρνησης αλλά τις απέρριψαν. Ο επικεφαλής των διαπραγματεύσεων Τζων Φατσέας γυρνώντας στην Καλαμάτα δήλωσε ότι είπε μετά την απόρριψη στον αρχηγό του ΕΛΑΣ Γιάννη Φράγκο (Ακρίτα): “ *Κτυπάτε τους, είναι αμετανόητοι, είναι αλήτες*”.¹⁶⁴ Η αποτυχία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των ταγματасφαλιτών Καλαμάτας και της συμμαχικής επιτροπής του ΕΛΑΣ υπήρξε μοιραία, για όσα επακολούθησαν και πυροδότησαν την αλληλοσφαγή. Η πρόταση απορρίπτεται με αντιστροφή. Να παραδώσει ο ΕΛΑΣ τα όπλα του στο Τάγμα Καλαμάτας, που διοικεί ο ανθυπολοχαγός Θεοφάνους...¹⁶⁵

Στο Μοριά όπως αναφέραμε δρούσαν περίπου 6000 ταγματасφαλίτες εγκατεστημένοι σε πολύ καλά εμπόλεμα σημεία άρτια εξοπλισμένοι από τους Γερμανούς. Οι ταγματасφαλίτες στην Καλαμάτα ήταν περίπου 1000 και ήταν οχυρωμένοι σε διάσπαρτες σε όλη την πόλη πολύ καλές θέσεις. Διέθεταν καλό οπλισμό και άφθονα πυρομαχικά που τους είχαν αφήσει οι Γερμανοί.

¹⁶² Βλ. Αντωνακάκης, Χ. (2006): σ. 173

¹⁶³ Βλ. Καρακατσιάνης, Γ. (2009):σ. 43

¹⁶⁴ Βλ. Αντωνακάκης, Χ. (2006): σ. 173

¹⁶⁵ Βλ. Παναγιωτόπουλος, Γ. (1986):σ. 187-189

Οι οχρωματικές θέσεις που διέθεταν ήταν: Στο κάστρο της Καλαμάτας, στο Σύνταγμα, το ξενοδοχείο REX, το καφενείο Πάνθεον, φυλάκια στην Φραγκόλιμνα, στις 3 γέφυρες, στη δυτική πόλη κ.ά.¹⁶⁶

Εφ. «Ελευθέρη Μεσσηνία», Σεπτέμβριος 1944

¹⁶⁶ Βλ. Αντωννάκης, Χ. (2006): σ.174

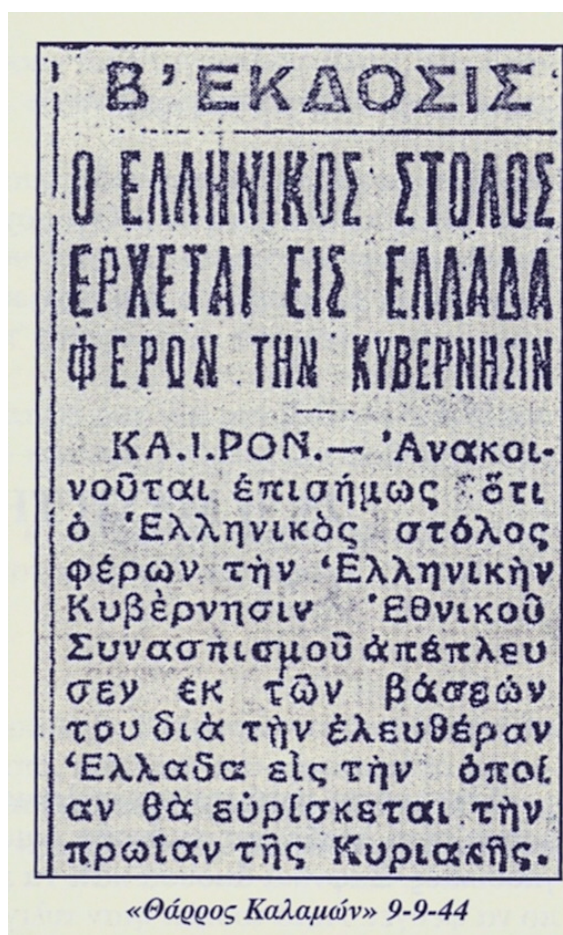

Εφ. «Ελευθέρη Μεσσηνία», Σεπτέμβριος 1944

Καθόμουνα στο καφενεῖο πίσω ἀπὸ τὴ Στοά Λόντου διηγείται ὁ Γιάννης Ταβουλαρέας καὶ ἐκεῖ ἔπινα τὸν καφέ μου, μὰ δυὸ μέρες ἀφοῦ εἶχαν φύγει οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Ἐκεῖ ἦταν καὶ ὁ Ορέστης Κουλόπουλος, στέλεχος τῶν ταγματῶν ἀσφαλείας. Στὴ συζήτηση ποὺ εἴχαμε μου εἶπε: «Σήμερα ἀκουσα στο ραδιόφωνο ὅτι ὁ Βασιλιάς καὶ ἡ κυβέρνηση Παπανδρέου φύγανε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Μετὸ καλὸ νὰ τους δεχτοῦμε, γιατί ἡ μόνη πόλη τῆς Ἑλλάδας ποὺ εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ τους

Γερμανούς είναι η δική μας”.¹⁶⁷ Το ραδιόφωνο έδωσε πράγματι αυτήν την είδηση, όμως η ελληνική κυβέρνηση έφυγε για Ιταλία.

Η είδηση αυτή δημοσιεύθηκε το Σάββατο στις 9-9-1944 στην εφημερίδα «Θάρρος». Είναι λοιπόν βέβαιο ότι τα τάγματα ασφαλείας και ο Νομάρχης Περρωτής περίμεναν την κυβέρνηση και το Βασιλιά και έτσι εξηγείται το προς τον καλαματιανό λαό, «Μολών λαβέ» του Περρωτή, στην πρόταση παράδοσης της συμμαχικής αποστολής. Αυτό μετά οδήγησε στην άσκοπη αιματοχυσία τόσο στην Καλαμάτα όσο στο Μελιγαλά και τους Γαργαλιάνους¹⁶⁸ αργότερα. Όλα αυτά θα είχαν αποφευχθεί αν είχαν βρει μια ειρηνική λύση ο ΕΛΑΣ με τους ταγματασφαλίτες και δεν τους τύφλωνε η αλαζονεία και δεν τους παραπλανούσαν οι Άγγλοι. Οι Άγγλοι έβλεπαν ότι τα συμφέροντά τους εξυπηρετούνταν καλύτερα με τον εμφύλιο σπαραγμό.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Βλ. Παναγιωτόπουλος, Γ. (1986):σ. 192-193

¹⁶⁸ Βλ. Παναγιωτόπουλος, Γ. (1986):σ.192

¹⁶⁹ Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006): σ. 286-287

Ε. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Τα Δεκεμβριανά

5.1 Αριστεροί μύθοι και πικρές αλήθειες για τα Δεκεμβριανά.

Τα θλιβερά γεγονότα του Δεκεμβρίου- Ιανουαρίου 1944 στην Αθήνα έχουν δώσει λαβή για την καλλιέργεια μιας ολόκληρης μυθολογίας από την πλευρά του ΚΚΕ και άλλων συνιστωσών της ελληνικής Αριστεράς. Η νέα γενιά Ελλήνων δεν είναι υποχρεωμένη να τρέφεται με μύθους και παραφιλολογίες, συστηματικά και περίτεχνα, καλλιεργημένους επί δεκαετίες¹⁷⁰.

Μετά την απελευθέρωση της Αθήνας στις 12.10.1944 σχηματίστηκε Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου. Σ' αυτή συμμετείχαν και Υπουργοί-Υφυπουργοί από τον χώρο του ΕΑΜ χωρίς να είναι όλοι ακραίοι κομμουνιστές. Αυτοί ήσαν οι Γ. Ζεύγος, Μ. Πορφυρογένης, Α. Σβώλος, Η. Τσιριμώκος, Α. Αγγελόπουλος και Ν. Ασκούτσης. Οι διαπραγματεύσεις είχαν καταλήξει στην απόφαση να διαλυθεί την 1.12.1944 η Πολιτοφυλακή του ΕΑΜ και να παραδώσει τη θέση της σε μία νέα Εθνοφυλακή, η οποία θα αποτελείτο από άνδρες όλων των αποχρώσεων και κομμάτων. Όμως το ΕΑΜ αρνήθηκε την ημέρα εκείνη να συμμορφωθεί και με εντολή του ΚΚΕ αποσύρθηκαν από την Κυβέρνηση οι αριστεροί Υπουργοί. Το ΚΚΕ κρατούσε την Πολιτοφυλακή για να επιτεθεί εναντίον των Αγγλικών Δυνάμεων του Σκόμπι και των ελαχίστων κυβερνητικών δυνάμεων, όπως ήταν η Χωροφυλακή και η Αστυνομία Πόλεων. Το ΕΑΜ ζήτησε άδεια για συλλαλητήριο την Κυριακή 3 Δεκεμβρίου. Ένα μεγάλο παναθηναϊκό συλλαλητήριο ξεχύθηκε στην Πλατεία Συντάγματος, παρά την κυβερνητική απαγόρευση. Υπολογίζεται ότι πήραν μέρος πάνω από 100.000 άνθρωποι, ενώ κάποιοι ιστορικοί τους ανεβάζουν και στις 500.000¹⁷¹.

Το συλλαλητήριο βάφτηκε στο αίμα, καθώς οι διαδηλωτές δέχθηκαν καταγισμό πυρών από την πλευρά των δυνάμεων ασφαλείας, με αποτέλεσμα να

¹⁷⁰ www.dimokratianews.gr

¹⁷¹ www.dimokratianews.gr

σκοτωθούν 30 άτομα και να τραυματιστούν 148. Ο Μάνος Χατζιδάκις αναφέρει, για την ημέρα αυτή ότι¹⁷²:

"Τα Δεκεμβριανά δεν ήταν αντίδραση κομμουνιστών. Ήταν η αγανάκτηση των παιδιών της γαλαρίας που έβλεπαν τους συντρόφους τους και τα όνειρά τους στα φέρετρα, από σφαίρες που ρίζαν δωσίλογοι και φασίστες, φορώντας γαλάζιους μανδύες εθνικοφροσύνης. Και όλα αυτά τα ελληνικά αποβράσματα με την επίσημη στήριξη του νεαρού τότε κράτους είχανε έναν εχθρό, την ψυχή των παιδιών της γαλαρίας"

Το ΚΚΕ επικαλείται ότι το συλλαλητήριο ήταν ειρηνικό, αλλά τους πυροβόλησαν εν ψυχρώ οι αστυνομικοί από τη Μεγάλη Βρετανία και από την ταρατσα της Βουλής.

Όμως η απόφαση για γενική επανάσταση είχε ληφθεί προ πολλού. Πριν από το συλλαλητήριο, ένοπλοι επιτέθηκαν κατά του σπιτιού του Πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου και τραυμάτισαν έναν αστυφύλακα ενώ στο Σύνταγμα σκότωσαν πριν από το συλλαλητήριο άλλον έναν αστυνομικό. Την πραγματική εικόνα της επαναστατικής προετοιμασίας ομολογεί ένα τότε στέλεχος του ΚΚΕ, ο Α. Καλλιγιάς, ο οποίος γράφει τα εξής εξόχως ενδιαφέροντα:

"Οι εφημεριδοπώλες διαλαλούσαν τα παρατήματα (της 1ης Δεκεμβρίου) με τη μοιραία διαταγή και το διάγγελμα (του Σκόμπι) που απειλούσε το λαό με λιμοκτονία και οικονομικό βάραθρο. Τώρα πια δεν απομένει καμία ελπίδα. Καμία ελπίδα; Ίσως αν υποχωρούσαν οι εαμικοί. Έτρεξα στα γραφεία της οργάνωσης. Τα δωμάτια ήσαν άδεια..... τα έγγραφα είχαν μεταφερθεί και πολλά έπιπλα. Από τα στελέχη κανείς. Μόνο οι ελασίτες της φρουράς υπήρχαν στο χτίριο και μερικοί πολίτες. Χωρίς να ρωτήσω τίποτε, γύρισα προς τα πίσω. Βγήκα και τράβηξα για το Κόμμα. Μια ανάλογη έκπληξη με περίμενε κι εκεί. Όλα είχαν μετακομιστεί. Το χτίριο είχε αδειάσει. Ρώτησα τον άνθρωπο της πόρτας: «Δεν μου λες, σύντροφε, μεταφερθήκανε τα γραφεία σας;». «Από σήμερα» μου απάντησε. «Πού» ξαναρώτησα με αδημονία. «Στην παρανομία, σύντροφε», έκανε ζωηρά ο θυρωρός. «Δεν κατάλαβες, λοιπόν, ακόμη, τί γίνεται;» Και τότε κατάλαβα οριστικά και αναμφισβήτητα τί γινότανε...."¹⁷³.

¹⁷² www.onalert.gr

¹⁷³ Βλ. Καλλιγιάς, Α. (1946): σ. 12-13

Δύο ημέρες πριν από το συλλαλητήριο, που πυροδότησε την έκρηξη, το ΚΚΕ και οι θυγατρικές του οργανώσεις είχαν ήδη φυγαδεύσει τα στελέχη τους στην παρανομία και είχαν κλείσει τα γραφεία τους. Η απόφαση για την ένοπλη κατάληψη της εξουσίας είχε ήδη ληφθεί και είναι μέγας μύθος να επιρρίπτεται η ευθύνη στην Αστυνομία, ότι δήθεν μετέτρεψε σε αιματηρή διαδήλωση ένα ειρηνικό συλλαλητήριο. Το τεχνηέντως παρουσιαζόμενο ως «ειρηνικό συλλαλητήριο» ήταν η αιχμή του δόρατος μιας προαποφασισμένης γενικής και βίαιης εξέγερσης¹⁷⁴.

“...Το Κόμμα μπορούσε πράγματι αν παραιτείτο της τραγικής εξέγερσεως του Δεκεμβρίου του 1944 να καταλάβει μια θέση εξέχουσα και ίσως δεσπόζουσα στην πολιτική ζωή της χώρας. Κατά το τέλος του 1944 βρισκόταν στην Κυβέρνηση. Είχε αποκτήσει συμμάχους σε όλες τις τάξεις του πληθυσμού. Οι πλείστοι από αυτούς, αν και ακόμη διατηρούσαν αμφιβολίες απέναντί του ήταν του λοιπού τόσον εκτεθειμένοι ώστε θα συνοδοιπορούσαν κατ' ανάγκην μαζί του. Εξάλλου το ΚΚΕ είχε εισχωρήσει παντού και οι αντίπαλοί του ήταν αδύνατοι και διηρημένοι. Η πολιτική διαδικασία τού προσέφερε πλεονεκτήματα σαφή, βέβαια, και με την πάροδο του χρόνου ίσως αποφασιστικά. Είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς πώς το ΚΚΕ άφησε να του διαφύγουν όλες αυτές οι εξαιρετικές ευκαιρίες.

Ίσως αυτό οφείλεται στο ότι το ΚΚΕ ακολουθούσε δύο αντίθετες γραμμές και δεν απεφάσιζε να ακολουθήσει τη μία ή την άλλη: Κυμαινόταν συνεχώς μεταξύ του αγώνος και του συμβιβασμού, μεταξύ της γραμμής της δυνάμεως και της γραμμής της πολιτικής. Χρησιμοποίησε τον αγώνα και τη δύναμη μόνο στον «τρίτο γύρο». Αν είχε νωρίτερα ακολουθήσει τη μία ή την άλλη γραμμή είναι πιθανόν ότι ο καταστρεπτικός γι' αυτόν «τρίτος γύρος» δεν θα χρειαζόταν»¹⁷⁵. (Ο Αβέρωφ με τον όρο «τρίτος γύρος» αναφέρεται στην ένοπλη σύγκρουση του 1946-1949 από την οποία το ΚΚΕ εξήλθε ηττημένο και οδηγήθηκε στην παρανομία).

5.2 Δεκέμβριος 1944 στην Καλαμάτα.

Το Σάββατο 2 Δεκεμβρίου 1944 στην εφημερίδα «Ελεύθερη Μεσσηνία» δημοσιεύεται το τετράστηλο “*Συνιστούμε σ’ όλους τους πατριώτες ΕΠΑΓΡΥΠΙΝΗΣΗ* -

¹⁷⁴ Βλ. Παπακωνσταντίνου, Θ. (1952):σ. 65-67

¹⁷⁵ Βλ. Αβέρωφ, Ε. (2010): σ. 146-147

ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ”.¹⁷⁶ Το «ΕΠΑΓΡΥΠΝΗΣΗ» προσδιορίζει και σηματοδοτεί κάτι σχετικό με αναμέτρηση. Στο ίδιο φύλλο της εφημερίδας δημοσιεύεται και ένα τηλεγράφημα της Ν.Ε. Μεσσηνίας του ΕΑΜ που απευθύνεται προς την Κυβέρνηση αλλά και προς την Κ.Ε. του ΕΑΜ:

“Οργανωμένος Λαός Καλαμάτας ομόφωνα ζητεί λύση στρατιωτικού που να εξασφαλίζει απόλυτα λαϊκές ελευθερίες από επιβουλές μοναρχοφασιστικών κύκλων, εθνική ενότητα και ομαλή εσωτερική εξέλιξη. Αποκρούει διατήρηση σωμάτων Αιγύπτου, που αποτελούν στη σημερινή σύνθεσή της προχωρημένα φυλάκια λαομίσητης και ανέκκλητης καταδικασμένης Δυναστείας. Ζητεί άμεση εισαγωγή σε δίκη κυριωτέρων εθνοπροδοτών. Καταδικάζει κάθε Κυβερνητική παρέκκλιση και δηλώνει απόφασή του να υπερασπιστεί κυριαρχικά του δικαιώματα”.¹⁷⁷

Την Κυριακή 3 Δεκεμβρίου στην Καλαμάτα πραγματοποιείται το συλλαλητήριο των εργατών υπέρ του ΕΑΜ. Η εφημερίδα του ΕΑΜ, «Ελεύθερη Μεσσηνία» σε εξάστηλο τίτλο γράφει: *“Η Καλαμάτα σε παλαικό συναγεμώ διατράνωσε την πίστη της στον ΕΛΑΣ και ζήτησε να παραιτηθή αμέσως η Κυβέρνηση του Εμφυλίου Πολέμου”*.¹⁷⁸

Το πρωί ο κόσμος συγκεντρώθηκε στην πλατεία 23^{ης} Μαρτίου και στη συνέχεια όλο το πλήθος των εργατών με επικεφαλής τη Φιλαρμονική πορεύθηκε στην πλατεία «Τριανόν» εκεί που ήταν τα γραφεία της Ν.Ε. Μεσσηνίας του ΕΑΜ. Μίλησαν ο πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Καλαμάτας Χρήστος Αντωνόπουλος και ο απεσταλμένος εκπρόσωπος της Κ.Ε. του ΕΑΜ σ. Βουρνάς. Ακούστηκαν κατηγορίες κατά της Κυβέρνησης ... να παραδοθούν οι προδότες. Μετά εκδόθηκε ψήφισμα και ορίστηκε επιτροπή επίδοσης του ψηφίσματος.¹⁷⁹ Ήδη η σύγκρουση του ΕΑΜ με την Κυβέρνηση που μέχρι πρότινος συμμετείχε είναι πλέον ορατή. Η διαπίστωση είναι απλή αν διαβάσει κανείς την προκήρυξη της Κ.Ε. του ΕΑΜ στην «Ελεύθερη Μεσσηνία» στις 6 Δεκεμβρίου.

“Ο ματοβαμένος δολοφόνος Παπανδρέου, ο μακελάρης του Αθηναϊκού λαού παραιτήθηκε. ... Ο αρχιπράχτορας των αρχιπροδοτών και των δολοφόνων έπαμε να

¹⁷⁶ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 2 Δεκεμβρίου 1944, αρ. φ. 79

¹⁷⁷ Βλ. Ζερβής, Ν. (2010): σ. 38, τ.7

¹⁷⁸ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 5 Δεκεμβρίου 1944, αρ. φ. 81

¹⁷⁹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2010): σ. 39-42, τ.7

κάνει τον πρωθυπουργό. Το αίμα του Λαού θα πέσει κατάρα και ανάθεμα στα κεφάλια όλων των δολοφόνων του. ... Όλοι σήμερα στην Αθήνα, όλοι στον αγώνα μέχρι την οριστική νίκη, για την δημιουργία πραγματικής Κυβέρνησης, ενότητας”.¹⁸⁰

Ένα δείγμα άγριας γραφής αποτελεί και το κύριο άρθρο της εφημερίδας «των Εαμικών Οργανώσεων Μεσσηνίας», με τίτλο “Αλοίμονο σ’ εκείνους που δεν θ’ ακούσουν τα χτυπήματα της ζαναμένης καρδιάς τους”.

Ένα απόσπασμα του άρθρου λέει: “ Οι λούστροι του βασιλέως, οι χρεωκοπημένοι πολιτικάντηδες, οι μεγάλοι δοσίλογοι και μαυραγορίτες, όλο το συνάφι των πατριδοκάπηλων και λαομίσητων τυχοδιωκτών της σημερινής Κυβέρνησης Παπανδρέου, ξεμασκαρεύτηκε πια ολότελα μπροστά στο Λαό. Διακηρύχνουν ότι θέλουν δημοκρατία και σοσιαλισμό και ξεσκεπάζονται πιστοί λακέδες του Γεωργίου ...”.¹⁸¹

Παρακάτω παραθέτω δημοσιευμένο προσκλητήριο, εντός πλαισίου στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας του ΕΑΜ.

‘Η εφημερίδα του ΕΑΜ δημοσίευσε στις 8 Δεκεμβρίου 1944 το εξής προσκλητήριο,⁷ εντός πλαισίου, στην πρώτη σελίδα και τετράστιχο:

“ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΚΑΙ ΜΕΣΣΗΝΗΣ ΟΛΟΙ ΣΤΟ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟ
ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ (ΩΡΑ 11 Π.Μ.) ΣΤΗΝ
ΚΑΛΑΜΑΤΑ.

Γιά να καταδικάσουμε τις δολοφονίες του μακελλάρη
Παπανδρέου.

Γιά να αποδοκιμάσουμε τις άνοιχτες επεμβάσεις του
Στρατηγού Σκόμπι στα εσωτερικά μας ζητήματα.

Γιά να βοηθήσουμε τον ήρωικό Λαό της ‘Αθήνας και του
Πειραιά στον αγώνα τους κατά του φασισμού και των
δικτατορικών πραξικοπημάτων.

Γιά να σώσουμε την ‘Ελλάδα, τη λευτεριά μας και την
‘Εθνική ανεξαρτησία μας.

Γιά να εξασφαλίσουμε το ψωμί και τη ζωή των παιδιών
μας στο χειμώνα που ‘ρχισε.

ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΣΕΣ!

Το συλλαλητήριο του Σαββάτου πρέπει ν’ αποτελέσει
ΠΑΜΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟ.

Κανείς και καμιά δέν πρέπει να μείνει στο χωριό του,
στο χωράφι του, στο μαγαζί του, στο γραφείο του.

ΟΛΟΙ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ! ΟΛΟΙ ΣΤΟ ΠΟΔΙ!

ΟΛΟΙ ΣΤΟΝ ΞΕΣΗΚΩΜΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ
ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ”.⁸

«Ελεύθερη Μεσσηνία», 8 Δεκεμβρίου 1944 αρ. φ.84

¹⁸⁰ Βλ. εφ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 6 Δεκεμβρίου 1944, αρ. φ. 82

¹⁸¹ Βλ. Ζερβής, Ν. (2010): σ. 49, τ.7.

Στο ίδιο φύλλο της εφημερίδας «Ελεύθερη Μεσσηνία» στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύεται το άρθρο:

ΟΧΙ ΝΕΑ ΚΑΤΟΧΗ!

ΟΙ 'Αγγλικές αρχές απαγόρευσαν τόν απόπλου τών παραλιών μας απ' τό λιμάνι τής Καλαμάτας μέ τή δικαιολογία ἔτι ἐνδέχεται νά θυδιαθοῦν ἀπό 'Αγγλικά πολεμικά ἐφ' ὅσον συνεχίζονται οἱ συγκρούσεις στήν 'Αθήνα. 'Η ἐνέργεια αὐτή τών 'Αγγλικῶν ἀρχῶν, ἐκτός τοῦ ὅτι παρεμποδίζει τή μεταφορά τροφίμων στόν πεινασμένο λαό τών Μεσσηνιακῶν παραλιῶν, ἀποτελεῖ τήν ἀπορροή μιᾶς **ΝΕΑΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΘΙΓΕΙ ΚΑΙΡΙΑ ΤΗΝ ΔΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ Μ.Σ.** Κανείς δέν παραγνωρίζει στούς συμμάχους τό δικαίωμα νά χρησιμοποιήσουν γιά **ΛΟΓΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥΣ** τό λιμάνια μας, ἐφ' ὅσον κοινός εἶναι ὁ ἀντιφασιστικός ἀγώνας. Τούτο ὅμως δέν σημαίνει ὅτι δέν μπορούμε κι' ἐμεῖς οἱ «ἐλεύθεροι» Ἕλληνες, νά χρησιμοποιοῦμε τό λιμάνια καί τή θάλασσά μας γιά τίς μεταφορές μας. 'Ο λαός τής Καλαμάτας σύσσωμος, ἔχει καθήκον νά προσηγορεύσει τό κυριαρχικό δικαίωμα του στή γωνιά τής Εὐρωπαϊκῆς γῆς καί νά διαμαρτυρηθεῖ ἐγτονα γιά τήν ἀντισημιακή αὐτή ἐνέργεια, πῶς δημιουργεῖ τρομερούς κινδύνους γιά τήν περιφέρειά μας. 'Ο σύνθημά μας πρέπει νά εἶναι : **"Οχι νέα κατοχή.**

Στις 8 Δεκεμβρίου 1944 το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ δημοσιεύει στην εφημερίδα «Ελεύθερη Μεσσηνία» την παρακάτω πρόσκληση, που καλεί το λαό της Μεσσηνίας σε συλλαλητήριο στην Καλαμάτα, στις 9 Δεκεμβρίου 1944.

ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΣΗΝΗΣ!

ΘΛΟΙ ΣΤΟ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

(ΩΡΑ 11 Π. Μ.) ΣΤΗΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑ

Γιά νά καταδικάσουμε τίς δολοφονίες τοῦ μεκελλάρη Παπανδρέου.
Γιά ν' ἀποδοκιμάσουμε τίς ἀνοιχτές ἐπεμβάσεις τοῦ Στρατηγοῦ Σκόμπυ στά ἐσωτερικά μας ζητήματα.
Γιά νά δοῦν ἡρωϊκῶς ὁ λαός τής 'Αθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ στόν ἀγῶνα τους κατά τοῦ φασισμού καί τῶν δικτατορικῶν πραξικοπημάτων.
Γιά νά σώσουμε τήν 'Ελλάδα, τή λευτεριά μας καί τήν 'Εθνική ἀνεξαρτησία μας.
Γιά νά ἐξασφαλίσουμε τό ψῶμι καί τή ζωή τῶν παιδιῶν μας στό χειμῶνα πού ἀρχισε.

ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΣΕΣ!

Τό συλλαλητήριο τοῦ Σαββάτου πρέπει ν' ἀποτελέσει **ΠΑΜΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟ.** Κανείς καί κομιά δέν πρέπει νά μείνει νά χωρίο του, στό σπίτι του, στό χωράφι του, στό μαγαζί του, στό γραφεῖο του.

ΘΛΟΙ ΣΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥΣ! ΘΛΟΙ ΣΤΟ ΠΟΔ ! ΘΛΟΙ ΣΤΟΝ ΣΕΙΣΗΚΩΜΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1944 η «Ελεύθερη Μεσσηνία» δημοσιεύει ως κύριο άρθρο της αυτά που συνέβησαν στην Αθήνα με έναν χαρακτηριστικό τρόπο δια του οποίου προσπαθεί να φανατίσει τους οπαδούς του ΕΑΜ αλλά και το λαό της Μεσσηνίας γενικότερα. Απόσπασμα από το κύριο άρθρο λέγει:

“Ο Παπανδρέου διάλεξε τον αποκλεισμό του στρατού του Λαού, χτύπησε δολοφονικά το Λαό της Αθήνας που διαμαρτυρόταν και χωρίς να διστάσει καθόλου κάλεσε το Σκόμπυ να τον κρατήσει με τη βία των τανκς στην εξουσία ξεπουλώντας έτσι την ανεξαρτησία της χώρας μας. Και έτσι άρχισε ο αιματηρός αγώνας, άρχισαν τα σιδερόφραχτα στρατεύματα του Σκόμπυ να χτυπούν σαν τους Γερμανούς τους συμμάχους τους έλληνες. Ο Λαός απαιτεί να φύγει από τη μέση ο δολοφόνος Παπανδρέου με την ψευτοκυβέρνησή του”.¹⁸²

5.3 Η αποχώρηση του Νομάρχη Δ. Περωττή. (12 Δεκεμβρίου 1944)

Στις 24 Νοεμβρίου 1944 μετά την απελευθέρωση της χώρας, ανέλαβε τα καθήκοντά του ως Νομάρχης Μεσσηνίας, ο συμπατριώτης Δημήτριος Συκιώτης. Ως Νομάρχης ήταν διορισθείς από την Κυβέρνηση της Εθνικής Ενότητας του Γεωργίου Παπανδρέου που είχε αναλάβει καθήκοντα στην Αθήνα στις 14 Οκτωβρίου 1944.¹⁸³ Στο μήνυμά του προς τον μεσσηνιακό λαό είπε τα εξής:

”Μεσσηνιακέ Λαέ, η ειλικρινής και τίμια φιλοδοξία να σε υπηρετήσω με ηνάγκασε να δεχθώ τον υπό της ολομέλειας του Υπουργικού Συμβουλίου ομόφωνον διορισμόν μου ως Νομάρχου Μεσσηνίας, και πόθος μου, όπως προσφέρω θετικής πραγματικής υπηρεσίας εις την πατρίδα μου επέβαλε να ταχθώ ευθύς εξ αρχής υπό την σημαίαν της Πανεθνικής μας Κυβερνήσεως, η οποία συμβολίζει την αρετήν, την ησυχίαν και την γαλήνην. ... εις ένα αγώνα υπέρ των αγροτών εκ της τάξεως των οποίων και εγώ προέρχομαι, ... υπέρ εκείνων οι οποίοι υποφέρουν αδικούμενοι και καταπιεζόμενοι υπό τυράννων της πολεμοπολιτικής φαυλοκρατίας και υπό δυναστών του αστόργου πλουτοκρατικού φασιστικού συγκροτήματος”.

¹⁸² Βλ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 9 Δεκεμβρίου 1944, αρ. φ. 85.

¹⁸³ Βλ. Ζερβής, Ν. (2007): σ. 347. Τ.6

Και το μήνυμα του Νομάρχη τελείωνε ως εξής:

*“Πέποιθα ότι η φωνή μου αυτή της μεταξύ Σας συμφιλίωσης και συνδιαλλαγής θα εισακουσθή υπ’ο πάντων Υμών, ώστε να επανέλθη η γαλήνη και η ησυχία εις την πολυπαθύσασαν Μεσσηνίαν. Η 24^η Νοεμβρίου πρέπει να αποτελέση την αυγήν της Εθνικής συνδιαλλαγής και ευτυχίας.”*¹⁸⁴

Στην εφημερίδα του ΚΚΕ «Λαϊκή Νίκη» δημοσιεύεται χαιρετισμός προς τους κατοίκους της Καλαμάτας, από τον Διοικητικό Αντιπρόσωπο της ΔΕΠ/ΠΕΕΑ ο οποίος μετά τον διορισμό του Νομάρχη έπαυσε να ασκεί τα καθήκοντά του. Ο χαιρετισμός αναφέρει:

*“Τα δικά σου χέρια εδημιούργησαν ότι βλέπεις σήμερα και τα δικά σου μπράτσα θα κρίνουν τι μπορεί να γίνει αύριο. Μην πιστεύετε σε λαοσωτήρες και άλλους παρόμοιους λαοπλάνους. ... Εμείς που από τον Ιούνιο 1941 σταθήκαμε μαζί με σένα από τους ιδρυτές του ΕΑΜ και αδερφωθήκαμε μαζί σου κατά την τετράχρονη πορεία σου προς τα εμπρός, θα είμαστε πάντα μαζί σου. ... Η ιστορία δεν γυρίζει πίσω. Ζήτω η Λαοκρατούμενη Νεοελληνική Αναγέννηση”.*¹⁸⁵

Καλαμάτα 24/11/1944
Γιαννούλης Παναγιωτόπουλος

Ο Νομάρχης ως διορισμένος από την κυβέρνηση ήταν συνεχώς υπό την διαρκή αμφισβήτηση του ΕΑΜ.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1944, εδόθη συνέντευξη τύπου από τους διοργανωτές του συλλαλητηρίου, που θα ακολουθούσε στην Καλαμάτα. Την ημέρα αυτή ο συντάκτης της «Λαϊκή Νίκη» εφημερίδας του ΚΚΕ στη Μεσσηνία υπέβαλε διάφορες ερωτήσεις στο Νομάρχη Μεσσηνίας Δημήτριο Συκιώτη “*σχετικά με τη διαφωνία πάνω στο στρατιωτικό ζήτημα και της ανησυχίας του Λαού*”. Στην τελευταία ερώτηση του συντάκτη εάν “*υπάρχει καμμιά διαταγή της Εθνικής Κυβέρνησης που απαγορεύει τις εκδηλώσεις του Λαού*” ο Νομάρχης απάντησε τα εξής: “*Ουδεμία. Άλλωστε, σήμερα έχουμε Λαοκρατία, κι ο λαός είναι ελεύθερος να εκδηλώνεται*”.¹⁸⁶ Αντίγραφο του άρθρου της εφημερίδας «Λαϊκή Νίκη» δημοσιεύουμε παρακάτω:

¹⁸⁴ Βλ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 26 Νοεμβρίου 1944, αρ. φ. 74.

¹⁸⁵ Βλ. εφ.» «Λαϊκή Νίκη», 28 Νοεμβρίου 1944, αρ. φ. 50

¹⁸⁶ Βλ. Ζερβής, Ν. (2010): σ. 93-95, τ.7

Επίσης στην εφημερίδα «Ελεύθερη Μεσσηνία» την άλλη μέρα δημοσιεύτηκε ότι στην Καλαμάτα έγινε σύσκεψη των Νομαρχών Μεσσηνίας, Λακωνίας και Αρκαδίας παρουσία του Βρετανού Ταγματάρχη Μακένζυ, στην οποία εξετάστηκαν τα προβλήματα των τριών νομών. Ο Μακένζυ ήταν διοικητής με έδρα την Καλαμάτα της Β' περιοχής ΕΜΕΛ που προμήθευε τους τρεις νομούς με τρόφιμα και είδη περιθαλψής.¹⁸⁷

“ΛΑΪΚΗ ΝΙΚΗ..”

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1944

**ΔΗΛΩΣΕΙΣ
ΤΟΥ κ. ΝΟΜΑΡΧΟΥ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ**

Συντάχτης της «Λαϊκής Νίκης», επέσκέφθη τὸν κ. Νομάρχη καὶ ὑπέβαλλε εἰς αὐτὸν ἰασηφῶς ἐρωτήματα, σχετικὰ μὲ τὴ διαφωνία πᾶνω στὸ στρατιωτικὸ ζήτημα καὶ τὴς ἀνησυχίας τοῦ Λαοῦ. Ὁ κ. Συκιώτης μᾶς ἀπήντησε ὡς ἐξῆς:

Ἐρώτησις: Ὁ λαὸς εἶναι ἀνήσυχος, ὡς εἶρα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς κατ’ἐστίασης ἀπ’ τὴν κρίση πού δημιουργήθηκε πᾶνω στὸ στρατιωτικὸ Σεῖς ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως τί γνώμη ἔχετε;

Στὸ ἐρώτημά μας αὐτὸ ὁ κ. Νομάρχης, ἐπεφυλάχθη ν’ ἀπαντήσῃ μὲ τὸ δικαιολογητικὸν δις σιερεῖται ἐπισήμων πληροφοριῶν ἀπὸ τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ.

Ἐρώτησις. Ἡ ἀντίδραση λέγει ὅτι θὰ χρησιμοποιηθοῦν οἱ Ἄγγλοι γιὰ τὸν ἀφοπλισμὸ τῶν δυνάμεων ἀντίστασης καὶ θὰ ἐπιβάλλωσιν αὐτοὶ τὴν «τάξη» γιὰ τὴν ἐπαναφορτὴ τῆς βασιλευσ Σεῖς κ. Νομάρχη τί γνώμη ἔχετε πᾶνω σ’ αὐτά;

Ἀπάντησις: Οἱ ἄγγλοι δὴλώσαν—κι’ εἶναι γνωστὸ σιὸν Ἕλληνας λαό—ὅτι δὲν ἀναμιγνύονται σὶ ἀ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐρώτησις: Ἐαίρετε κ. Νομάρχη, ὅτι σὶ τὴν Παρτλία ἔγιαν συλλήψεις ἐσικῶν μελῶν ἀπ’ τὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία Σεῖς τίς βρίσκετε δικαιολογημένους;

Ἀπάντησις: Αἰσὶ τὸ ζήτημα τῶν συλλήψεων τῶ θεωρῶθλιβεσὸν γεγονός, κι’ ἔλαβα ὅλα τὰ μέτρα, ὡστε νὰ μὴν ἐπαναληφθεῖ τέτοιον ἐπ.σὸδειο. Γιατί ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐμπνεόμεθα ὑπὸ τὸ πνεῦμα συνδιαλλαγῆς καὶ συμφιλίωσης.

Ἐρώτησις.— Ὑπάρχει καμμιὰ διαταγὴ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως πού ἀπαγορεύει τίς ἐκδηλώσεις τοῦ Λαοῦ;

Ἀπάντησις.— Οὐδεμίαν. Ἄλλωστε, σήμερον ἔχομε Λαοκρατία, κι’ ὁ λαὸς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκδηλώνεται.

Τις επόμενες ημέρες ακολούθησαν και άλλα δημοσιεύματα της εφημερίδας «Ελεύθερη Μεσσηνία» σχολιάζοντας τη στάση αλλά και την εξαφάνιση του Νομάρχη Μεσσηνίας κ. Συκιώτη.

“Στις κρίσιμες ώρες ο Λαός ρωτάει: που είναι ο κ. Νομάρχης; Σε ποια κρησφύγετα κρύβεται; Γιατί εγκατέλειψε το Λαό του, που πριν λίγες μέρες τον είχε διαβεβαιώσει ότι θα έμενε στο πλευρό του; ...”

«Ελεύθερη Μεσσηνία», 12 Δεκεμβρίου 1944, αρ. φ. 88.

¹⁸⁷ Βλ. «Ελεύθερη Μεσσηνία», 3 Δεκεμβρίου 1944, αρ. φ. 80.

“Ασφαλώς ο Λαός θα έχει την περιέργεια να μάθει τι απέγινε ο ανεκδιήγητος Νομάρχης Μεσσηνίας που τόσο πομπωδώς διακήρυξε ότι τάσσεται στο πλευρό του Λαού. Περίτρομος δω και μερικές μέρες ενώ κανείς δεν τον απειλούσε κατέβηκε στο λιμάνι και τρύπωσε στ’ αμπάρια ενός βαποριού κάτω από τους καγχασμούς των Άγγλων. Και όταν χθες έφυγε το καράβι τόσκασε και αυτός από δω. ...”

«Ελεύθερη Μεσσηνία», 13 Δεκεμβρίου 1944, αρ. φ. 89.

Την Παρασκευή 15 Δεκεμβρίου 1944 η ΕΠΟΝ διοργανώνει καλλιτεχνική βραδιά στον Κινηματογράφο «Εσπερο», όπου σήμερα είναι η είσοδος του Δημοτικού Πνευματικού Κέντρου Καλαμάτας- Πανταζοπούλειος Λαϊκή Σχολή. Ο τίτλος της εκδήλωσης «Πολεμάμε και τραγουδάμε». Το Σάββατο το βράδυ 16 Δεκεμβρίου 1944 αποχωρούν τα Βρετανικά στρατεύματα και το προσωπικό της Ούνρα από την Καλαμάτα. Οι Άγγλοι φεύγοντας πήραν μαζί τους και τα αυτοκίνητα τους. Τα τρόφιμα της Ούνρα, που προορίζονταν για τους νομούς Μεσσηνίας, Λακωνίας και Αρκαδίας, έμειναν στη Μεσσηνία. Επίσης έμειναν και μεγάλες ποσότητες καυσίμων στο χώρο των ΣΠΑΠ σημερινό πάρκο ΟΣΕ δήμου Καλαμάτας. Δύο μέρες μετά την αποχώρηση των Βρετανών από την Καλαμάτα, στις 18 Δεκεμβρίου, αγγλικό αεροπλάνο της RAF πέταξε δισέλιδη προκήρυξη που αναφερόταν στον σκοπό της επίτευξης των Βρετανικών δυνάμεων στην Ελλάδα.¹⁸⁸

ΕΛΛΗΝΕΣ

Αί Βρετανικά Δυνάμεις εισήλθον εις τήν Ελλάδα δια να ανακουφίσουν τόν Έλληνα Λαόν, ύστερα από τρία έτη ήρωϊσμοῦ καί στερήσεων άνευ προηγουμένου. Κάθε ήμέρα τοῦ εμφυλίου πολέμου καθυστερεῖ τήν άφιξιν τροφίμων, ειδών ρουχισμοῦ καί άλλων προμηθειών, πού έχουν συγκεντρωθῆ υπό τών Ἠνωμένων Ἐθνών δια τās ανάγκας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, κατά τήν ώραν τῆς ἀπελευθερώσεώς του.

Αί Βρετανικά Δυνάμεις εισήλθον εις τήν Ελλάδα δια να ἀποκαταστήσουν τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, να ἐλέγξῃ τὸ καθεστὼς τῆς ἀρεσκείας του—εἴτε Μοναρχίαν, εἴτε Δημοκρατίαν, με Κυβερνησιν δεξιάν, ἀριστεράν ἢ τοῦ κέντρου. Σκοπός των δέν είναι να ἐξωθήσουν τήν δεξιάν ἐναντίον τῆς ἀριστερῆς, οὔτε

να ὑποστηρίξουν οἰονδήποτε καθεστὼς ἐπιβαλλόμενον δια τῆς βίας. Ἡ Μεγάλη Βρετανία σέβεται τās ἀρχάς τοῦ Χάϋτου τοῦ Ἀτλαντικοῦ καί τήν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν δι' αὐτῶν ἐκλέξον τὸν τρόπον τῆς διακαταστάσεώς των. Ἐφ' ὅσον ὅμως συνεχίζεται ὁ εμφύλιος πόλεμος, ὁ Λαός δέν δύναται να ἐκφράσῃ τήν θέλησίν του· δέν δύναται να ἀσκῆσῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως ἐκλογῆς τῆς κυβερνήσεώς του.

ΕΛΛΗΝΕΣ

Παύσατε τὸν εμφύλιον πόλεμον καί ἐπανέλθετε εις τούς σαφεῖς σκοπούς τῆς Ἑλλάδος καί τῶν Συμμάχων σας Μεγάλης Βρετανίας καί ἄλλων τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν—καταστροφῆν τοῦ ἐχθροῦ, ἀνακούφισιν ἀπὸ τās στερήσεις, καί πραγματοποιήσιν συνθηκῶν πού θά ἐπιτρέψουν εις τὸν Ἑλληνικόν Λαόν καί εις ὅλους τούς ἄλλους λαούς, να ἀποφασίσουν ἐλευθέρως δια τὸ μέλλον των.

GK 120

¹⁸⁸ Βλ. Ζερβής, Ν. (2010): σ. 101-111

ΣΤ. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ηθικά διλήμματα και συλλογικές νοοτροπίες όλων των παραπάνω

Η απόκρουση της φασιστικής επίθεσης και στη συνέχεια η αντεπίθεση και προέλαση του Ελληνικού Στρατού αποτελεί ένα αναμφισβήτητο ορόσημο στην πορεία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η νίκη του ελληνικού λαού κατά της φασιστικής Ιταλίας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την έκβαση του πολέμου κι ένα ιστορικό γεγονός που χρήζει ειδικής προσεκτικής ανάγνωσης. Η στάση του ελληνικού λαού δεν είναι ούτε τυχαία ούτε απρόσμενη¹⁸⁹. Οι αιτίες οι οποίες προκαλούν την ικανότητα μετασχηματισμού της πιο δεινής πραγματικότητας σε παράγοντα δράσης και σε ενεργή παρέμβαση μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι: Οι ιστορικές παραδόσεις και καταβολές που παίζουν αναμφισβήτητα κυρίαρχο λόγο στην Αντίσταση. Ο ελληνικός λαός έχει γαλουχηθεί με τις ιστορικές παραδόσεις του και οι θυσίες για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία του είναι συνηθισμένες και διαρκείς. Δεν μπορεί να ξεχάσει τις Θερμοπύλες, το Μαραθώνα τη Σαλαμίνα. Να λησμονήσει το Μεσολόγγι, το Μανιάκι, το Σούλι, το Αρκάδι, την Αλαμάννα. Οι ιστορικές παραδόσεις οπλίζουν τους Έλληνες με ιδανικά και αξίες ελευθερίας και ανεξαρτησίας. Τους γεμίζουν με υπερηφάνεια και δεν τους επιτρέπουν να ανέχονται την αδικία και τη βία. Δεν υποτάσσονται στους ισχυρούς αλλά ορθώνουν το ανάστημά τους και αντιστέκονται χωρίς να λογαριάζουν την υπεροχή του κατακτητή. Η ιστορία του ελληνικού έθνους δεν περιλαμβάνει μόνο πολιτισμό, επιστήμη και φιλοσοφία. Είναι γεμάτη και με εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες¹⁹⁰.

Η ελληνική ιδεολογία βασικός λόγος στην καθολική Αντίσταση. Όλα τα ανθρώπινα ιδανικά τα οποία δημιούργησε ο ελληνικός πολιτισμός στη μακρόχρονη πορεία και ιστορία αυτού του τόπου διαποτίζουν τον Έλληνα και έκτοτε χρεώνεται ως εκφραστής και υπερασπιστής τους. Οι Έλληνες αισθάνονται και ενεργούν ως πολίτες του κόσμου και δεν ανταποκρίνονται σε φυλετικούς ή γεωγραφικούς περιορισμούς. Τα ανθρώπινα ιδεώδη γεννήθηκαν ως έννοιες και ως λέξεις σ' αυτόν

¹⁸⁹ Βλ. Γκλέζος, Μ.(2006): σ.149-153, τ.1

¹⁹⁰ Βλ. Σβορώνος, Ν. (1976): σ. 12-13

τον τόπο και γι' αυτό οι Έλληνες δεν λογαριάζουν ούτε το πλήθος ούτε τα όπλα του εισβολέα¹⁹¹.

Η συνειδητοποίηση του ρόλου του ατόμου στην κοινωνία είναι συνυφασμένη με τη φιλοσοφία του Έλληνα από την αρχαιότητα έως σήμερα. Γι αυτό, απελευθερωμένος από τα δεσμά της μοιρολατρίας, αντιδρά, δεν υποτάσσεται κι απογυμνώνει τον Άξονα από τον μύθο του αήττητου. Ως πολίτης ευαισθητοποιείται από την αθλιότητα, τη δυστυχία, την πολιτική και κοινωνική ανισότητα και αντιδρά.¹⁹²

Το αίσθημα του δικαίου, της τιμής και το φιλότιμο συνδράμουν την Αντίσταση ενάντια στην προκλητική και ιταμή στάση του Φασισμού στη χώρα μας. Προσπάθειες αφελληνισμού, ανελέητοι βομβαρδισμοί, αλαζονικές συμπεριφορές δεν ήταν δυνατόν οι Έλληνες να τα ανεχθούν. Ο ναζισμός ήταν έξω από τις δημοκρατικές παραδόσεις του ελληνικού λαού και η βαθιά δημοκρατική του παράδοση, φύσει και θέσει, τον έφερε αντιμέτωπο με το φασισμό. Ο ελληνικός λαός πολέμησε και κατά των εισβολέων και κατά του φασισμού, ντόπιου και ξένου¹⁹³.

Σε αυτό που επικρατούσε εκείνη την εποχή, όπου όλα τα 'σκιαζε η φοβέρα του Άξονα, ο ελληνικός λαός αναταράζει τα νερά της υποταγής και της σκλαβιάς. Η νίκη του ελληνικού στρατού με την απόκρουση της φασιστικής εισβολής απετέλεσε όχι μόνο μια στρατιωτική νίκη αλλά και νίκη των ιδανικών, της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Η νίκη του ελληνικού στρατού δημιούργησε την πρώτη ήττα του άξονα. Κατέρρευσε ο μύθος του αήττητου του γερμανικού στρατού. Το ξάφνιασμα της νίκης του ελληνικού λαού αναπτέρωσε το ηθικό των σκλαβωμένων λαών της Ευρώπης. Άρχισαν να πιστεύουν στην λευτεριά τους και ότι η σκλαβιά θα ήταν προσωρινή. Μετά από αυτό εμψυχώθηκαν και άρχισαν τον σχεδιασμό της δικής τους αντίστασης¹⁹⁴.

Οι σύμμαχοι αναγνωρίζουν και εξυμνούν την ανδρεία και τον ηρωισμό των Ελλήνων. Παρά τη σημερινή αμνησία τότε οι σύμμαχοι παραληρούσαν από ενθουσιασμό για τους Έλληνες.

¹⁹¹ Βλ. Καιροφύλλας, Γ. (1989): σ. 122-123

¹⁹² Βλ. Mazower, M. (1994): σ. 111-113

¹⁹³ Βλ. Γκλέζος, Μ. (2006): σ.161-163, τ.1

¹⁹⁴ Βλ. Λιναρδάτος, Σ. (1975): σ. 256-258

Τότε ειπώθησαν οι φράσεις:

“Ο ηρωικός αγώνας του ελληνικού λαού ... συγκίνησε τις καρδιές και διήγειρε τη συμπάθεια του αμερικανικού λαού. Η Ελλάδα είναι άξια καλύτερης τύχης ... Μας έδειξε το δρόμο της τιμής” (Ρούζβελτ).

“Από τώρα και στο εξής θα λέμε: Όχι, ότι οι Έλληνες πολεμούν σαν ήρωες, αλλά, οι ήρωες πολεμούν σαν Έλληνες” (Τσόρτσιλ)¹⁹⁵.

Η κατάληψη της Ελλάδας πέρα από την επίτευξη των στρατιωτικών στόχων και των στρατηγικών σκοπών ήταν η ολοκληρωτική υποταγή της χώρας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων προς όφελος του γερμανικού Άξονα και ο ολοκληρωτικός εκφασισμός του λαού. Αυτό φάνηκε δύσκολο να επιτευχθεί και τότε ως στόχος τέθηκε ή να μετατρέψουν τους Έλληνες σε δούλους ή να τους εξοντώσουν ως λαό και ως έθνος.

Η μέθοδος της συνεργασίας με ντόπιους φασίστες ή τυχάρπαστους και μωροφιλόδοξους τύπους, που τέθηκε σε εφαρμογή, δεν απέδωσε. Στην αρχή οι κατακτητές νόμισαν ότι θα βρουν κατανόηση, ανοχή και ίσως συμπαράσταση. Το μόνο που κατάφεραν είναι να δημιουργήσουν κυβερνήσεις συνεργασίας καθώς επίσης και φασιστικές οργανώσεις με ελάχιστα μέλη¹⁹⁶.

Η Εθνική αντίσταση σημαίνει τον καθολικό ξεσηκωμό ενός λαού καταπιεσμένου από τη δικτατορία ενάντια στην εισβολή, στην κατοχή, στην τυραννία και το φασισμό. Ενός λαού που δεν ξεχνά την ιστορία του και που είναι περήφανος για αυτήν. Δεν είναι τυχαίο γεγονός ότι πολλές από τις πρωτογενείς αντιστασιακές οργανώσεις φέρνουν το όνομα «Νέα Φιλική Εταιρεία» και πολλά από τα ψευδώνυμα των αντιστασιακών είναι ονόματα των αγωνιστών του 1821. Το αληθινό νόημά της είναι η συλλογική νοοτροπία και συνείδηση που αναπτύχθηκε σε υψηλό βαθμό ώστε να αποκτήσει εξαίρετη παλλαϊκότητα¹⁹⁷. Ο συμβολισμός της Εθνικής Αντίστασης, αποκαλύπτει την ακατάλυτη θέληση του λαού και την πίστη του στα ιδανικά της Ελευθερίας, της Ανεξαρτησίας, της Αυτοδιάθεσης, της Δημοκρατίας και της Ειρήνης.

Ο αγώνας για τη δημιουργία λαϊκών συσσιτίων, ο αγώνας για να μην παραδίνεται το παρακράτημα, ο αγώνας για την πληρωμή σε είδος, η μάχη της

¹⁹⁵ Βλ. Γκλέζος, Μ. (2006): σ.175, τ.1

¹⁹⁶ Βλ. Γκλέζος, Μ. (2006):σ. 225-231, τ.1

¹⁹⁷ Βλ. Μούτουλας, Π. (2004): σ. 7- 9

σοδειάς, το σπάσιμο των αποθηκών και το μοίρασμα των τροφίμων στους κατοίκους υπήρξαν απότοκα συλλογικής νοοτροπίας και συνειδησιακής διεργασίας, καθώς το ζητούμενο δεν ήταν ατομικό αλλά πανεθνικό¹⁹⁸.

Βασική επιδίωξη του αντιστασιακού αγώνα υπήρξε η λευτεριά της πατρίδας. Ο αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης, πέρα από την απελευθέρωση, οραματίζεται κι έναν κόσμο χωρίς διώξεις και βία με ελευθερία στην έκφραση της γνώμης, με ελευθεροτυπία, με ελευθερία στο συνέρχεσθαι. Έναν κόσμο χωρίς κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις, έναν κόσμο που θα επικρατεί η κοινωνική δικαιοσύνη¹⁹⁹.

Η συλλογική μνήμη και νοοτροπία αποτελεί την αέναη παρακαταθήκη, από την οποία αντλούν οι νέες γενιές τα αναγκαία διδάγματα για την αντιμετώπιση της νέας εποχής. Για να επιτευχθεί όμως αυτό πρέπει να καταφύγουν σε αντικειμενικές ιστορικές πηγές και όχι σε ιστορικές πηγές που έχουν γραφεί κατά παραγγελία.

Νομίζω ότι είναι καιρός να ισορροπήσει το εκκρεμές της ελληνικής ιστοριογραφίας. Έως το 1974 ακουγόταν και γραφόταν μόνον η αντικομμουνιστική πλευρά των γεγονότων του 1940-44. Από το 1974 μέχρι σήμερα ακούγεται η άποψη του ΚΚΕ και η ερμηνεία της αριστερόστροφης ιστοριογραφίας. Επιτέλους πρέπει η σύγχρονη Ελληνική Δημοκρατία και η κοινωνία να αναγνωρίσει ότι πολλοί Χωροφύλακες, Αστυφύλακες, Λιμενοφύλακες, στρατιωτικοί κ.ά. σκοτώθηκαν υπερασπιζόμενοι τη νόμιμη Κυβέρνηση της Ελλάδος και δεν ήταν όλοι «μοναρχοφασίστες», ούτε συνεργάτες των Ναζί, ούτε ενήργησαν μόνοι τους και αυθαιρέτως. Υπεράσπισαν υπηρετούντες και δεχόμενοι εκ των άνω εντολές τη δημοκρατία, τον Κοινοβουλευτισμό, και την εδαφική ακεραιότητα της χώρας²⁰⁰.

Είναι κωμικοτραγικό μετά την κατάρρευση των ανατολικών καθεστώτων σταλινικού τύπου να βλέπουμε αριστερούς συγγραφείς σε όλη την Ευρώπη να καταγράφουν και να επικρίνουν τα εγκλήματα και τα άλλα σφάλματα των κομμουνιστικών κομμάτων ή καθεστώτων και στη χώρα μας να εμποδίζονται οι Γάλλοι συγγραφείς που ήλθαν πρόσφατα στη Θεσσαλονίκη για να παρουσιάσουν το βιβλίο «Η μαύρη βίβλος του Κομμουνισμού» .

¹⁹⁸ Βλ. Mazower, M. (1994): σ. 115

¹⁹⁹ Βλ. Μπουσχότεν, Ρ. (2003): σ. 90

²⁰⁰ www.dimokratianews.gr

Η έκδοση στη Γαλλία της Μαύρης Βίβλου προκάλεσε, όπως είναι γνωστό, σάλο. Ακόμα και εκεί, ένα μεγάλο κομμάτι της προοδευτικής διανόησης καταδίκασε το έργο. Ισχυρίστηκε ότι το τελικό άθροισμα των θυμάτων του κομμουνισμού περιλαμβάνει σε σημαντικό ποσοστό θύματα που ο θάνατός τους οφείλεται σε άλλα αίτια, όπως η πείνα που ακολούθησε την Οκτωβριανή Επανάσταση αλλά και αυτό δεν φαίνεται παρά κατά ένα τμήμα ακριβές. Οι πολιτικές που οδηγούν στην πείνα δεν είναι ποτέ «θεόπεμπτες». Και όμως, παρά την αντιπαράθεση των αριθμών, αναγκαία ως ένα σημείο για την κατανόηση των πραγμάτων και των γεγονότων, παρά τη σύγκριση των εξουσιών, ιδεολογική ταύτιση δεν γίνεται. Διότι το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: πώς ένα όραμα απελευθέρωσης του ανθρώπου και παγκόσμιας αδελφότητας οδήγησε, αμέσως μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση, σε ένα συγκεντρωτικό καθεστώς κρατικής παντοδυναμίας και κατατρομοκράτησης κάθε διαφορετικής πολιτικά ή εθνικά κοινότητας; Θα προσθέσω το εξής: αν αυτό το ερώτημα δεν απασχολεί κάθε άνθρωπο, πώς είναι δυνατόν να υπάρξουν δημοκρατικές κοινωνίες; Πρέπει επιτέλους, τώρα που έχουμε μια στέρεη δημοκρατία, χωρίς ξερονήσια και Ασφάλειες, που εμπόδιζαν ηθικά την αντιπαράθεση με τα τότε θύματα, να υπάρξει και στη χώρα μας ουσιαστική αποσταλινοποίηση, αντικειμενικότητα και προβληματισμός²⁰¹.

Καιρός να ομολογήσουμε οι Έλληνες, διότι οι στιγμές είναι δύσκολες. Όμως η ομόνοια και η καταλλαγή δεν επιτυγχάνονται με μονομερείς διαστρεβλώσεις της Ιστορίας και με συνεχή καλλιέργεια μύθων από μία παράταξη, η οποία προκάλεσε και αυτή μεγάλη ζημιά στον τόπο. Καλό θα ήταν κάποτε να καθίσει και να κάνει την αυστηρή αυτοκριτική της. Όχι μόνο για τα Δεκεμβριανά αλλά και για την τυφλή υποταγή στον αιμοσταγή δικτάτορα Στάλιν, για το αίτημα της απόσχισης από την Ελλάδα της Μακεδονίας και για πολλά άλλα.

Η απουσία του κράτους, όπως αυτό διαμορφώθηκε σε δοσιλογική βάση μετά την κατάκτηση, η δραστηριότητα των ιταλικών στρατευμάτων Κατοχής που πρόδιδε την αδυναμία και ραθυμία τους, η σκληρότητα των Γερμανών, τα πολλά πρόσωπα της συνεργασίας με τον κατακτητή, συμπλέκονταν με τα προβλήματα της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και τις ανησυχίες τους για όσα θα έφερνε το μέλλον. Η προσπάθεια για επιβίωση και οργάνωση του νέου δύσκολου τρόπου

²⁰¹ Βλ. Κουρτουά, Σ. – Βέρτ, Ν. – Λουιπανέ, Ζ. (2001):σ. 83-85

ζωής, η προστασία της σοδειάς, των ζώων, της περιουσίας τους, οδήγησαν μικρές παρέες ανθρώπων στα χωριά να αναπτύξουν αντιστασιακές πρωτοβουλίες. Δεν ανέχονταν τις αυθαιρεσίες των κατακτητών καθώς και την πρόσκαιρη «δόξα» των συνεργατών τους. Απέναντί τους βρίσκονταν και όσοι συνεργάζονταν με την νέα κατάσταση, όσοι έμαθαν να κερδίζουν από αυτήν βρισκόμενοι στο πλευρό του κατακτητή.²⁰²

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών, λίγες μέρες μετά το Φθινόπωρο του 1944, ένας Αμερικανός πράκτορας του OSS περιηγήθηκε την Πελοπόννησο κινηματογραφώντας ό,τι συναντούσε μπροστά του. Ο κόσμος που συνάντησε στην Ελλάδα σε αντίθεση με την Ευρώπη ήταν ανήσυχος, φοβισμένος και εξαθλιωμένος. Τα ρούχα κρέμονταν από τα κορμιά τους ενώ πολλοί ήταν ξυπόλυτοι. Παντού σημάδια υποσιτισμού και καταστροφής. Τα σχολεία στα χωριά είχαν καεί και τα παιδιά έκαναν μάθημα στην ύπαιθρο χρησιμοποιώντας για θρανία τους βράχους. Οι γυναίκες προσπαθούσαν να μαγειρέψουν μέσα στα γκρεμισμένα σπίτια. Στα καφενεία συναντάς ανθρώπους με ανέκφραστα πρόσωπα. Αυτή είναι η κατάσταση της Ελλάδας βγαίνοντας από την Κατοχή.²⁰³

Στην κατοχική Ελλάδα η κατάκτηση από τον Άξονα το 1941 είχε ως αποτέλεσμα το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε. Αυτό εκμεταλλεύτηκε το ΕΑΜ και στα βουνά της «Ελεύθερης Ελλάδας» δημιούργησε ένα αναπληρωματικό κράτος, το οποίο έθεσε σε αμφισβήτηση την παραπαίουσα κυβέρνηση της Αθήνας. Η τρομοκρατία έγινε η βάση της εξουσίας στις αστικές περιοχές. Η βία και η τρομοκρατία αποτέλεσαν συνταγή επιβίωσης²⁰⁴.

Ο κατοχικός ριζοσπαστισμός αποτέλεσε ένα περίπλοκο και παράδοξο φαινόμενο, μία αποστροφή για το παρελθόν όσο κι ένα όνειρο για το μέλλον.

²⁰² Βλ. Μουτούλας, Π. (2004): σ. 571-573

²⁰³ Βλ. Mazower, M. (1994): σ. 14-15

²⁰⁴ Βλ. Gross, J. (1979):σ.185

Συμπέρασμα

Πεποίθησή μου είναι πως η τοπική ιστορία παρέχει ένα πιο ασφαλές και καθαρό πλαίσιο για τη μελέτη των σχέσεων εξουσίας μεταξύ κατακτητών και κατακτημένων. Ελάχιστα έργα, όντως, μελετούν σε τοπικό επίπεδο την κατοχή του Άξονα στην Ελλάδα. Τα περισσότερα ασχολούνται με το θέμα από μια συγκεντρωτική σκοπιά: μελετούν τους μηχανισμούς της Κατοχής και τον αντίκτυπό της στην κοινωνία από «τα πάνω». Η τοπική ιστορία μας επιτρέπει, αντίθετα, να μελετήσουμε την Κατοχή «από τα κάτω» – ιδιαίτερα στην Ελλάδα, όπου η απώλεια του ελέγχου από την κεντρική κυβέρνηση και η αδυναμία της να χειριστεί την οικονομία αλλά και να παράσχει βασικές υπηρεσίες (όπως τη διανομή φαγητού), διαμόρφωσε μια σειρά διαφορετικών τοπικοτήτων.²⁰⁵

Στην παρούσα εργασία, αφού βελτίωσα μέχρι κάποιο σημείο, τα κενά στη γνώση μου, ανατρέχοντας σε διάφορες πηγές πληροφόρησης αλλά και σε ζωντανές μαρτυρίες ατόμων, κατάφερα εκτιμώ να εμφανίσω μια προσπάθεια συγκρότησης και παράθεσης απόψεων, προτάσεων και αφηγήσεων ώστε να καταστεί η έρευνα κατά κάποιον τρόπο ιστορικός οδοδείκτης του αναγνώστη.

Το καταγραφέν υλικό δεν διαθέτει τέτοια γοητεία, ώστε να υπερηφανεύεται για το μέγεθος της πυκνότητας της γνώσης. Είναι σίγουρο όμως ότι αυτή η εργασία-έρευνα προσπαθεί να αιχμαλωτίσει την ανησυχία αποκωδικοποίησης και εξιχνίασης των γεγονότων της εποχής, ώστε ο αγώνας της αντίστασης του ελληνικού λαού να απελευθερώσει ένα σύγχρονο αξιακό σύστημα υπό το πρίσμα της ηθικής.²⁰⁶

Το ζήτημα λοιπόν δεν είναι ναι ή όχι στην επιστήμη, ναι ή όχι στην τεχνολογία αλλά το αν θα επιτρέψουμε στην ιστοριογραφία να διαμορφώσει και να αναδείξει την ιστορική αλήθεια και να επιβληθεί ένας κοινωνικός έλεγχος στη συνέχεια, που δεν θα επιτρέπει ιστορικά σβησίματα και ανακρίβειες.

Η παρούσα εργασία είναι προσανατολισμένη ιστορικά, ορθολογικά να ζυγίσει τους στόχους και τους σκοπούς των αντιμαχόμενων πλευρών και να ανασυστήσει απεγάδιαστα τοπικούς μύθους και γεγονότα. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια ομολογουμένως έξαρση της ενασχόλησης με το φαινόμενο της

²⁰⁵ Βλ. Lecoœur, S. (2009): σ. 138-140

²⁰⁶ Βλ. Δορδανάς, Σ. (2006): σ. 516-519

συνεργασίας με τους κατακτητές όχι μόνο στην περίπτωση της Ελλάδας αλλά και στις άλλες κατεχόμενες από τον Άξονα χώρες της Ευρώπης. Με άλλα λόγια οι μελέτες αυτές προσπαθούν να θέσουν και επιχειρούν να απαντήσουν σε ερωτήματα, όπως πως θα ήταν η Κατοχή χωρίς αιματηρή αντίσταση αθώων ανθρώπων²⁰⁷.

Στο κείμενό μας οι πρωταγωνιστές απέκτησαν «σάρκα και οστά» και ονοματεπώνυμο στην καταγραφή των γεγονότων. Αναφερόμαστε συγκεκριμένα αποφεύγοντας το παρασκήνιο και την ανωνυμία μιλάμε πάντα με δρώντα υποκείμενα που έχουν πάρει θέση στο ιστορικό παρελθόν, δικαιώνοντας ή μη την ύπαρξή τους κάθε φορά που σήμανε η «ώρα των σκιών».

Στην ιστορική διαδρομή πορευόμενοι συναντάμε τον Ελασίτη, τον Ταγματасφαλίτη, τον Γερμανοτσολιά, τον Πλιατσικολόγο, τον απλό Πατριώτη Έλληνα. Δεν υπάρχει λοιπόν μία ερμηνεία κοινή για όλους αυτούς τους «Ταγματасφαλίτες», η οποία θα μπορούσε να εξηγήσει την επιλογή της συνεργασίας με τους Γερμανούς. Για κάποιους η αποδοχή του όπλου σήμαινε ευκαιρία για συμμετοχή στη διανομή της πολεμικής λείας ή μια αναπάντεχη ευκαιρία επιβίωσης μέσα στις δύσκολες συνθήκες της Κατοχής.²⁰⁸ Για κάποιους άλλους ήταν μια φυσιολογική επιλογή γιατί ήδη στα χαρακτηριστικά τους υπήρχε το εγκληματικό και το εξουσιαστικό. Κάποιοι άλλοι το έβλεπαν ως μονόδρομο για την προστασία της ζωής τους, της οικογενείας τους και του χωριού τους από τις επιδρομές του ΕΛΑΣ.

Ερμηνεύοντας την επιλογή των Ελασιτών εκτός από την ιδεολογική δραστηριοποίηση και ένταξη διακρίνεις αντίστοιχες δικαιολογίες και ερμηνείες δραστηριοποίησης όπως τις παραπάνω²⁰⁹.

Παρατηρώντας δύο άλλες κοινωνικές ομάδες τους στρατιωτικούς και τους πολιτικούς διακρίνουμε ότι τα όρια μεταξύ αυτών των ομάδων είναι ευδιάκριτα όχι όμως και απαραβίαστα. Κατά κανόνα, οι στρατιωτικοί και οι πολιτικοί χρησιμοποίησαν διαφορετικά εργαλεία για να ανοίξουν ή αν θέλετε για να παραβιάσουν τις Γερμανικές πόρτες. Οι στρατιωτικοί τέθηκαν επικεφαλής των

²⁰⁷ Βλ. Mazower, M. (1994): σ. 111-113

²⁰⁸ Βλ. Μουτούλας, Π. (2004): σ. 278

²⁰⁹ Βλ. Αντωννάκης, Χ. (2006): σ. 166-169

ενόπλων τμημάτων, οι δε πολιτικοί έντυσαν ιδεολογικά την συνεργασία και την μπόλιασαν με τις απαραίτητες ιδέες του Εθνικοσοσιαλισμού²¹⁰.

Αυτά τα δύσκολα χρόνια της Γερμανικής Κατοχής ο ελληνικός λαός παρουσίαζε έντονες φυγόκεντρες δυνάμεις. Υπήρχε διχασμός, διαφορετικές πορείες, διαφορετικές πολιτικές που χάραζαν οι στρατιωτικοί και πολιτικοί.. Ο καθένας ζύγιζε το φόβο του και ανάλογα έγερνε με το Γερμανό ή ενάντια στο Γερμανό. Ο κατακτητής προσπάθησε μέχρι και την τελευταία στιγμή να υποτάξει τον ελληνικό λαό. Προσπάθησε να εκμεταλλευθεί το φόβο του απλού χωρικού, να ελέγξει τους στρατιωτικούς δένοντάς τους πίσω από το άρμα της Βέρμαχτ και να κατευθύνει τη μεγαλομανία των πολιτικών για εξουσία²¹¹.

Η πλειοψηφία του κόσμου που εντάχθηκε στα Τάγματα Ασφαλείας πριμοδοτήθηκε για την συνεργασία του. Η μαύρη αγορά, οι επιτάξεις προϊόντων, η λεηλασία περιουσιών, το πλιάτσικο, οι εκβιασμοί και ο χρηματισμός ήταν στην ημερήσια διάταξη. Το κενό αυτό εξουσίας πολλές φορές το κάλυπτε ο ΕΛΑΣ με τις παρεμβάσεις και την τιμωρία που επέβαλε στους πλιατσικολόγους²¹².

Όλοι και ο καθένας για διαφορετικούς λόγους περίμεναν την απελευθέρωση της χώρας. Ο λαός για να αναπνεύσει ελεύθερα, ο ΕΛΑΣ για να καταλάβει τις πόλεις και κατ' επέκταση την εξουσία καθώς επίσης για να επιλύσει τις εμπόλεμες διαφορές με τους αντιπάλους τους, οι δε Ταγματασφαλίτες να επιλέξουν το δρόμο της σωτηρίας τους. Η ύπαρξη των Ταγμάτων Ασφαλείας είχε δηλητηριάσει τον πολιτικό κόσμο και είχε εξοργίσει τις Αντιστασιακές Οργανώσεις. Οι άνδρες των Ταγμάτων Ασφαλείας έγιναν πιο μισητοί ακόμα και από τους Γερμανούς, γιατί σε πολλές περιπτώσεις τους είχαν ξεπεράσει σε αγριότητα. Οι συλλογικές στρατηγικές επιβίωσης και ενσωμάτωσης στο κράτος των «νικητών», όσων είχαν κατηγορηθεί για δοσιλογισμό στην Κατοχή, εξακολούθησαν να στοιχειώνουν την πολιτική ζωή για πολλές δεκαετίες μετά την απελευθέρωση²¹³.

Η Κατοχή με όλη της τη φρίκη δεν συνέβη σε ένα ιστορικό ή κοινωνικό κενό. Βρέθηκε μέσα στο συνεχές της ευρωπαϊκής ιστορίας, που την ένωνε με το παρόν και

²¹⁰ Βλ. Δορδανάς, Σ. (2006): σ. 522-529

²¹¹ Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006):σ. 76-77

²¹² Βλ. Αντωνακάκης, Χ. (2006): σ. 15-16

²¹³ Βλ. Κριμπάς, Γ. (2006):σ. 284-285

το μέλλον. Οι ιστορικοί έχουν μπροστά τους την κατοχική περίοδο και το έργο που πρέπει να επιτελέσουν είναι να αποδείξουν πως συνδέεται η υψηλή πολιτική με τις κοινωνικές, στρατιωτικές και οικονομικές επιδράσεις στη ζωή και στις πεποιθήσεις των απλών ανθρώπων.²¹⁴

Ποσοτική ανάλυση της βίας.

Τελειώνοντας η έρευνα κατατίθενται κάποια στατιστικά στοιχεία που αποτυπώνουν το κακό που συνέβη εκείνη την τραγική εποχή 1940-1944.

Το 1964 ο Κοσμάς Αντωνόπουλος δημοσίευσε έναν μοναδικό κατάλογο ανθρωποκτονιών της περιόδου 1941-44 που περιελάμβανε 7000 ονόματα για τους νομούς της Πελοποννήσου. Ο κατάλογος παρά τις όποιες αδυναμίες του τα στοιχεία που καταγράφει παραμένουν μοναδικά. Για τη Μεσσηνία μετά από κάποιες προσαρμογές προέκυψαν ότι συνέβησαν 1912 ανθρωποκτονίες. Από αυτές οι 638 ή 33,37% ήταν αποτέλεσμα της μαύρης βίας ενώ 1274 ή 66,63% ήταν αποτέλεσμα της κόκκινης βίας. Οι φονευθέντες προέρχονταν από 218 οικισμούς της Μεσσηνίας (56.19% του συνόλου οικισμών της Μεσσηνίας), ενώ δεν αναφέρονται θύματα στους υπόλοιπους 170 οικισμούς της Μεσσηνίας ή ποσοστού 43,81%. Εξετάζοντας πιο συστηματικά τους οικισμούς, που επλήγησαν από την βία, αναφέρει ο Αντωνόπουλος, παρατηρούμε ότι η μαύρη βία χτύπησε 147 οικισμούς ενώ η κόκκινη βία 175. Από αυτούς τους οικισμούς, οι 87 είχαν θύματα και από τις δύο πλευρές, ενώ 52 γνώρισαν μόνο τη μαύρη βία και 79 μόνο την κόκκινη βία. Παρατηρούμε, ότι αν και η βία έπληξε την πλειοψηφία από τους 388 οικισμούς της Μεσσηνίας, υπήρξαν και αρκετά χωριά που δεν επλήγησαν καθόλου. Εδώ τίθεται ένα ευρύτερο ζήτημα για το ποιοι ήταν οι παράγοντες παρουσίας ή απουσίας της βίας.²¹⁵

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Ανθρωποκτονίες στη Μεσσηνία την περίοδο 1941-44

	Αριθμός θυμάτων	Ποσοστά θυμάτων	Οικισμοί
Μαύρη βία	638	33,37 %	52
Κόκκινη βία	1274	66,63 %	79
Σύνολο	1912	100 %	131+87= 218

²¹⁴ Βλ. Mazower, M. (1994): σ. 116

²¹⁵ Βλ. Αντωνόπουλος, Κ. (1964): σ. 245-258, τ. 2

Διερευνώντας, λοιπόν, την ποσοτική ανάλυση της βίας προκύπτει η εικόνα μιας σύγκρουσης πεδινών και ορεινών. Αυτό επιδέχεται δύο ερμηνείες. Η πρώτη θα τόνιζε τον κοινωνιολογικό χαρακτήρα ορεινών και πεδινών (νοοτροπία, οικονομική επιφάνεια, παραδόσεις, κλπ), έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι τα πεδινά παρείχαν το κατάλληλο έδαφος για την κυριαρχία της δεξιάς ενώ τα ορεινά για την κυριαρχία της αριστεράς. Η δεύτερη ερμηνεία θα αναφερόταν στη σημασία του πολέμου οπότε στην αριστερά θα ταίριαζε το δυσκολοδιάβατο ορεινό ενώ το πεδινό θα ήταν επιλογή των γερμανών προκειμένου να αναπτύξουν καλύτερα τις πολυπληθείς δυνάμεις τους.²¹⁶ Άρα οι δεξαμενές στρατολόγησης για δε τους αντάρτες υπήρξαν κυρίως τα ορεινά για δε τους ταγματасφαλίτες υπήρξαν κυρίως τα πεδινά.

²¹⁶ Βλ. Μιχαηλίδης, Ι. (2006): σ. 79-90.

Πηγές και Βιβλιογραφία

A. Πηγές

α. Εφημερίδες

Σημαία

Θάρρος

Τα Νέα

Τα Νέα-Σημαία-Θάρρος

Μάχη

Λευτεριά

Ελεύθερη Μεσσηνία

β. Μαγνητοφωνημένες Συνεντεύξεις

Σγάντζος Αθανάσιος, Συνταξιούχος Γραμματέας Δ.Δ. Άγιου Φλώρου

Θεοδωρακόπουλος Δημήτριος, Συνταξιούχος Δάσκαλος, Άγιος Φλώρος

γ. Ιστοσελίδες

www.istorikathemata.com

www.dimokratianews.gr

www.onalert.gr

B. Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αβέρωφ-Τοσίτσα, Ε.(2010): *Φωτιά και Τσεκούρι- Ελλάδα 1946-49 και τα προηγούμενα*, εκδ. «ΕΣΤΙΑ», Αθήνα.

Αντωνάκης, Χ. (2006): *Η Εθνική Αντίσταση του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στον Ταΰγετο και τον Πάρνωνα 1941-44*, εκδ. «Αλφειός», Αθήνα.

Αντωνάκης, Ν.(1947): *Φως εις το σκοτάς της Κατοχής*, εκδ. «Αντί», Αθήνα

Αντωνόπουλος, Κ.(1964): *Εθνική Αντίσταση 1941-45*, τομ. Α', Αθήνα.

Αντωνίου, Κ.(1965): *Ιστορία της Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής 1833-1965*, τομ. Γ, Αθήνα.

Αποστολόπουλος, Α.(1986): *Εγχειρίδιο Πολιτικής- Αντίστασης στη χώρα μας 1941-44*, εκδ. «Σύγχρονη εποχή», Αθήνα.

Αποστολόπουλος, Α.(1991): *Γιατί χάσαμε*, εκδ. «Διηλεκτής», Καλαμάτα.

Αποστόλου, Λ.(1982): *Το ξεκίνημα του ΕΑΜ – Αναμνήσεις και διδάγματα*, εκδ. «Ενωμένη Εθνική Αντίσταση», Αθήνα.

Αρσενίου, Λ. (1977): *Η Θεσσαλία στην Αντίσταση*, τομ. Β, Λάρισα.

Βερναρδάκης, Χ.(1991): *Κόμματα και Κομματικές Συμμαχίες στη Προδικτατορική Ελλάδα, Αθήνα*.

Β.Α. (1946): “Οι δύο μάχες του ΕΛΑΣ πριν 49 χρόνια στον Άγιο Φλώρο κατά των κατακτητών”, *Ελεύθερη Μεσσηνία*, 20 Απρίλη, αρ. φ. 476, Καλαμάτα.

Γερμανικά Αρχεία. Μίλερ, Φρ. Διοικητή 22^{ης} Μεραρχίας Πεζικού. 13 Δεκεμβρίου 1942.

Γληνός, Δ. (1944): *Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο*, εκδ. «Ο Ρήγας», Αθήνα.

Δασκαλάκη, Α.(1973): *Ιστορία της Ελληνικής Χωροφυλακής (1930-1990)*. Αθήνα.

«Δαμωνίδης» (1945): *Ο Τρίτος γύρος(Μία προειδοποίηση- Μία μαρτυρία)*, Αθήνα.

Δορδανάς, Σ. (2006): *Έλληνες εναντίον Ελλήνων*, εκδ. «Επίκεντρο». Θεσσαλονίκη.

Δουατζής, Γ. (1982): *Οι Ταγματασφαλίτες*, εκδ. «Τολίδης», Αθήνα

Ζαλοκώστας, Χ.(1990): *Το χρονικό της σκλαβιάς*, εκδ. «ΕΣΤΙΑ», Αθήνα.

Ζερβής, Ν. (1998): *Η Γερμανική Κατοχή στη Μεσσηνία*, εκδ. «Δικαίος», Καλαμάτα.

Ζερβής, Ν.(2001): *Κατοχή-Αντίσταση-Απελευθέρωση*, τομ.Α, εκδ.«Δικαίος», Καλ/τα.

Ζερβής, Ν. (2001): *Κατοχή-Αντίσταση-Απελευθέρωση*, τομ Β, εκδ.«Δικαίος», Καλ/τα.

Ζερβής, Ν. (2002): *Κατοχή-Αντίσταση-Απελευθέρωση*, τομ.Γ, εκδ.«Δικαίος», Καλ/τα.

Ζερβής, Ν.(2003): *Κατοχή-Αντίσταση-Απελευθέρωση*, τομ.Δ, εκδ.«Δικαίος», Καλ/τα.

Ζερβής, Ν.(2005):*Κατοχή-Αντίσταση-Απελευθέρωση* , τομ. Ε, εκδ.«Δικαίος», Καλ/τα.

Ζερβής, Ν. (2007): *Κατοχή-Αντίσταση-Απελευθέρωση*, τομ.ΣΤ, εκδ.«Δικαίος», Καλ/τα.

Ζερβής, Ν. (2010): *Κατοχή-Αντίσταση-Απελευθέρωση*, τομ. Ζ, εκδ.«Δικαίος», Καλ/τα.

Ζέρβας, Δ.- Δάλλας, Κ.(2005): *Η «Νέα Φιλική Εταιρεία» και Εθνική Αντίσταση στην Καλαμάτα*, εκδ. «Εναλλακτικές Εκδόσεις», Αθήνα.

Θεοδωρακόπουλος, Δ. (1982):*Ιστορία του Αγίου Φλώρου Μεσσηνίας*, «Ιδιωτική Έκδοση», Αθήνα.

- Καζιάκος, Π.(1998): *Αρχεία Εθνικής Αντίστασης (1941-44)*, ΓΕΣ-ΔΙΣ,τ. 8^{ος}, Αθήνα.
- Καιροφύλλας, Γ.(1989): *Η Αθήνα του '40 και της Κατοχής*, εκδ. «Φιλιππότη», Αθήνα
- Καλλιγιάς, Α.(1946): *Φλεγόμενη Πολιτεία- Η μάχη της Αθήνας*, Αθήνα 1946.
- Καλύβας, Ν.Σ.(2005): *Κόκκινη Τρομοκρατία: Η βία της Αριστεράς στην Κατοχή*, εκδ. «Αλεξάνδρεια», Αθήνα.
- Κανελλόπουλος, Θ.Π.(1980): *Η Εθνική Αντίσταση στην Τριφυλία*, Αθήνα
- Καραγιάννης, Γ.(1955): *Το δράμα της Ελλάδος*, εκδ. «Έπος», Αθήνα
- Καρακατσιάννης, Γ.(2009): *Νότια Πελοπόννησος 1935-1950*, εκδ. «Αλφειός», Αθήνα.
- Καραμούζης, Γ. (1950): *Πατριώτες και προδότες του Μωριά*, εκδ. «Αστήρ», Τρίπολη.
- Καράμπελας, Ν.(1962):*Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό*, εκδ. «Νέστωρ», Καλαμάτα.
- Καραχάλιος, Γ.(1998): *Αρχεία Εθνικής Αντίστασης (1941-44)*,ΓΕΣ-ΔΙΣ, τ. 5^{ος}, Αθήνα.
- Κουρτουά, Σ. – Βέρτ, Ν. – Λουιπανέ, Ζ. (2001): *Η μαύρη βίβλος του Κομμουνισμού*, εκδ. «Εστία», Αθήνα.
- Κούσουλας, Δ.(1992): *ΚΚΕ:Τα πρώτα τριάντα χρόνια 1918-1949*, «Ευρωεκδοτική», Αθήνα.
- Κοραντής, Α.(1987): *Πολιτική και διπλωματική ιστορία της Ελλάδας 1941-45*, εκδ. «Εστία», Αθήνα.
- Κριμπάς, Γ. (2006): *Η Εθνική Αντίσταση στη Μεσσηνία*, , εκδ. «Λεβέντη», Καλαμάτα.
- Κριμπάς, Π. (1968): *Άγιος Φλώρος το γραφικό χωριό της Μεσσηνίας*, εκδ. «Μεσσηνιακά», Αθήνα.
- Κυριαζής, Δ. (1993): “*Δύο μάχες του ΕΛΑΣ πριν 49 χρόνια στον Άγιο Φλώρο κατά των κατακτητών*”, εφ. *Μάχη*, 5 Απρίλη, Καλαμάτα.
- Κωστόπουλος, Τ.(2005): *Η Αυτολογοκριμένη Μνήμη*, εκδ. «Φιλίστωρ», Αθήνα.
- Λιναρδάτος, Σ.(1975): *Η 4^η Αυγούστου*, εκδ. «Διάλογος», Αθήνα.
- Λυμπεράτος, Μ.(2006): *Στα πρόθυρα του εμφυλίου πολέμου*, εκδ. «Βιβλιόραμα», Αθήνα.
- Μαγκριώτης, Δ.(1998): *Θυσίαι της Ελλάδος και εγκλήματα Κατοχής*, Αθήνα
- Μαζάουερ, Μ.(1994): *Στην Ελλάδα του Χίτλερ*, εκδ. «Αλεξάνρεια», Αθήνα.
- Μαθιόπουλος, Β. (1990): *Εικόνες Κατοχής – φωτογραφίες μαρτυρίες*, εκδ. «Νέα έκδοση», Αθήνα.
- Μαθιόπουλος, Β. (1994): *Ο Δεκέμβριος του 1944.Συμμαχικά διπλωματικά ντοκουμέντα*, εκδ. «Νέα έκδοση», Αθήνα.

- Μαργαρίτη, Θ. (1995): *Η Σκάλα Μεσσηνίας*, εκδ. «Βιβλιογονία», Αθήνα.
- Μίλλιεξ, Ρ.(1982): *Ημερολόγιο και μαρτυρίες του πολέμου και της Κατοχής*, εκδ. «Θεμέλιο», Αθήνα.
- Μιχαηλίδης, Ι.(2006): *Όψεις του δοσιλογισμού στην Ελλάδα της Κατοχής*, εκδ. «Ελληνικά Γράμματα», Αθήνα.
- Μπλουγουράς, Θ. (2007): *Μνήμες από την Εθνική Αντίσταση 1941-44*, εκδ. «Παπαδήμας», Αθήνα.
- Μπουσχότεν, Ρ. (2003): *Ανάποδα Χρόνια*, εκδ. «Πλέθρον», Αθήνα.
- Μούτουλας, Π.(2004): *Πελοπόννησος 1940-45*, εκδ. «Βιβλιόραμα». Αθήνα.
- Ξωκάκος, Δ. (1946): “Οι σφαγείς των Καλαμών”, επιστολή προς Βουλευτή Κωστόπουλο Σταύρο, εφ. *Θάρρος*, Καλαμάτα.
- Παναγιωτόπουλος, Γ.(1945): *Πως πολέμησε το Αντάρτικο τους κατακτητές του Μωριάς, Ελεύθερη Μεσσηνία*, 20 Γενάρη, αρ. φ. 121, Καλαμάτα.
- Παναγιωτόπουλος, Γ.(1986): *Αντίλαλοι μιας εποχής*, εκδ. «Σύγχρονη Εποχή» Αθήνα.
- Παπαδάτος, Χ.(1991): *Εθνική Αντίσταση 1942-45*, Αθήνα.
- Παραλίκας, Δ.(1987): *Πανόραμα Εθνικής Αντίστασης*, εκδ. «Βασδέκης», Αθήνα.
- Παπανδρέου, Γ. (1968): *Η Απελευθέρωση της Ελλάδας*, εκδ. «Προοπτική», Αθήνα.
- Παπακωνσταντίνου, Θ.(1966): *Η Μάχη της Ελλάδος 1940-41*, εκδ. «Γαλαξίας», Αθήνα.
- Παπακωνσταντίνου, Θ.(1952): *Ανατομία της Επανάστασης*, Αθήνα.
- Παπαστεριόπουλος, Η. (2000): *Ο Μωριάς στα Όπλα*, τ. Β΄, Αθήνα
- Πασαγιώτης, Ν.(1998): *Δικτατορία-Πόλεμος-Κατοχή-Μακρονήσι*, εκδ. «Αναμνήσεις», Αθήνα.
- Ράνου, Μ. (1985): *Η Συμμετοχή της Γυναίκας στην Εθνική Αντίσταση*, Αθήνα.
- Ρόκας, Τ. (1985): *Αναμνήσεις ενός «κλουβίτη»*, εκδ. «Εθνική Αντίσταση», Αθήνα.
- Σβορώνος, Ν. (1976): *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, εκδ. «Θεμέλιο», Αθήνα.
- Συλλογική Εργασία Αγωνιστών (1964): *Το χρονικό του αγώνα*, τομ. Α΄, εκδ. «Γιαννίκος», Αθήνα.
- Σχινάς, Η. Γιάννης (1989): *Η Εθνική Αντίσταση στη Μεσσηνία*, Β΄ Έκδοση, Αθήνα.
- Τριχείλης, Α.(1985): *Αναμνήσεις από τη δράση του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ*, εκδ. «Αντίσταση», Λακωνία.

Τσαγκάρης, Φ.(1971): *Αναμνήσεις της Μεσοσηνιακής Κατοχής*, Αθήνα.

Φλάισερ, Χ.(2000): *Κατοχή και Αντίσταση*, τομ.16, εκδ. «Εκδοτική Αθηνών», Αθήνα.

Χρηστίδης, Χ.(1971): *Χρόνια Κατοχής 1941-45*, ημερολόγιο, Αθήνα.

Χατζηπαναγιώτου, Γ.(1976): *Η Πολιτική διαθήκη του Άρη Βελουχιώτη*, Αθήνα.

Ξενόγλωσση

Barker, E. (1976): *British Foreign Policy in Southeast Europe in the Second World War*, New York, USA.

Woodhouse, C. M. (1948): *Apple of Discord*, London, U.K.

Fleischer, H. (1980): *Νέα στοιχεία για τη σχέση Γερμανικών αρχών κατοχής και Ταγμάτων Ασφαλείας*, εκδ. «Μνήμων», Αθήνα.

Grows, J. (1979): *Polish Society under German Occupation*, University Press, Princeton, U.K.

Lecoeur, S. (2009): *Mussolini's Greek Island, Fascism and the Italian Occupation of Syros in World War II*, εκδ. "Tauris I.B.", London, U.K.

Mazower, M.(1994): *Στην Ελλάδα του Χίτλερ*, εκδ. «Αλεξάνρεια», Αθήνα.

Meyer, H.F. (2003): *Από την Βιέννη στα Καλάβρυτα. Τα αιματηρά ίχνη της 117^{ης} μεραρχίας καταδρομών στην Σερβία και την Ελλάδα*, μτφ. Μυλωνόπουλος, Γ. εκδ. «Εστια», Αθήνα.

Βοήθ ήλμου στο Αθήναικό Μέτασο.